

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI

YASAL DÜZENLEME İÇİN ÖNERİLER

Ekim 2000

(Yayın No. TÜSİAD-T/2000-10/287)

Meşrutiyet Caddesi, No.74 80050 Tepebaşı/İstanbul
Telefon: (0212) 249 07 23 • Telefax: (0212) 249 13 50

© 2000, TÜSİAD

Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK.'nu uyarınca, kullanılmazdan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.

ISBN : 975-8458-07-8

Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.

ÖNSÖZ

TÜSİAD, özel sektörü temsil eden sanayici ve işadamları tarafından 1971 yılında, Anayasamızın ve Dernekler Kanunu'nun ilgili hükümlerine uygun olarak kurulmuş, kamu yararına çalışan bir dernek olup gönüllü bir sivil toplum örgütüdür.

TÜSİAD, demokrasi ve insan hakları evrensel ilkelerine bağlı, girişim, inanç ve düşünce özgürlüklerine saygılı, yalnızca asli görevlerine odaklanmış etkin bir devletin varolduğu Türkiye'de, Atatürk'ün çağdaş uygarlık hedefine ve ilkelerine sadık toplumsal yapının gelişmesine ve demokratik sivil toplum ve laik hukuk devleti anlayışının yerleşmesine yardımcı olur. TÜSİAD, piyasa ekonomisinin hukuksal ve kurumsal altyapısının yerleşmesine ve iş dünyasının evrensel iş ahlakı ilkelerine uygun bir biçimde faaliyette bulunmasına çalışır. TÜSİAD, uluslararası entegrasyon hedefi doğrultusunda Türk sanayi ve hizmet kesiminin rekabet gücünün artırılarak, uluslararası ekonomik sistemde belirgin ve kalıcı bir yer edinmesi gerektiğine inanır ve bu yönde çalışır. TÜSİAD, Türkiye'de liberal ekonomi kurallarının yerleşmesinin yanısıra, ülkenin insan ve doğal kaynaklarının teknolojik yeniliklerle desteklenerek en etkin biçimde kullanımını; verimlilik ve kalite yükselişini sürekli kılacak ortamın yaratılması yoluyla rekabet gücünün artırılmasını hedef alan politikaları destekler.

TÜSİAD, misyonu doğrultusunda ve faaliyetleri çerçevesinde, ülke gündeminde bulunan konularla ilgili görüşlerini bilimsel çalışmalarla destekleyerek kamuoyuna duyurur ve bu görüşlerden hareketle kamuoyunda tartışma platformlarının oluşmasını sağlar.

TÜSİAD tarafından daha evvelki yıllarda hazırlanmış olan “Türkiye’de Eğitim: Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri” (1990) ve “Türkiye’de ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji” (1994) raporlarına ek olarak, yükseköğretim ailelerinin gelir düzeyleri yeterli olanlara paralı olması için tartışma ortamı yaratmak amacıyla gerekli yasal düzenleme önerilerini içeren “Yükseköğretimin Finansmanı” raporu Bilgi Üniversitesi Kurucu Vakfı olan Bilgi Eğitim ve Kültür Vakfı’nın Yönetim Kurulu Başkanı Latif Mutlu tarafından hazırlanmıştır.

Ekim 2000

ÖZGEÇMİŞ

Latif Mutlu, 1965 yılından bu yana çeşitli eğitim kurumlarında yöneticilik yaptı. Özel yükseköğretim kurumlarının 1972'de Anayasa Mahkemesi kararıyla devletleştirilmesi üzerine, Kıbrıs'ta özel üniversite kurmak üzere girişimde bulundu. 1991'den başlayarak İstanbul Eğitim ve Kültür Vakfı (İSTEK) okullarında 3 yıl genel müdürlük yaptı. 1994'te İngiltere'deki iki devlet üniversitesinden aldığı yetkiyle, İstanbul'da üniversite derecesinde eğitim veren kurslar başlattı. Kurucusu olduğu Bilgi Eğitim ve Kültür Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı'dır. Bir vakıf üniversitesi kurmak üzere, 1994 yılında YÖK'e yapılan başvuru, 7 Haziran 1996'da TBMM'de yasalaşınca, İstanbul Bilgi Üniversitesi resmen kuruldu. Latif Mutlu bu üniversitenin kurucularındandır.

Birçok Avrupa ülkesini, ABD ve Japonya'yı kapsayan farklı eğitim sistemlerini inceleme ve araştırma gezileriyle, eğitim ekonomisi konusunda yoğunlaşan pek çok araştırma ve makalesiyle sürdürdüğü etkinliklerin yanı sıra, yazar, Türk Astronomi Derneği üyesi, Türkiye Turizm Yazarları ve Gazetecileri Derneği üyesi gibi çalışmaların da içinde bulunmuştur.

1996'da yayınlanan "Eğitim Düşünceleri – Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim" isimli araştırmayı yapan yazar, dünyada hızla gelişen yeni eğitim teknolojilerini Türkiye'de uygulama çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET

BÖLÜM 1: GİRİŞ	17
BÖLÜM 2: EĞİTİM EKONOMİSİ	25
2.1. İnsan Kaynaklarımızı Ne Oranda Eğitebiliyoruz?	27
2.2. Eğitimin Ekonomi, Kalkınma ve Sosyal Gelişmede İşlevi.	34
2.3. Türkiye'nin Kalkınma Çabaları ve Eğitim.	39
2.4. Eğitim Bütçeleri ve Eğitim Giderleri.	41
2.5. Çağdaş Uygarlık Düzeyine Ulaşmak.	48
BÖLÜM 3: EĞİTİMİN FİNANSMANI	51
3.1. Devletin Eğitim Görevi.	53
3.2. Bazı Ülkelerdeki Eğitim Giderleri.	56
3.3. Türkiye'de Eğitimin Maliyeti ve Öğrencilerden Alınan Katkı Payları.	57
3.4. Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Ailelerin Eğitim Giderlerine Katılma Olanakları.	61
3.5. Yaygın ve Etkili Bir Eğitim İçin Yeni Finans Kaynakları.	64
BÖLÜM 4: EĞİTİM POLİTİKALARI	75
4.1. Eğitim Reformları	77
4.2. Eğitim Politikaları.	80
4.3. Milli Eğitim Şuraları.	82
4.4. Kalkınma Planlarında Eğitim Reformu	85
4.5. Siyasi Parti Programlarında Eğitim.	87

BÖLÜM 5: YASAL ÖNERİLER	99
5.1. Eğitim Yasalarında Yapılması Önerilen Değişiklikler İçin Genel Gerekçe.....	101
5.2. 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi İçin Öneri	103
5.3. Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 38. Maddesinin Değiştirilmesi İle İlgili Gerekçe	111
5.4. Yükseköğretim Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Önerisi	113
5.5. Anayasanın Eğitimle İlgili 130. Maddesinin Değiştirilmesi İçin Öneri.....	121
BÖLÜM 6: SONUÇ	123
İSTATİSTİKSEL TABLOLAR	129

ÖZET

Yükseköğretime girmek zor. Liseyi bitiren her beş gençten dördünün daha ileri bir eğitim görme olanağı bulunmuyor. Yaklaşık bir milyon genç her yıl üniversite kapılarından geri çevriliyor.

Öğrencileri, aileleri ve toplumun aydın kesimlerini tedirgin eden ve toplumsal bir sorun haline gelen bu olumsuz gidişe çözüm aramak üzere konunun üzerine eğildiğimde ilk bakışta çözümsüzlük ve çaresizliklerle karşı karşıya olduğumu sanmışım. Öyle ki, yirmibeş yıldan beri devam eden bu eleme sınavı artık toplum mal olmuş, bazı çevrelerce de benimsenmiş, kabullenilmiş ve sistemimizin normal bir parçası gibi görülmeye başlanmıştır.

Konunun içine girince, sorunun kaynak yetersizliğinden meydana geldiğini ve giderek büyüdüğünü tespit ettim. Kaynak yetersizliğini de aslında eğitime katkısı olabilecek diğer kaynaklar hesaba katılmadan ve devletin bütçesi ile mali gücü dikkate alınmadan, ülkenin tüm eğitim hizmetlerini devlete yükleyen yasalarımızda aramak gerekiyor. Eğitime işlerlik kazandırmak ve yeni alternatif kaynaklar bulmak için yasalarımızda yeni düzenlemelerin yapılmasının gereği ortaya çıkıyor.

Bir tarafta herşeyi devletten bekleyen toplum, diğer tarafta eğitimi devletin temel görevi sayan ve özel eğitime fazla yer vermeyen yasalarımız dünyada meydana gelen değişimler karşısında yeterli ve çabuk bir tutum oluşturamadığından, çözüm siyasal iktidarlara uzanıyor.

Oldukça karmaşık ve hassas dengeler üzerinde duran, az parayla az eğitim vermekten ve almaktan rahatsız olmayanlara, sosyal adalet prensiplerine uygun yeni kalıcı çözümler sunmak istiyorum. Her yıl yükseköğretime kabul edilmeyerek sistem dışı bırakılan bir milyon lise mezunu gencimizin durumunu yakından incelemek ve onlara alternatif eğitim olanakları bulmak amacıyla yaptığımız araştırmada elde edilen veriler, ilgili bölümlerde etraflıca gözden geçirilmiştir.

Bugün artık açıkça biliyoruz ki, eğitimin bir alternatifi yok, ulusça gelişmemiz ve hatta varlığımızı sürdürebilmemiz için yeterli bir eğitim vermeye zorunluyuz.

Araştırmamızın odağında bulunan olayların, birbirleri ile etkileşimlerinden doğan yeni durumları ve çıkardığımız sonuçları şöyle özetleyebiliriz:

Eğitimin vazgeçilmez önemi ve büyük gücü

Eğitimin önemi ve yararı bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de halkımız tarafından çok iyi bilinmektedir. Yüzbinlerce gencimizin üniversite kapılarını zorlamaları da bu nedenle olmaktadır. Eğitimin gereğini ve önemini fark etmediği için "Herkesin üniversite eğitimi görmesine ne gerek var" diyenlerle, insan sermayemizin yetiştirilmesine ilgi duymayanlar için, eğitimin önemini ve yararlarını belirten birkaç noktayı satırbaşı olarak buraya alıyoruz.

Eğitimin ekonomideki işlevi

- Bir ülkede bireylerin, dolayısı ile devletin zenginliği, yükseköğretimde okullaşma oranına bağlıdır.
- Yükseköğretimde okullaşma oranı yükseldikçe, fert başına düşen milli gelir de o oranda yükselmektedir.
- Bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe, kişisel gelirleri de artmaktadır.
- Yükseköğretim mezunları arasında işsizlik oransal olarak daha azdır. Yükseköğretim görenlerin işgücüne katılım oranları yüksektir.

Eğitimin insansal gelişmedeki işlevi

Eğitimin işlevi yalnız ekonominin motoru olmaktan ibaret değildir. Ülkenin sosyal ve kültürel gelişmesi de eğitime bağımlıdır. Ülkelerin gelişme kriterlerini belirleyen "İnsansal Gelişme" de eğitimle sağlanır.

Nüfus artış hızı, yaşam süresi, çocuk ölümleri, teknoloji kullanımı, kız çocukların okullaşma oranları, sağlıklı içme suyu temini gibi yaşam biçimini belirleyen olgular da eğitimle kazanılır ve yüceltilir.

Sonuç olarak; eğitim, hem bireyler olarak, yüksek bir yaşam düzeyi elde etmenin, hem de toplum olarak, gelişme ve ilerlemenin, kalkınmış ülkeler arasında yer almanın başlıca yoludur. Eğitim, demokratik siyasal ve sosyal hayatı gerçekleştirmenin bir aracıdır. Eğitim, kalkınmanın temelidir.

Türkiye’nin kalkınmasını hızlandıramamasının asıl nedeni: Yetersiz eğitim

Bütün çabalarımıza karşın, Türkiye’nin 75 yıldan beri hala kalkınmakta olan ülkeler arasında bulunmasının en temeldeki nedeni, her kademedeki okullaşma oran-

larının dünya ortalamasının altında olması ve verilen bu eğitimle ülkenin kalkınmasını sağlayacak yeterli sayıda yetişkin insan gücü yetiştirememesindendir.

25 yıldan beri devam eden üniversite giriş sınavları her yıl toplumun gündemini işgal ediyor. Genellikle sınav şekli, kaybedenler ve kazananlar üzerine tartışmalar yapılıyor. Giderek sayıları artan ve iki yıldan beri bir milyonu bulan gençlerin neden açıkta kalmış olduğu bugüne kadar hiç tartışılmadı. Asıl sorun burada, ülkenin yetişmiş insanları okumak istiyor, fakat toplum onların bu arzularına cevap veremiyor.

Devletin bütçesi toplumumuzun gereksinim duyduğu eğitimi vermeye yetmiyor .

Türkiye’de eğitim, devletin tekelindedir. İlk ve ortaöğretimde özel öğretimin payı yüzde 2’nin altındadır. Yükseköğretimde, vakıf üniversitelerindeki öğrenci sayıları, devlet üniversitelerindeki öğrencilerin ancak yüzde 3’ü kadardır.

Devlet okullarında, ilk ve ortaöğretim için, 1999 yılı bütçesinden öğrenci başına yalnızca 336 dolar ayrılabilirken, özel öğretim kurumları öğrencilerden 5000 dolar talep etmektedir.

Yükseköğretim için Hazine ve devlet katkısı olarak bütçeden ayrılan paradan öğrenci başına 490 dolar düşmektedir. Öğrenciden talep edilen katkı payı 25 dolar kadardır. Dünya genelinde birçok ülkede giderek reel öğrenim ücretleri talep edilmektedir. Hollanda 2500 dolar, İngiltere 1000 pound, Çin Halk Cumhuriyeti 888 dolar reel öğrenim ücretini öğrencilerden talep etmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinde kamu bütçesinden eğitim için kişi başına ortalama 1200 dolar harcama yapılırken, bizde bu değer 100 doları bulmuyor.

Dünyada yükseköğretimin ortalama maliyeti öğrenci başına 4000 dolardır. Bizde ise 1200 dolar civarında. Avrupa Topluluğu ülkelerinde eğitimin maliyeti 8 ile 10 bin doları aşmaktadır. Avrupa’da kamu bütçesinden, nüfus başına yılda bin doların üzerinde eğitim harcaması yapılırken, bizde kamu bütçesinden eğitime ayrılan pay 100 doların altında kalıyor.

Türkiye’de son 10 yılda elde edilen ekonomik büyümenin ortalama hızı yüzde 5.5’tur. Buna karşılık Avrupa ülkelerinin ortalama kalkınma hızı yüzde 2 civarında kalıyor. Bu avantajın dahi bizim Avrupa’yı yakalamamıza yetmediğini gördük. OECD ülkelerinin 1975’ten bu yana kişi başına düşen gelirlerini grafiklerle karşılaştı-

tırdığımız Tablo 12’de Türkiye’nin zenginleşme çizgisinin yataya yakın bir şekilde seyrettiğini görüyoruz. Diğer OECD ülkeleri ile aramız gittikçe açılmaktadır.

Batı ülkeleri ile aramız neden açılıyor?

Tanzimattan bu yana 150 yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına karşın, bir türlü ne kalkınabildik ve ne de batılılaşabildik. Bu kadar çabaya, Cumhuriyetle birlikte yaptığımız büyük devrimlere ve değişmelere rağmen neden kalkınmayı başaramadık?

Çünkü biz, insan unsurunu dikkate almadan, fabrikalar, barajlar, limanlar, lüks otomobiller üreterek, tarımda büyük projeler başlatarak kalkınma arayışları içine girmiştik.

Tanzimatla başlayan batılılaşma hareketleri çerçevesinde, batıya uyum sağlamak amacıyla batı kaynaklı yasalar ithal ederek yürürlüğe koyduk. Ama yine batılılaşamadık ve batılılar gibi kalkınamadık.

Batıdan alınan yasaların ilki olarak bilinen en önemli yasaya temas etmeden geçemeyiz.

Birincisi, Islahat Fermanı’nın eğitime getirdiği yeniliği yeterli bulmayan Fransız hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu’na bir nota vererek; azınlıkların eğitimden yoksun kalmaması için, ilköğretimin yaygınlaştırılmasını, öğretmen yetiştirilmesini, müslüman ve hristiyanlar için ortak üniversite açılmasını, meslek okullarının çoğaltılmasını, genel kütüphaneler açılmasını istemişlerdi.

Bu notanın etkisi ve Abdülaziz’in Fransa seyahatinden esinlenmesi ile 1867’de Galatasaray Lisesi kuruldu. Yine III. Napoleon’un Eğitim Bakanı Victor Dury, İstanbul’a gelerek Sultan Abdülaziz’e bir eğitim reform tasarısı sunmuştu. Dury’nin yardımı ile hazırlanan "Maarif-i Umumiye Nizamnamesi" 1869’da yayınlandı. Genel Eğitim Tüzüğü, ülkede kabul edilen ilk eğitim yasası olarak bilinir.

Fransızların isteği ile eğitim ilk kez ciddi biçimde ele alınmıştı. Tüzük bir devrim özelliği taşıdığı gibi, eğitimi her yönü ile yeni baştan düzenliyordu.

İkincisi, Belçika ve Fransa anayasalarından esinlenerek 1876’da kabul edilen ilk anayasamızdır. Anayasa ve tüzük Osmanlı topraklarında yabancıların okul açmasına izin veriyordu.

16. yüzyıldan beri İstanbul’da varolan yabancı uyruklu misyoner okulları ve

azınlık okulları bu yasal düzenlemelerden sonra hızla arttı. 19. yüzyılın sonunda Osmanlı ülkesinde 465 Amerikan, 83 İngiliz, 72 Fransız, 44 Rus, 24 İtalyan, 7 Alman, 7 Avusturya, 3 Yunan, 2 İran okulu vardı.

İstanbul'da gelişen modern okullar, komşularımızın dikkatini çekmişti. İran elçisi hükümete başvurarak eğitim için Avrupa yerine, İranlı öğrencileri İstanbul'a göndermeyi önermiş ve böylece dostluğumuzun gelişeceğine işaret etmişti.

Aynı şekilde Bulgar gençleri, İstanbul'da yeni kurulan ve ün yapan Galatasaray Lisesi ile Robert Koleji'ni tercih ediyorlardı. Bulgarlar bağımsızlığını elde ettikten sonra, İstanbul'da eğitim görenler arasından, iki başbakan, iki bakan ve pek çok yönetici çıkartmışlardı.

Eğitimdeki bu gelişmeler yalnız komşularımızı değil, Türk aydınlarının yetişmesine ve fikir hareketlerinin oluşmasına da yol açmakta gecikmedi. Aydınlanma Felsefesi ile akılcılığa yönelen aydınlarımız, Fransız İhtilali'nden esinlenerek, tarihi şartlar içinde, Monarşi'den Cumhuriyet'e geçişi başardılar.

Yüzyıllarca dışa kapalı bir toplum olarak varlığını sürdürmeye çalışan Osmanlı devleti, bu sistemden gördüğü zararı geç fark etti. Yaşamının son 50 yılında hızla dışa açılan Osmanlı, eğitim ile birlikte diğer her alanda yabancı sermayeye imtiyazlar vermişti. Demiryolları, denizyolları, elektrik ve havagazı işletmeleri, madencilik gibi temel işletmelerde olduğu gibi küçük işletmelerde de yabancı sermaye kuruluşları ülkeye akıyordu.

Cumhuriyet rejimine geçtikten sonra, Lozan Antlaşması ile elde ettiğimiz haklara dayanarak, yabancı sermaye işletmelerinin hepsi teker teker devletleştirildi, kimi si millileştirildi. Yabancıların kurmuş olduğu okullardan pek çoğu kapatıldı. Kalanlar kontrol altına alındı. Mülklerini satma ve devretme hakları ellerinden alındı. Yeni okul binaları yapmalarına izin verilmedi. Öyle ki tamirat için bile bakanlıktan izin alma şartı getirildi. Bugüne kadar kapanmadan eğitim vermeyi sürdürebilen bu okullar hâlâ ülkenin en gözde okulları durumunu koruyor. En seçkin ve başarılı elemanlarımız buralardan mezun oluyor.

Çok değil, aradan yeniden bir 75 yıl geçince bir de baktık ki, devletleştirdiğimiz bu işletmelerin hepsi zarar ediyor. Devlet bütçesine yük olmuşlar, devlete verdiği zararların artık karşılanamaz bir duruma gelmesi ve dünya konjonktüründe

özelleştirmenin yeniden gündeme gelmesi üzerine KİT'leri teker teker özelleştirmeye başladık.

Eğitim kurumları da KİT'ler gibi, devletleştirildikten sonra giderek devlet bütçesine yük olmaya başladı. Eğitim kurumlarımız, artık eğitime olan isteğe cevap veremiyor.

Eğitimdeki sıkıntı KİT'lerde olduğu gibi kötü yönetimden ve fazla personelden değil. Sisteme yön veren yasaların Cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki heyecanla, yeni bir ulus yaratmak amacıyla merkeziyetçi ve devletçi bir görüşle düzenlenmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

Eğitim yasalarında ne var?

Yasa, tüzük, yönetmelik, tebliğ olarak eğitimle ilgili mevzuat 6 büyük klasörü oluşturmaktadır. Bunlar arasından yalnızca dört yasanın bazı maddelerini ele alıyoruz.

Yasaları ve eğitimin finansmanı ile ilgili maddelerini ele almadan bu yasaların genel özellikleri üzerinde duralım:

Dış dünyaya kapalı ve devlet tekelinde eğitim

- Yabancılar ülkemizde okul açamıyor. Okul işletmesine ortak olamıyor.
- Cumhuriyetten önce kurulmuş bulunan ve halen faaliyeti devam eden, yabancıların kurduğu okulların gelişmesine izin verilmiyor.
- Yabancı uyruklu öğrencilerin, Türk özel okullarında öğrenim görmeleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın izni ile en çok yüzde 20 oranında olabiliyor.
- Türk eğitim sistemi devlet tekelinde.
- Devlet, özel eğitim kurumlarındaki gözetim ve denetim görevini tam yapamıyor.

Çağdaş ileri ülkelere uymayan yönleri

- Temel eğitimin devlet okullarında parasız olması gerekirken ilk ve ortaöğretimde öğrenci velilerinden para alınıyor.
- Yükseköğretimin paralı olması gerekirken, para alınmıyor.

- Yerli ve yabancı özel girişimcilerin, yükseköğretim alanında yatırım yapması olanağı yoktur.

Bu genellemeden sonra bu dört yasayı topluca daha yakından görelim:

625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu:

İlköğretim, ortaöğretim, meslek kursları, lisan kursları, diğer beceri kazandıran kurslar ve okul öncesi eğitim kurumlarının faaliyetlerini düzenleyen bu yasa:

- Yabancıların bu alanda yatırım yapmasına izin vermiyor.
- Yabancı uyruklu öğrencilerin bu okullarda okumasına sınır getiriyor.
- Yabancı uyruklu kişilerin önceden kurmuş oldukları eğitim kurumlarının gelişmesine, satışına ve devrine izin vermiyor.
- Devletin özel öğretim kurumlardaki gözetim ve denetimi yetersiz.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu:

1973 yılında bir reform kanunu olarak TBMM’de kabul edilen bu yasanın iki önemli maddesi var:

- 22. Madde: İlköğretim 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur.
- 38. Madde: Yükseköğretim paralıdır.

Sekiz yıllık zorunlu eğitime, yasanın çıkışından 23 yıl sonra 1997’de ancak geçilebildi. “Yükseköğretim paralıdır”, hükmünü henüz uygulayamadık. 1995 yılından beri Çin Halk Cumhuriyeti yükseköğretimden 888 dolar karşılığı para alarak, paralı yükseköğretime geçmiştir. İngiltere İşçi Partisi şimdilik 1000 pound ile başladı, beş yıl içinde reel ücret alacağını ilan etti.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu:

- Çok detaylı olan bu kanunda yabancı uyruklu öğrencilerin kabulüne dair hükümler yoktur.
- Madde 45 “Yükseköğretim kurumlarına girişte yapılacak sınavlarda adayların ortaöğretimdeki başarıları dikkate alınır”, dediği halde bu yıla kadar bu madde hiç uygulanmıyordu. 1999 Haziran’ında yapılan ÖSS sonuçları-

na ortaöğretim başarı puanlarının ekleneceği açıklanınca itirazlar yükseldi, birçok kargaşalık oldu.

- Aynı maddenin b. bendinde belli sanat dallarında eğitim yapmak kaydı ile özel yöntemlerle öğrenci alınacağı hükmüne uygun olarak üniversiteler, yetenek sınavı ile seçerek öğrenci alıyorlardı. Bu yıl, ÖSYM, kayırma oluyor diye bu kanun hükmünü, kendiliğinden değiştirerek başka yöntemler getireceğini açıkladığı için yeni şikayet ve itirazlar yükseldi.
- Madde 46: Cari hizmet ödeneklerinin nasıl karşılanacağını düzenleyen bu madde, devletçe karşılanacak kısmın, maliyetlerin yarısından az olamayacağını, geri kalanın öğrenci tarafından ödeneceğini göstermektedir.
- Halen devletin ödediği miktar yüzde 95 ve öğrencinin ise yüzde 5 kadardır.

1982 tarihli Anayasamız:

Anayasamız üniversiteleri tamamen devlet tekeline almıştır. Devletin bu hizmeti verecek mali gücü bulunmadığı için gençlerimiz yükseköğrenimden yoksun kalmışlardır. Her yıl yüzbinlerce aday geri çevrilirken son iki yılda bu sayı 1 milyonu aştı. (8 yıllık zorunlu eğitimden sonra) önümüzdeki yıllarda bu sayı çok daha yükselecektir.

Anayasamızın 130. maddesi ülkenin kalkınma için ihtiyaç duyduğu yetişmiş elemanların eğitimi için gerekli olan yeni alternatif eğitim kurumlarının oluşmasına izin verecek şekilde düzenlenmelidir.

B Ö L Ü M

GİRİŞ

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, her yıl üniversite kapılarından geri çevrilen yüzbinlerce öğrencinin üniversite veya bir yükseköğretim kurumunda okumalarını sağlayacak yöntem ve olanakları araştırmak ve alternatif yükseköğretim kurumlarının ülkemizde açılabilme koşullarının saptanması ile soruna çözüm getirecek önerilerde bulunmaktır.

Yirmi yıldan bu yana üniversite giriş sınavlarına katılan lise mezunu öğrencilerimizin her yıl yüzde yetmişi elenmekte, ancak yüzde otuzu bir yükseköğretim kurumunda yer bulabilmektedir.

Artan yükseköğrenim isteğine cevap vermek için önce sınıflar sıkıştırıldı, gece öğretimi devreye sokuldu, sonra Kıbrıs üniversiteleri, vakıf üniversiteleri çare olarak görüldü. Geçen yıldan bu yana da, diğer devletlerdeki üniversitelere öğrenci yerleştirilmeye başlandı.

Konuya daha yakından baktığımızda, "herkesin üniversite eğitimi görmesine gerek yok, kahveler işsiz mühendisler ile dolu" eleştirilerine rastlıyoruz. Bu doğru değil, yersiz ve yanlış bir söylem. Araştırmamızın birinci bölümünde bu konuya geniş yer verildi ve yükseköğretimin gereği ve yararı üzerinde duruldu.

Globalleşen dünya koşullarında iyi yaşam koşulları elde etmek için yükseköğretimin şart olduğu, ulusça kalkınmamızı sürdürmek ve hatta varolmamız için çağdaş bir eğitimin gerekli olduğu yaygın olarak bilinen bir gerçektir.

Türkiye'nin her bakımdan güçlü olduğunu ileri sürenler, son yıllarda elde ettiğimiz kalkınma hızlarının Avrupa ülkelerinin birkaç katından fazla olduğuna dikkat çekiyorlar. Aynı şekilde yaşam standartları ve diğer ekonomik göstergeleri içeren istatistiklerimiz bir önceki döneme göre daha ileride olduğumuzu gösteriyor. Ancak Avrupa ve OECD ülkeleri ile kendimizi karşılaştırdığımızda, geri kalmakta olduğumuzu fark edebiliyoruz.

Durum böyleyken, kendimizi dünya ile özellikle Avrupa ile karşılaştırdığımızda, dünyadaki yerimiz, ne olduğumuz, nereye gittiğimiz farklı bir şekilde ortaya çıkıyor.

Son otuz yıllık dönemin ekonomik ve sosyal kalkınma değerlerini karşılaştırmalı olarak bir grafikte gösterdiğimizde; bizim grafik çizgisinin yataya yakın bir durum-

da olduğunu, OECD ülkelerinin hiçbirisine yaklaşma olanağımızın bulunmadığını açıkça görüyoruz.

75 yıldan bu yana devam eden kalkınma çabalarımız amacına tam anlamıyla ulaşamadı. Cumhuriyetin kuruluşu ile başlayan kalkınma hamleleri giderek yavaşladı ve durgunlaştı. Kalkınma için beşer yıllık planlar yapıldı, dışarıdan uzmanlar getirildi, yardımlar alındı, ama bir türlü özlediğimiz kalkınma hamlelerini elde edemedik. Zira kalkınmada itici gücün eğitilmiş insanda olduğunu anlayamadık.

Dünya genelinde yaptığımız bir karşılaştırmada, yükseköğretim ile kalkınma arasında çok yakın bir paralelliğin olduğunu gördük. Yükseköğretimde okullaşma oranı yüksek olan ülkelerde, kişi başına düşen milli gelir de aynı oranda yüksek olmaktadır. Eğitimle, nüfus artış hızı yavaşlamakta, çocuk ölümleri azalmakta, yaşam süresi uzamaktadır. Bunları saptadıktan sonra yükseköğrenim gören çağ nüfusunun yüzde 20'den, yüzde 50'ye çıkarılması olanaklarını araştırdık.

Yükseköğretime olan talebi, kaynak yetersizliğinden dolayı karşılayamıyoruz. Böylece kalkınamıyor, daha iyi yaşam koşullarından da mahrum kalmış oluyoruz. Ülkemizde, herşeyin olduğu gibi eğitimin kaynağı da devletten bekleniyor. Diğer devletlerin eğitim finansman kaynaklarına baktığımızda önemli farklılıklar görüyoruz. Birçok ülkede devletin yanısıra, öğrenciler ve vakıflar eğitime önemli oranlarda katkıda bulundukları gibi, özel girişimciler de eğitimde görev almaktadırlar.

Dünya kadar özel eğitime hiç yer vermeyen İngiltere ve Çin, bugün özel girişimcilere her türlü eğitim tesisi kurma izni verdikleri gibi, yükseköğretimde paralı duruma geçmeye başlamışlardır. Eğitimin önemini ve gücünü gören ülkeler sürekli eğitim reformları içinde gelişmelerini sağlıyorlar.

Amerika ve Kanada'da yükseköğretim görenlerin oranı çağ nüfusunun yüzde 80'lerini aştı. Bu ülkelerde, çalışanların hayat standartlarını yükseltmek için devamlı geliştirme ve meslek içi eğitim programları uygulanmaktadır.

Dünyayla rekabet edebilmemiz, ihracatımızı geliştirmemiz, kısaca yaşam düzeyimizi yükseltmemiz için çağ nüfusumuzun en az yarısına bir yükseköğretim olanağı sunmalıyız. Bugüne kadar özlediğimiz ulusal gelişmeyi elde edemememizin temel nedeni, eğitim düzeyimizin yeterli olmamasıdır.

İlk ve ortaöğretimde nitelik, yükseköğretimde nicelik sorununuz var .
Ama her iki sorununuzun kaynak yetersizliğinden ileri geldiğini biliyoruz. Daha ya-

kından bakınca eğitime yönlendirilebilecek kaynakların tümüne yer vermediğimizi, eğitimin bütün ağırlığını devletin üzerine yıktığımızı görüyoruz.

Globalleşen dünyada, devletçi bir görüşle işlerimizi yürütmeye çalışmamız, anayasamızdan ve diğer yasalardan kaynaklanmaktadır. Eğitimin hizmetine sunacağımız tüm kaynaklarımızı harekete geçirmeye engel olan yasaları hemen değiştirmeliyiz.

Nisan'99 genel seçimlerine giren yirmi siyasi partimizin eğitim ile ilgili programları teker teker incelendi. Yarıdan çoğu (12 siyasi parti), eğitimi, ülkemizin çözülmesi gereken birinci sorunu olarak görmekte-dirler. Eğitim sorunu çözülmedikçe hiçbir sorunumuzun çözülmeyeceğine dair görüşler ileri sürülüyor.

Siyasi partilerimizin eğitim konusuna bilimsel ve gerçekçi yaklaşımları ümit verici. Darboğazda olan eğitim etkinliğinin yaygınlaşması için, bu dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden beklenen yasaların çıkacağını ve yakın bir gelecekte bilgi ve beceri ile donatılmış gençlerin yeni değerler yaratmak üzere işe başlayacaklarını ümit edebiliriz.

Raporun birinci bölümünde eğitimin ekonomik ve sosyal kalkınma ile olan ilişkisi üzerinde duruldu. Üyesi bulunduğumuz OECD ülkeleri ile yaşam düzeyimiz ve ekonomik gücümüz karşılaştırıldığında daima en alt sırada kaldığımızı gördük. Sürdürmekte olduğumuz kalkınma hızlarının Avrupa'yı yakalamaya yetmediğini, giderek aramızın açıldığını matematiksel grafiklerle ortaya koyduk.

İkinci bölümde, eğitimin finans kaynakları araştırıldı. Devlet bütçesinin herke-se yeteneğine göre, dilediği eğitimi verecek güçte olmadığı saptandı.

Çağdaş dünyaya uyum sağlamak, etkili ve yeterli eğitim verebilmek için paralı yükseköğretimi başlatmak zorunda olduğumuzu kanıtları ile ortaya koyduk. **Esasen Milli Eğitim Temel Kanunumuzun 38.maddesi "Yükseköğretim paralıdır" dediği halde bugüne kadar bu madde uygulanmadı. Bunun zararını milletçe hep beraber Avrupa'nın gerisinde kalarak çekiyoruz.**

Raporda, çağdaş bir eğitim için gerekli yatırım ve masraflar ortaya konuldu. Devletin genel bütçesi, eğitime ayrılan paylar karşılaştırıldığında, devletin tek başına eğitim giderlerimizi karşılama olanağının bulunmadığını görüyoruz.

İkinci bölümde, bireylerin eğitilmesinin sadece devletin görevi olmadığı, eğitim alan bireylerin de yararlandıkları oranda eğitim giderlerine katkıda bulunmalarının

gerektiği üzerinde duruldu. Dünyadaki uygulamalara bakıldığında da, kamu kuruluşları, özel kişi ve kuruluşların rekabet ortamında insanlarını eğittiklerini görüyoruz.

Türkiye’de, temel eğitimden sonra, ailelerin, eğitimin finansmanına ne oranda katılabilecekleri araştırıldı.

Ülkemizde gelir dağılımı dengeli olmadığı için az gelirli vatandaşların çocuklarını yükseköğretime kadar okutamadıkları saptandı.

Yetişen her gencimize yeteneğine uyan bir alanda, dilediği kadar eğitim olanağı yaratma, ancak ailelerin katkıları ile mümkün olabilecektir. Dünyada uygulanmaya başlayan bu sistemin ülkemizde de gerçekleştirilmesi geleceğimiz için kaçınılmazdır.

Üçüncü bölümde, Türkiye’de eğitimi yönlendiren güçler ve kurumların bu konudaki görüşleri ve politikaları ele alındı. Siyasi partilerimizin programlarındaki eğitim ile ilgili bölümler ve bazı eğitim yasalarının finansman ve kaynak kullanımı ile ilgili maddeleri üzerinde duruldu.

Devletin sürekli ve etkili bir eğitim politikasının bulunmaması, iktidarların el değiştirmesiyle, eğitim politikalarının da yön değiştirmesi sık rastlanan bir olumsuzluktur.

1973 yılında reform amacı ile çıkarılan "**Milli Eğitim Temel Kanunu**" nun en önemli iki maddesi sonradan gelen iktidarlar tarafından yıllarca yürürlüğe konulmadı.

Eğitim politikalarının saptanmasında, Milli Eğitim Şuraları, beşer yıllık kalkınma programları, özel eğitim ve paralı devlet eğitimi ile ilgili bölümler bu raporda gözden geçirildi.

Son olarak, eğitim politikalarımıza en büyük ve etkili kaynağı teşkil eden, siyasi partilerimizin eğitim ile ilgili programları üzerinde duruldu.

Eğitim yasalarının eğitimi daraltan, gelişmesini önleyen ve yararından çok zararlı olmaya başlayan maddeleri tek tek ele alınarak incelendi.

Eğitimin yararını ve önemini anlatarak başlayan incelememizde, devletin tek başına eğitime olan talebi karşılayamayacağı sonucuna varıldıktan sonra, çözüm yolları üzerinde duruldu.

Eğitimin finans kaynaklarını ve devletin dışındaki girişimcilerin eğitim alanında ki faaliyetlerini düzenleyen yasaların, ileri devletçi bir görüşle hazırlandıkları ve dışa kapalı oldukları görüldü.

Esasında, globalleşen dünyada, devletimizin uyguladığı liberal ekonomiye uyum sağlamadığını varsaydığımız yasalar pek fazla değil. Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun dört maddesi, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun bir maddesi ve Yükseköğretim Kanunu'nun iki maddesinde küçük değişiklikler yapılmasının ve Anayasamızın 130.maddesinin, vakıflardan başka, özel ve tüzel kişilerin devletin denetim ve gözetimi altında, özel yükseköğretim kurumu açmalarına izin verecek şekilde düzenlenmesinin gerektiği sonucuna varıldı.

Eğitim sistemimizde özel ilk ve ortaöğretimin yerini belirleyen 625 sayılı yasa da yapılacak bir değişiklikte, verdikleri iyi eğitimle bugün hâlâ Türkiye'nin en gözde okulları olma özelliğini sürdüren yabancı okullar benzeri yeni okulların ülkemizde açılabilmesi için, yabancı uyruklu kişilerin özel okul açmasına izin verilmeli; bütün özel öğretim kurumlarının denetimi ve gözetimi için yasal bir fon kurulmalı; yabancı uyruklu öğrenciler için konan sınırlandırma kaldırılmalıdır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu yürürlükte olduğu halde uygulanmayan 38. maddesindeki "yükseköğretim paralıdır" hükmü gereğince yükseköğretimde paralı sisteme geçilmelidir. Ülkemizde gelir dağılımı bozuk olduğu için, halkımızın yüzde 10'una yakın bir kısmının çocuklarını değil üniversiteye, liseye kadar dahi okutmaya maddi olanakları elvermemektedir.

Gelir dağılımı ve hane halkı gelirleri dikkate alınarak yıllık kazançları DİE'nin saptayacağı yoksulluk sınırının altında kalan (1999 verilerine göre 3600 Dolar) ailelerin çocuklarının temel eğitimden sonraki öğrenim harçları ve katkı paylarının tamamı devletçe borç olarak karşılanmalıdır.

Yıllık kazançları yoksulluk sınırı olarak kabul edilen (3600 \$) ile yoksulluk sınırının iki katı (7200 \$) arasında kalan ailelerin çocuklarına devletçe kademeli olarak borç verilmelidir.

Yıllık gelirleri, yoksulluk sınırının iki katını aşan ailelerin çocuklarının, aldıkları eğitimin bedelini ödemeleri gerekir.

Özel yükseköğretim kurumlarının devreye girmesi ile devlet üniversitelerine yapılan başvurular azalacaktır. Devlet üniversitelerinin paralı olması, daha kaliteli bir

eğitime olanak sağlayacağı gibi, gelecek kuşaklar için yeni üniversitelerin kurulmasına da yol açacaktır.

Yasalarımızda yapılacak bu düzenlemeler hemen birkaç yıl içinde yükseköğretimde beklenen olumlu etkisini gösterecek ve herkes dilediği dalda eğitim görme olanağı bulacaktır.

Devlet ve vakıf niversiteleri ile özel niversiteler, devletin gözetim ve denetimi altında, yan yana, serbest rekabet ortamında, kendilerini de geliştirerek, gençlerimizi dünya gençleri ile rekabete hazırlayacaklardır.

B Ö L Ü M

EĞİTİM EKONOMİSİ

EĞİTİM EKONOMİSİ

2.1. İnsan Kaynaklarımızı Ne Oranda Eğitebiliyoruz?

Öğrenim için üniversiteye başvuran 1.5 milyona yakın gencin en çok 400 binine yükseköğretim kurumlarında yer bulunabiliyor.

Herhangi bir yüksekokula veya üniversiteye yer olmadığı için kabul edilmeyecek geri çevrilen bu bir milyon gençle artık toplum ilgilenmiyor. Onlar kendi kaderleriyle başbaşa bırakılıyor.

Bu bir milyon genç üniversitede okuyabilecek yetenek ve bilgiden yoksun oldukları için elenmiş değiller. Devletin onlara istedikleri eğitimi verecek yeri, parası ve öğretim elemanları olmadığı için geri çevriliyorlar.

Bunlar arasında ileride çok başarılı, yararlı, hatta üstün birer uzman olabilecek pek çok yetenekli gencin bulunmadığını kimse savunamaz.

Bu gençlere zamanında gerekli eğitim ve öğretim verilmelidir. Eğitimin belli yaşları vardır. Üniversiteye girme ümidiyle bir-iki yıl dershanelere devam eden gençlerin, herhangi bir yükseköğretim kurumuna giremeyince, en güzel yılları heeder olup gidiyor.

Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin devreye girmesinden sonra önümüzdeki yıllarda üniversiteye başvuranların sayısı 2 milyona ulaşacaktır. Yükseköğretim kurumlarının sayıları ve kontenjanları aynı kaldıkça, açıkta kalan öğrenci sayısı 1.5 milyondan az olmayacaktır.

Çizelge 1

(1996 - 1997) Öğretim Yılında Okullaşma Oranları (%)

İlkokul	Ortaokul	Lise	Genel Liseler	Meslek Liseleri	Yükseköğretim	
					Örgün Öğretim	Örgün+ Açık Toplamı
99.8	69.6	54.7	30.8	23.5	14.7	22.4

Kaynak: M.E.B. istatistikler:1997,1998, 1999 Ankara

İlköğretimin mecburi olmasına karşın ülkemizde hâlâ 6.5 milyon vatandaşımız okur yazar değil.

Yükseköğretimde okullaşma oranı dünya ortalamasının altında, OECD ülkeleri arasında en düşük düzeyde.

Üniversite giriş sınavına başvuranların oluşturduğu gruplar Çizelge 2’de görülmektedir.

Çizelge 2
Üniversite Giriş Sınavına Başvuranların Oluşturduğu Gruplar (1999)

Aday Grubu	ÖSS’ye Girenlerin Sayısı	Yerleştirilenlerin Sayısı	Başarı Yüzdesi %
Lise Son Sınıf Öğrencisi	616,658	115,315	18.7
Daha önce kazanamayan	484,392	202,476	41.8
Daha önce kazanan	378,512	57,298	15.1
Toplam	1,479,562	414,315	28

Kaynak: SYM Basın açıklaması 11.7.1999
www.osym.gov.tr/sonuclar

Lise mezunlarının mezun oldukları yıl üniversiteye girme şansları % 20’den az. Kazananların % 15.1’inin yerleştirildiği eğitim dalını beğenmeyerek yeniden sınava girmekte oldukları görülüyor.

1980 yılından bu yana üniversite giriş sınavına başvuran lise son sınıf öğrencilerinin başarı durumları Tablo 1’de görülüyor. Bir yükseköğretim kurumuna girenlerin sayısı % 22’yi aşıyor.

Lise mezunu, beklemeli veya başka bir bölüm için ÖSS’ye başvuranların genel durumu Tablo 2’de görülüyor. 1998 yılı verilerine bakarsak, burada da sınava girmek için başvuranların % 71’inin elenip saf dışı kaldığı, ancak % 27’lik bir bölümünün öğrenim görme şansına kavuşabildiği anlaşılabiliyor.

Lise mezunlarının sayısı yılda % 9 oranında artış gösterdiği halde üniversite sınavı için başvuranların sayısında yılda ortalama % 7.5’luk artış meydana gelmektedir.

Genel lise mezunları, geçimlerini sağlayabilecek bilgi ve beceriden büyük ölçüde yoksun oldukları için üniversite önündeki yılın çoğunluğunu oluşturmaktadırlar.

a-) Alternatif Bir Eğitim Sistemi: Artan talebi karşılayabilmek için açık öğretim (uzak-

Çizelge 3
Yükseköğretim Çağındaki Nüfus

Yıllar	Çağ Nüfusu (18-21 yaş)
1994	4,882,000
1995	4,991,000
1996	5,056,000
1997	5,177,000
1998	5,240,000
1999	5,286,000
2000	5,312,000

Kaynak: D E ve DPT N. f. projeksiyonu

tan yükseköğretim) daha ziyade gelir düzeyi nispeten düşük ve nüfusu genç olan ülkelerde yaygın olarak görülmektedir. Ülkemizin de 1983 yılından bu yana başvurduğu bu uygulamanın yükseköğretim sistemleri içindeki payı Tablo 3'te görülmektedir.

Ülkemizde açıköğretim programları öğrenciler tarafından fazla tercih edilmektedir. Son 10 yılda açıköğretime yerleştirilen öğrenci sayıları ile yer gösterildiği halde kaydolmayanlar Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4

Açıköğretim Kontenjanları ile Yerleştirilen ve Yer Gösterildiği Halde Kaydolmayan Öğrenci Sayıları

Yıllar	Kontenjan	Yer Gösterilen	Kayıt Olan	Yer gösterildiği halde	
				Kayıt Olmayan	%
1989	65,000	85,056	69,146	15,910	23
1990	65,000	83,338	67,022	16,366	24
1991	65,000	82,767	66,663	16,104	24
1992	205,917	132,561	108,730	23,831	22
1993	616,220	241,687	139,875	101,811	73
1994	991,661	165,853	121,383	44,466	37
1995	979,593	167,605	114,404	53,201	47
1996	975,220	167,933	121,153	46,780	28
1997	580,220	191,294	145,414	45,880	24
1998	Sınırsız	166,194	123,847	42,347	26

Kaynak: SYM ve Y K yayınlarından derlenen

Son on yılda yasa ile 43 yeni üniversite kuruldu. Bunlardan 17'si kâr amacı olmayan vakıflara, 26'sı da devlete aittir. Böylece üniversitelerimizin sayısı % 148 artarak 72'ye ulaştı. Bu dönemde öğrenci sayılarında % 151 artış gözlenmiştir.

Çizelge 5

On yılda öğrenci sayılarındaki artışlar

Yıllar	1989	1999
4 yıllık lisans	310,114	686,617
2 yıllık önlisans	66,381	202,972
Açıköğretim	175,223	452,560
Toplam	551,718	1,382,149

Kaynak: Y K İnternet web sayfası

Öğrenci sayılarındaki artışlar Çizelge 5'te gösterilmiştir.

Ülkemizdeki yükseköğretimde okullaşma oranı ancak açıköğretimle birlikte dünya ortalamasının üzerine çıkmaktadır.

Yükseköğretimde okullaşmanın dünya ortalaması, 1995 verilerine göre % 16.2'dir. Gelişmeler Çizelge 6'da verilmiştir. En düşük oran güney yarım küre ve ekvator yakınındadır.

b-) Yeni Gelişen Alter natif Eğitim Sistemi: Uzaktan Eğitim: İnternetin gelişmesi ile birlikte ABD'de uygulanmaya başlayan Telekomünikasyon yoluyla "uzaktan eğitim" giderek yaygınlaşmaktadır. ABD'den sonra Avustralya ve İngiltere'de de denenmektedir.

Ülkemizde YÖK'ün önderliği ile oluşturulan AKADEMİK AĞ (ULAKNET) sisteminin bilişim teknolojilerine dayalı uzaktan eğitime ve üniversiteler arasında bilgi ve deneyim aktarmalarına ve kütüphanecilik hizmetlerinin yurt sathına yayılmasına yol açacak şekilde gelişmeye başladığı gözleniyor.

İnternet üzerinden verilen interaktif derslerin maliyetlerinin düşük oluşu nedeniyle kullanımı yaygınlaşmaktadır.

c-) Yükseköğretime Giriş Sınavları: Üniversitelerin **özerk** olma şartlarından birisi de, öğrencilerini kendilerinin seçip almasıdır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında mevcut iki üniversitenin kapılarını zorlayan bir talep yoktu. Bazı fakültelerde boş yer kalıyordu. 1950'li yıllarda bazı fakültelere kapasitelerinin üzerinde başvuru olunca kendileri bir seçme sınavı yapmaya başladılar. 1960'lı yıllarda yükseköğretimin hemen bütün kurumlarına kapasitenin üzerinde başvurular gelmeye başladı. Açıkta kalmamak için birkaç fakülteye birden başvuran öğrenciler ve kurumlar sorunlar yaşamaya başladı.

Çizelge 6

Dünyada Yükseköğretimde Meydana Gelen Gelişmeler

	Okullaşma Oranları %	
	1985	1995
Dünya ortalaması	12.9	16.2
Türkiye (sadece açıköğretim)	11.0 (8.6)	21.0 (12.2)
Gelişmiş Ülkeler	39.3	59.6
Kuzey Amerika	61.2	84.0
Gelişmekte Olan Ülkeler	6.5	8.8
Az Gelişmiş Ülkeler	2.5	3.2

Kaynak: Unesco 1998

Çizelge 7

ÖSS Sınavına Başvuran Öğrenci Sayılarındaki Artış

Yıllar	ÖSYM'ye Başvuran Öğrenci Sayıları
1974	229,994
1980	466,963
1985	480,633
1990	829,975
1995	1,265,103
1998	1,359,579
1999	1,433,502

Kaynak: Y K ve SYM yayınları

Bazı fakülteler bekledikleri başvuruyu alamazken bazıları da kapasitelerinin 22 hatta 46 katı kadar başvuru ile karşılaştı.

Üniversiteler çok sayıda başvuru karşısında sağlıklı bir seçim yapabilmek için arayış içine girdiler. Seçme işleminin nasıl ve kimin tarafından yapılacağı gündemden inmedi.

Devlet yükseköğrenim görmek isteyen gençlere yetecek kadar üniversite ve yüksekokul açamıyordu. Nüfus hızlı artıyor, devletin gelirleri ise o oranda artmıyordu.

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de her birey çağın icaplarına uyarak kendi yetenek ve olanaklarına uygun bir yükseköğrenim görmek istemektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası meydana gelen nüfus patlaması ve teknolojik gelişmelerden dolayı hemen her ülkede yükseköğretime olan talep, kapasitenin üzerine çıkmıştı.

Japonya, Kore, ABD, Tayvan ve Belçika'da olduğu gibi yükseköğretimin özel sektöre açılması Türkiye'de kimsenin aklına gelmiyordu.

Giderek çoğalan, okumak isteyen gençlerin talebine cevap veremeyen devlet, çareyi üniversite önünde toplu sınav barajı koymakta buldu. Bu barajı her yetişkin ve bilgili öğrenci aşamayacaktı. Ancak üniversite ve diğer yükseköğretim kurumlarının alabileceği kadar öğrenciye barajı aşma izni veriliyor, diğerleri geri çevriliyordu.

1974'de başlayan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavları 1980'den sonra iki kademeli olarak yapılmaya başlandı. İki sınavla da gençleri memnun edecek sonuç alınamadığından, üçüncü bir sınav yapılması gündemde iken, bu yıl 1999'dan itibaren üniversiteye giriş için seçme ve eleme sınavı tek aşamalı olarak yapılmaya başlandı.

Son kez iki aşamalı olarak yapılan ÖSS ve ÖSYS'dan öğrenciler memnun değil. Sınava giren milyonu aşkın öğrenciden ilk 5 tercihe girenlerin sayısı 10 bini aşmıyor.

Bu sınavla 65,632 üniversiteli yer değiştirdi. 17,829 kontenjan boş kaldı. 16,432 üniversite mezunu yeniden sınava girdi. 1093 lise birincisi bu sınavı kazanamadığı için hiç bir yere giremedi. Lise son sınıf öğrencilerinin % 20'si başarılı oldu.

Çizelge 8’de, 1999’da yerleştirilen olarak görülen 414,315 öğrencinin % 55’i olan 227,439’u 4 yıllık devlet üniversitelerine girebilmişlerdir.

Çizelge 8

ÖSS’de Elenen ve ÖSYS Sonucunda Açıkta Kalanlar:

	Öğrenci Sayıları 1998	Öğrenci Sayıları 1999
ÖSS’ye başvuran	1,359,579	1,433,502
Elenenler	817,934	425,717
ÖSYS’ye girenler	541,642	1,007,785
Yerleştirilenler	394,432	414,315
Açıkta kalanlar	147,210	593,470
Elenenler+Açıkta kalanlar toplamı	965,144	1,019,187

Kaynak: SYM a ıklaması

Geri kalanların dağılımı ise Çizelge 9’da verilmiştir. 1999 Haziran ayında yapılan ÖSS sınavı 1980 öncesinde olduğu gibi tek aşamalı idi.

Çizelge 9

1999 Haziran ÖSYS ilk eleme sonuçları

Yükseköğrenim için ÖSS’ye girenler	Öğrenci sayısı	Yüzdelik oranı
105 puanı aşamadığı için yurtiçinde ve yurtdışında okumasına izin verilmeyenler	425,717	30
120 puanı aşamadığı için, yalnız önlisans programlarına girebilecek olanlar	376,213	26
120 puan barajını aşarak lisans programlarına girebilecek olanlar	631,572	44

Kaynak: SYM basın a ıklaması www.osym.gov.tr 11.07.1999

Bu sınava giren 1,433,502 öğrencinin % 30’u 105 puan barajına takıldığı için artık dünyanın hiçbir yerinde okuma olanakları kalmadı. Bu sınavda adayların genel başarı oranı çok düşük. Genel başarı ortalaması 109 puanı aşamadı.

Eğitimin kalitesi, araştırma alanımızın dışında kaldığı için yükseköğretim giriş sınavları ile lise bitirme sınavları arasındaki uyumsuzluğa temas etmiyoruz. Yalnızca yükseköğrenim görmek için başvuran öğrenci sayıları ile kabul edilen ve geri çevrilenlerin çokluğu üzerinde duruyoruz. Sistem ancak talebin % 28’sine cevap ve-

rebiliyor. Kısaca ÖSS'ye başvuran 5 öğrenciden birinin şansı var, diğerleri açıkta kalacak. 1998 kesin sonuçları Çizelge 8'de görülüyor. 1999 sonuçları Çizelge 10a'da verilmiştir. 1998 ÖSS ve ÖSYM sonucunda 965,144 gencimiz açıkta kalmıştı. 1999 ÖSS sonuçları belli oldu, Çizelge 10a'da görüldüğü gibi 425,717 öğrenci elendi. Tercihler ve başvuru sonucunda açıkta kalacaklarla birlikte Çizelge 10a'da sonuçlara göre yine bir milyondan fazla genç açıkta kalıyor.

Yirmibeş yıldan bu yana yapılan sınavların tekniği, kalitesi ve adaleti konusunda hiç kuşku duyulmadı.

Eğitim talebine cevap verecek alt yapıyı henüz oluşturamadığımız için sınavlara giren adayların %70'ini geriye çeviriyoruz. Bu yüzden üniversite ve yükseköğretim kurumları önünde yığılmalar oluştu.

Bu bölümde eğitim sistemimizi objektif bir gözle izledik. Verilen eğitimin Türkiye'de talebe cevap vermediğini gördük.

İlerideki bölümlerde, yirmibeş yıldan beri devam eden bu sistemden gördüğümüz zararın boyutları ve sonuçları üzerinde duracağız.

Çizelge 10a

ÖSS sonuçlarına göre, ÖSYM tarafından yerleştirilen ve açıkta kalanlar (1999/2000)

4 Yıllık devlet üniversiteleri	227,439
Vakıf üniversiteleri	15,932
KKTC'deki üniversiteleri	3,634
Diğer devletlerdeki üniversiteler	1,115
Örgün öğretim programı	248,120
Açık öğretim	166,195
Toplam yer gösterilen	414,315
ÖSS'ni kazandığı halde yer gösterilmeyen	593,470
ÖSS'de 105'den az puan aldığı için okuma olanağı kalmayan	425,717
Toplam Açıkta kalacak olanlar	1,019,187

Kaynak: SYM 11.07.1999 Basın b lteni
www.osym.gov.tr sonu lar

Çizelge 10b

Diğer Kurumlarda Yer Gösterilen Öğrenciler

Eğitim Kurumları	Öğrenci Sayıları 1998	Öğrenci Sayıları 1999
Vakıf Üniversiteleri	14,572	15,932
KKTC Üniversiteleri	4,293	3,634
Diğer Devlet Üniversiteleri	716	1,115
Diğer Devletlerdeki Açıköğretim	25,021	-
Türkiye'deki Açıköğretim	157,472	166,195
Toplam	202,074	186,876

Kaynak: SYM

2.2. Eğitimin Ekonomi, Kalkınma ve Sosyal Gelişmede İşlevi

Toplumsal olayları inceleyip sınıflandıran düşünürler, 16. yüzyıldan itibaren Avrupa'da, özellikle de İngiltere'de ekonomik olaylarla eğitim arasındaki yakın ilişkinin varlığını görerek kamuoyunun dikkatini çekmeye başlamışlardır.

Ülkelerin insan gücü kaynağının bilgi ve becerilerinin artırılmasının, bireylerin yanı sıra, genel ekonomide de gelişmeler yarattığına 18. yüzyıl ekonomistleri de işaret etmişlerdi.

Sanayi devriminin başlaması ile Avrupa'da teknik bilgilerle donatılmış bilgi ve beceri sahibi personele olan talep, okullaşma sürecine hız kazandırmıştı. Buna bağlı olarak kurulan üniversitelerden yetişen kadro, Batı'nın bilim ve teknolojiye olduğu kadar ekonomide de zenginleşmesine önderlik etmişlerdi. Ulusların doğal zenginlikleri olan madenler, akarsular, verimli topraklar giderek azalmakta, buna karşılık insan kaynakları çoğalmaktadır.

İnsan kaynaklarının yetiştirilip, yetenekli ve değer yaratacak becerilerle donatılması, bireylerin mutluluğu ve refahı için gerekli olduğu gibi, globalleşen dünyada ülkenin kalkınması ve geleceğinin garantisi için de geçerli ve zorunludur.

Ülkemizde 1999 yılı itibariyle 19'u vakıf olmak üzere 72 üniversite var. Yeni üniversiteler açılmasına karşı çıkanlar genelde: "Bu kadar diplomalı işsiz varken, ne gerek var" demektedirler.

Bu savın yanlışlığı apaçık ortadadır. Çünkü:

Eğitim, ekonomik büyümenin, kalkınmanın "olmazsa olmazı" olarak kabul edilmektedir.

Eğitim, ülkenin siyasal-toplumsal, ekonomik ve bilimsel kurumlarının üretim kapasitesini artıran bir süreçtir.

Eğitimin ekonomik kuramı, ülke nüfusunun tümünü en yüksek düzeyde eğitmektir.

Eğitimin en genel amacı, toplumun refahını ve bireyin gönenç düzeyini yükseltmesi, bireye kişilik kazandırmaktır.

a- Ülkemizdeki işsizler arasında oransal olarak yükseköğrenim görenler çoğunlukta değildir .

Çizelge 11a

Eğitim Düzeyi ve İşsizlik Oranları -Ekim 1996 (1000 kişi)

12 ve daha yukarı yaştaki Nüfus	İstihdam Edilenler			İşsizlik	
	İşgücü	Toplam	Eksik İstihdam	Toplam	Oranı %
Toplam	22,136	20,396	1930	1,740	7.9
Okuryazar olmayanlar	2,152	2,095	118	58	2.7
Okuryazar olup da okul bitiremeyenler	1,329	1,263	107	66	5.0
İlkokul mezunu	12,582	11,744	1,272	838	6.7
Ortaokul mezunu	1,746	1,542	154	204	11.7
Orta dengi meslek	84	74	4	10	12.0
Lise	2,106	1,746	42	361	17.1
Lise dengi meslek	668	573	573	95	14.2
Yüksekokul+Fakülteler	1,468	1,360	1,360	108	7.3

Kaynak: D E ara tırması 1994: Hane baltı i g c anket sonu ları

Çizelge 11a'da görüldüğü gibi işsizlik oranı en yüksek olan kesim ortaokul ve lise mezunları kesimidir. Genel lise mezunları geçimlerini sağlayacak herhangi bir beceriye sahip olmadıkları için iş bulmakta zorlanıyor veya az bir ücretle çalışmaya mecbur kalıyorlar.

Çizelge 11b

Eğitim Düzeyi ile İşgücüne Katılma Oranının Karşılaştırılması (Türkiye: 1000 kişi)

	12 ve daha Yukarı Yaştaki Nüfus	İşgücü	İşgücüne Dahil Olmayanlar	İşgücüne Katılma Oranı
Toplam	43,950	22,136	21,814	50.4
Okuryazar olmayanlar	6,532	2,152	4,200	33.9
Okuryazar olup da okul bitiremeyenler	3,882	1,329	2,052	39.3
İlkokul mezunu	23,268	12,582	10,686	34.1
Ortaokul mezunu	4,373	1,746	2,627	39.9
Orta dengi meslek	265	84	181	31.8
Lise	3,616	2,106	1,510	58.2
Lise dengi meslek	984	668	317	67.8
Yüksekokul+Fakülteler	1,709	1,468	241	85.9

Kaynak: D E ara tırması 1994

b- Eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılma oranları artıyor . En belirgin şekilde Çizelge 11b'de görüldüğü gibi iş gücüne katılım oranı % 85.9 ile fakülte ve yüksekokul mezunları arasında. İşgücüne katılım oranlarının en düşük düzeyi % 31.8 ile orta dengi meslek okulu mezunlarına ait.

c- Eğitim düzeyi yükseldikçe kişilerin gelirleri de o oranda artmaktadır . Çizelge 12’de görüldüğü gibi en yüksek gelir sahipleri master ve doktora yapanlara aittir.

d- Yükseköğretimde okullaşma oranı yükseldikçe;

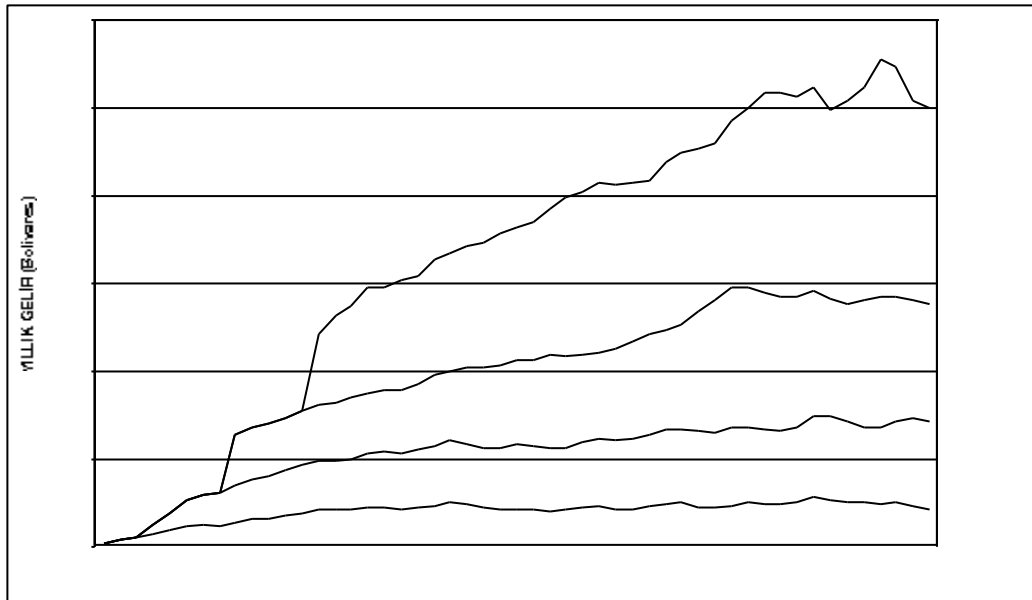
- 1- Çocuk ölümlerinde azalma
- 2- Nüfus artış hızında yavaşlama olmaktadır.

e- Kalkınmış ileri ülkelerde

kızların yükseköğretime devamları erkeklerden daha fazladır . Kalkınmakta olan ülkelerde durum tam tersi. Kızlar yükseköğretime, erkeklerden daha az gidebiliyor (Tablo 4). (*)

Dünya Bankası uzmanlarınca 1996 yılında yayımlanan **"eğitim yatırımlarının kârlılığı"** isimli raporda, 1989’da Venezuela’da yapılan bir araştırmanın sonuçlarını belirleyen grafiklerden buraya aynen alıntı yapıyoruz.

Venezuela’da Alınan Eğitim Türüne Göre Yaşam Süresince Yıllık Gelir

Kaynak: World Bank 1996

(*) "Çizelgeler" metin içerisine yerleştirilmiş olup "Tablolar" raporun son bölümünde toplu olarak sunulmuştur.

Çizelge 12

Eğitim Düzeylerine Göre Bireylerin Ortalama Yıllık Gelirleri (1994)

	Milyon TL	Dolar \$	Dağılım %
Eğitimsiz	30	1,004	23
İlkokul	69	2,308	53
Ortaokul	87	2,915	8
Lise	135	4,550	10
Yüksekokul+Fakülte	268	9,014	5
Master+Doktora	517	18,803	1

Kaynak: a) D E bane halkı gelir dağılımı anketleri

b) Türkiye İstatistik Yılı 1997

Eğitim düzeyi yükseldikçe, kişinin geliri de kademeli olarak artıyor. Eğitimsiz kişiler erken yaşlarda kazanç elde etmeye başlamakta ve kazançları ömür boyu fazla bir yükselme gösteremiyor. Yükseköğrenim görenler 22 yaşından sonra gelir elde etmeye başlıyor ve gelirleri hayat boyu artarak devam ediyor.

Çizelge 12a'da eğitim süreleri ve yıllık okul giderleri ile eğitilmişlerin yıllık gelirleri karşılaştırılmıştır.

Çizelge 12a

Eğitim için yapılan harcamalar ve kişinin yıllık kazancı arasındaki orantı

Eğitim Seviyesi	Ortalama yıllık gelir (Bolivares)	Okul yılları (yıl)	Eğitim için yıllık okul giderleri (Bolivares)
Eğitimsiz	39,625	Yok	Yok
İlköğretim	69,452	7	7,668
Ortaöğretim	106,337	5	12,170
Üniversite	178,293	5	62,795

Kaynak: http://www.worldbank.org/html/extdr/educ/edu_econ

Çizelge 12b

Eğitimin sosyal ve kişisel getirisi

Eğitim Seviyesi	Kişisel getiri (%)	Sosyal getiri (%)
İlköğretim	25.0	16.9
Ortaöğretim	10.6	11.5
Üniversite	13.3	12.0

Kaynak: http://www.worldbank.org/html/extdr/educ/edu_econ

Kişisel getiri eğitim görmüş olan kişinin yaşam boyunca bundan elde edeceği ek gelirin, toplumsal getiri ise kişinin eğitim almasından dolayı yaratılan ek katma değer, o kişinin eğitimi için yapılan yatırıma oranıdır.

Her eğitim kademesinin geliri kendinden sonraki kademenin altında kalmaktadır. Üniversite eğitimi görmüş kişilerin gelirleri yüksek başlamakta ve giderek daha hızlı artmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin gelişmesinin, eğitimin gelişmesiyle meydana çıkan buluşlar ve metotlara bağlı olduğu saptanmıştır. 1929 ve 1957'de ABD milli gelirinde meydana gelen artışların % 20'sinin iş gücünün eğitim seviyesindeki gelişmeden, % 20'sinin üretim tekniklerindeki yeni uygulamalar ve yüksek iş idaresindeki bilimsel uygulamalardan geldiği ortaya konmuştur. Buna karşılık fiziki sermayedeki artışın bu gelişmedeki payı % 15'i geçmemektedir.

Yükseköğretim ile bilim ve teknolojinin bir ülkenin ekonomik gelişmesini otomatik olarak sağlayacağını beklemek olası değil. Bilim ve teknoloji ile eğitimin üretime ve ticarete yönelik olması ve uygulanabilir olması gerekir. Şüphesizdir ki dünya ile rekabet edebilecek, iyi yükseköğrenim görmüş yetenekli kadrolara kesin ihtiyaç vardır.

Dünya genelinde, gayri safi milli hasıla ile eğitilmiş insan gücü arasındaki yüksek bir düz orantılı bağıntı açıkça bilinmektedir. Gayri safi milli hasıla ile tarımsal faaliyetlerde uğraşan nüfusun oranı arasında yüksek bir ters orantılı bağıntı vardır.

Yükseköğretim ortalama katsayısı 0.817'dir. Bu sayı öğretmenler için 0.755, doktor ve dişçiler için 0.700, mühendisler ve bilim adamları için 0.833'dür. Diğer taraftan fen, edebiyat, güzel sanatlar ve hukuk fakültelerinde kayıtlı öğrenci oranı ile gayri safi milli hasıla arasındaki bağıntı da çok küçüktür. Aynı şekilde okuryazarlık oranı ile GSMH ilişkisi de çok zayıftır.

Bu hesaplamaları ve teorik düşünceleri bir yana bırakarak gerçek hayattan alınmış güncel bilgileri karşılaştıralım.

1994 yılında yapılan bir karşılaştırmada dünya genelinde yüksekokullarda okullaşma azaldıkça kişi başına düşen milli gelirin de aynı oranda azalmakta olduğunu Tablo 5'te açıkça görüyoruz.

Daha sonra 1997'de yayınlanan Dünya Bankası yayınından alınan değerler Tablo 6'da karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Burada kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır. Karşı sütundaki yükseköğretimde okullaşma oranları sistematik bir şekilde yükselmektedir.

2.3. Türkiye'nin Kalkınma Çabaları ve Eğitim

Bütün dünya büyük bir kalkınma çabası içindedir. Az gelişmiş ülkeler, ekonomik ve kültürel yükselme, gelişmiş ülkeler ise yücelme ve büyüme için birbirleri ile yarış halindeler.

Türkiye gelişiyor. Hem de iyi sayılabilecek ve devamlılık arzeden bir ortalama olarak % 5'lik kalkınma hızı ile her alanda büyüyor. Türkiye'nin her tarafı şantiye; GAP'tan Ege'ye, Hopa'dan Edirne'ye kadar yollar, köprüler, okullar, havaalanları ile her taraf yeniden yapılıyor. Büyük şehirlerde yüz binlerce kooperatif evleri, yazlıklar, oteller hizmete giriyor veya girecek.

Uluslararası havaalanlarımız birkaç on yılın öncesi şehirlerarası otobüs terminali gibi kalabalık ve hareketli. İnsanlarımız gidiyor, geziyor, görüyor, gelip öğrendiklerini yaşama uyguluyorlar.

Birçok yazarımıza göre Türkiye büyük ve güçlü devlet.

Büyük ve güçlü olduğumuz, kalkındığımız doğru. Ama geçmiş günlerimize, yani bize göre doğru. Kendimizi komşularımız ve ekonomik işbirliği içinde bulunduğumuz Avrupa ve OECD ülkeleri ile kıyasladığımızda hiç de öyle olmadığımızı görüyoruz.

24 üye devletin oluşturduğu OECD ülkeleri arasında en kötü beslenen, en az et yiyen, en kısa ömre sahip olan bizleriz.

En kötü gelir dağılımı bizde, en düşük kazanç, en çok çocuk ölümü bizde.

Araştırma-geliştirme en düşük düzeyde, en az patenti ve bilimsel eseri biz elde edebiliyoruz.

Dünya Bankası uzmanlarının kabul ettiği kriterlere göre hâlâ kalkınmakta olan ülke statüsünden çıkamadık.

1960'lı yıllarda planlı kalkınmaya geçtiğimiz günlerden bu yana uygulanan beşer yıllık kalkınma planlarının, davet edilen dünya çapındaki kalkınma uzmanlarının verdikleri geniş kapsamlı raporların, uygulanan değişik kalkınma stratejilerinin bir işe yaramadığını görüyoruz ve anlıyoruz. Üretimde, tarımda ve topyekûn kalkınmada, refah düzeyimizin yükselmesinde, Avrupa'dan öte komşularımızın gerisine düşmeye başladık. Biz, iyi olabilir kendimizi yeterli görebiliriz, ancak dünya ve komşularımız ile kıyaslayınca geri kalmışlığımızı görüp kabul edebiliyoruz.

Bunca çabadan, gayretten, terden ve yıllardan sonra neden kalkınamadık? Hâlâ bugün neden "kalkınmakta olan ülkeler" arasında sayılıyor?

Bu topraklarda bizden önce yaşamış insanların bıraktıkları tarihi zenginlikleri, turistik değerleri yüksek olan doğa güzelliklerimizi neden yeterince değerlendirmiyoruz? Yoksa doğal kaynaklarımız mı yetersiz?

20 milyon hektar olan ormanlarımızı işletirken neden yılda 130 trilyon lira zarar ediyoruz? Ormanları kesip biçiyor, ürünü satıyoruz, parasını alıyoruz. Ama sonuçta bakıyoruz ki hektar ormandan 6.5 milyon lira zarar etmişiz. Toplum olarak bu işletmenin zararını hiç sorgulamıyoruz, normal karşılıyoruz.

ABD ile yapılan ekonomik işbirliği anlaşması uyarınca "MARSHALL" planından, kalkınmamız için alınan nakdî ve aynî yardımlar da beklenen neticeyi verememiştir.

1961'den beri üyesi bulunduğumuz Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'nün de kalkınmamıza beklenen yardımı da sonuç vermemiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin hazırlayıp sunduğu beşer yıllık kalkınma planları ve onlara bağlı plan stratejilerinin VII.si de yürürlüğe konduğu halde ülkemizde arzulanan kalkınmayı ve refahı sağlayamamıştır.

Yukardan beri sıraladığımız bu farklı soruların bir tek doğru cevabı var: "Çünkü, kalkınmamızı sağlayacak yetişmiş insan kadrolarımız yetersiz".

Uluslararası kuruluşların kalkınma için çeşitli yardımları, DPT'nin kalkınma planları ve diğer bütün kalkınma ve gelişme çalışmalarının hepsi, insan faktörüne gerekli önemi vermedikleri için amacına ulaşamamışlardır.

İktidar olanlar, ülke kalkınması için kendi bilgi ve becerilerinin yetmediği yerde, yabancı uzmanların raporları, uluslararası yardım kuruluşlarının kredi yardım ve hibeleri ile ülkede ekonomik ve sosyal kalkınmayı kendi ekipleri ile sağlayacaklarını düşünüyorlardı.

32 yılda ikiye katlanan ülke nüfusuna karşılık aydınlar aynı oranda artmıyordu. 1950'li yıllardan bu yana eğitimdeki gerileme ve yetersizlik, toplumun tüm kesimlerinde kendisini göstermiştir.

Eğitimdeki yetersizlik, II. Dünya Savaşı sonrasındaki nüfus patlamasıyla üniversitelerin devlet tekeline geçişinin aynı döneme rastlamasıyla hız kazanmıştır.

Dünya Bankası uzmanları ekonomik kalkınmayı sadece kişi başına düşen gelirdeki artış olarak görmemektedirler. Kalkınmayı uzun dönemde kişi başına gelirin

reel artışı ile birlikte insanların sağlık koşulları, nüfus artış hızının yavaşlaması, gelir dağılımındaki dengenin iyileşmesi ve yoksulluğun giderilmesi, nüfusun küçülmesi ile değerlendirmektedirler. İnsansal gelişmenin kriterleri olarak görülen bu olgular eğitimle düzelmekte ve gelişmektedir.

Eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuk ölümlerinde azalma olduğu halde nüfus artış hızı yavaşlamaktadır.

İnsan sermayesi olarak bilinen eğitilmiş insanların çokluğu ve eğitim düzeyinin yüksekliği ile verimlilik artışı arasında güçlü bir bağın bulunduğu kanıtlanmıştır.

Yüksek eğitim düzeyine sahip ülkeler, yeni teknolojileri daha çabuk özümseyerek, daha hızlı büyüme eğilimi gösteriyorlar.

Hiç şüphesiz eğitimin insan yaşamındaki, ulusal kalkınmadaki önemi her Türk aydını tarafından ayrıntılı bir şekilde bilinmekte ve Türkiye’de eğitim düzeyinin yükselmesi üzerine hayaller bile kurulabilmektedir. Ama çalkantılı dönemlerde kabul edilen, eğitim sistemimizi yönlendiren yasalar, iç ve dıştan gelecek tehlikeler varsayılarak dar tutulduğu için özel eğitim kurumları yararlı ve etkili olacak oranda hizmete giremiyor.

Eğitimin mali kaynakları ve parasal gereksinimlerinin incelenmesine geçmeden önce, bir eğitimci olan Prof. Dr. Albert Einstein’in bir sözünü buraya alıyoruz:

"G n m zde retim zg rl i in en b y k tehlikeyi, bir dı tehlikenin varlığını ileri s r p retim ve d nce alı veri i ile haberle me zg rl klerinin kısıtlanmasında g r yorum" .

2.4. Eğitim Bütçeleri ve Eğitim Giderleri

Yasalarımız insanlarımızın eğitilme görevini devlete vermiştir. Bu önemli görevi üstlenen devletimiz yeterli kaynağı bulamadığı için eğitim kurumlarımız nicelik ve nitelik bakımından yetersiz kalmaktadır.

Yetersizlik eğitimin hemen her kademesinde vardır. Anayasamızın 42. maddesindeki *" lk retim, kız ve erkek b t n vatanda lar i in zorunludur ve devlet okullarında parasızdır"* hükmüne karşın ülkemizde 1997 nüfus tesbitlerine göre 15 yaş yukarısı nüfusta 6.5 milyon insan okuryazar değildir, eğitimsizdir. Ayrıca okuryazar olup da okul bitirmeyen 2.5 milyonu da buna katarsak, 9 milyon insanımıza Anayasanın emredici hükmü uyarınca temel bir eğitim verememiştir.

İnsan karakterinin belirlendiği yaş olarak kabul edilen 3 ile 6 yaş, (okul öncesi) eğitimle, yükseköğretimde okullaşma oranları dünya ortalamasının altında kalmaktadır.

Çizelge 13'de görüldüğü gibi 7. beşyillık kalkınma planında belirlenen hedeflerin altında kalıyoruz.

Bunun en önemli nedeni her şeyi devletten beklememiz ve özel eğitime gerekli önemi ve teşvikleri vermememizdir.

Öğretmen açığı nedeniyle 17,092 ilköğretim okulunda sınıflar birleştirilerek eğitim yapılmaktadır. 7103 ilköğretim okulunda, tek öğretmen beş sınıfı bir arada eğitmektedir.

Şehirdeki ilköğretim okullarının % 40'ında, köylerin % 14'ünde çift tedrisat yapılmakta.

Yükseköğretimdeki öğretim elemanı sıkıntısı ile birlikte eğitim araç ve gereçleri eksikliği eğitimi olumsuz etkilemektedir.

Özel öğretim kurumları için varolan özendirmeler 1991'den sonra tedrici olarak kaldırıldığı için beklenen gelişme olamamıştır.

Çizelge 13

Eğitim Kademelerine Göre Okullaşma Oranı %

	Okullaşma Oranları	
	%	
	Plan Hedefi	Gerçekleşme
Okulöncesi	16	9
İlköğretim	100	89
Ortaöğretim	75	55
Yükseköğretim	31	22

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı 1999

Çizelge 14

Türk Eğitim Sisteminde Özel Eğitimin Yeri

	Okullaşma Oranları	
	%	
	Kurum Sayıları	Öğrenci Sayıları
	%	%
Okulöncesi	3	3
İlköğretim	2	2
Ortaöğretim	17	5
Yükseköğretim	26	2

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı 1999

Çizelge 15

Eğitim Harcamaları Karşılaştırılması

Ülkeler	Öğrenci Başına Yılda \$	Kişi Başına Yılda \$	1000 Nüfusta Öğrenci Sayısı	Kamunun Eğitim Harcaması Milyon \$
Almanya	5,663	890	2,770	62,188
Fransa	4,965	1,108	2,655	94,226
İngiltere	4,564	770	1,543	45,394
İtalya	4,573	921	2,182	53,610
Türkiye	172	112	1,112	5,500

Kaynak: OECD ve Unesco yayınlarından hesaplanarak ıkarılmıştır.

1996 eğitim yılından itibaren bir gelişme gösteren vakıf üniversitelerinin sayıları 1999 yılında 19'a yükseldi. Ülkemizde vakıf üniversitelerini ve öğrenci sayıları Tablo 8'de görülmüyor. Bunlardan dördü kuruluş izinlerini aldıkları halde henüz öğrenci kaydına başlamadılar.

1998-99 ders yılında vakıf üniversitelerine yeni kaydolan ve toplam öğrenci sayıları Tablo 9'da verilmiştir.

Bazı ülkelerde özel yükseköğretim kurumlarının yükseköğretim sistemleri içindeki payları Çizelge 16'da görülmüyor.

1997 yılında Japonya'da Eğitim Bakanlığı'na (Monbusho) yaptığımız ziyarette, Mr.Keiji Kobayashi'nin yaptığı açıklamada, yükseköğretimin % 80'nin özel kurumlara ait olduğunu belirtmişti.

Association of International Education in Japan (AIEJ) 1999 yılı yayınlarından, 1205 özel üniversiteye karşılık, devlet ve yerel yönetimlerin toplam 436 üniversitesinin bulunduğunu görüyoruz.

Almanya, Fransa ve İtalya'da nüfus artışı durdu-

ğu ve hatta azalma eğilimi gösterdiği için bu ülkelerde eğitimde yer sıkıntısı olmadığı gibi, eğitim için ayırdıkları güçlü bütçelerinden dolayı kaynak sıkıntıları da yok.

Çizelge 17'de görüldüğü gibi okullaşma oranımız düşük olduğu gibi kamudan eğitime yapılan harcamalar da çok yetersiz.

Çizelge 16

**Özel
Yükseköğretim Kurumlarının
Sistemdeki Payları**

Ülkeler	Yüzde %
Kore	78
Japonya	76
Belçika	64
Hollanda	53
Ürdün	35
Portekiz	25
ABD	24
İtalya	12
İspanya	11
İsveç	3
Türkiye	2

Kaynak: World Bank Washington 1994

Çizelge 17

**Genel Bütçe İçindeki Eğitim Paylarının
Yıllara Göre Değişimi**

Yıllar	Genel Bütçe		Eğitim Payı	
	Trilyon TL	Milyar \$	Oran %	Milyar \$
1991	97	31	15.6	4.8
1992	174	32	17.8	5.7
1993	361	44	15.2	6.7
1994	745	30	14.9	4.5
1995	1,394	29	13.6	3.9
1996	2,702	44	9.8	4.3
1997	6,345	42	11.1	4.7
1998	14,753	56	11.0	6.2

Kaynak: TC Maliye Bakanlığı ı www.maliye.gov.tr ve Resmi Gazete'den

Çizelge 18

Genel ve Katma Bütçeden Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretime Ayrılan Paralar (Milyar Dolar)

Yıllar	Eğitim Bütçesi (Milyar Dolar)		
	MEB	YÖK	Toplam
1985	0.91	0.23	1.14
1986	0.92	0.33	1.25
1987	1.05	0.38	1.43
1988	1.28	0.43	1.71
1989	1.41	0.51	1.92
1990	3.26	0.96	4.22
1991	3.58	1.19	4.77
1992	4.42	1.33	5.75
1993	5.24	1.51	6.75
1994	3.16	1.05	4.21
1995	2.97	0.99	3.96
1996	3.17	1.14	4.31
1997	3.38	1.33	4.71
1998	4.78	1.51	6.29
1999	5.33	1.68	7.01

Kaynak: www.maliye.gov.tr ve Resmi Gazete

Karşılaştırma yaptığımız bu dört ülke ile nüfus bakımından bir benzerlik ve yakınlık olduğu gibi aynı topluluk içinde (Gümrük Birliği, NATO gibi) bulunuyoruz. Mal ve hizmet üretiminde karşılıklı ilişkilerimiz var.

Eğitimdeki farkımızı kapatmamız için acil önlemler almalıyız. Bu ülkelerle eğitim harcamalarımızın 1980 yılından bu yana gelişmesini Tablo 10'da görüyoruz. Milli Eğitim ve YÖK'e ayrılan bütçe 1998 yılında 6.4 milyar doları aşamamıştır.

Aynı yıl İngiltere'nin eğitim bütçesi, 10 katı ile 63 milyar dolardı. Fransa 90.5, İtalya 93.5, Almanya ise tam 111 milyar doları eğitim için ayırıyor ve harcıyordu. Oysa ki bizim konsolide genel bütçemiz bile, bu ülkelerin eğitim bütçesinden daha azdı, 56 milyar dolar ! (*OECD ve UNESCO raporları - yıl 1996*).

Avrupa ve bazı OECD ülkeleri ile komşularımızı kapsayan daha geniş bir karşılaştırmayı Tablo 11'de görüyoruz.

Çizelge 19

Türkiye’de Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları (%)

Yıllar	Hazineden Alınan	Üniversitenin Kendi Özgeliri	Öğrenci Katkısı
1988	74.8	22.5	2.7
1989	76.1	22.5	1.4
1990	78.8	19.5	1.7
1991	79.5	19.5	1.1
1992	80.3	18.4	1.3
1993	78.5	19.2	2.3
1994	76.6	20.4	2.9
1995	69.1	27.5	3.5
1996	64.6	28.4	6.1
1997	56.9	37.8	5.8
1998	60.8	33.7	5.2
1999	-	-	-

Kaynak: www.yok.gov.tr (Raporlar)

Çizelge 18’de görüldüğü gibi eğitime bütçeden ayırdığımız paralar 5 ile 6 milyar dolar arasında değişmektedir.

Daha önce görüldüğü gibi Avrupa ülkeleriyle kıyasladığımızda bu miktarının modern ve çağdaş bir eğitim vermeye yeterli olmadığı açıkça görülüyor.

Bütün bu sıkıntılar ve yokluk, eğitim finansmanının büyük bir kısmının devletten beklenmesinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’deki devlet üniversitelerine yapılacak yardım ve öğrenciden alınacak harçlar Anayasamıza dayanmaktadır.

Anayasamızın 130. maddesinin 9. fıkrasındaki hüküm şöyledir:

*"... y ksek retimde alınacak har lar, devletin yapaca ı yardımlar ile ilgili il-
keler, y ksek retim kuruluna ve niversitelere devletin sa ladı ı mali kay-
nakların kullanılması kanunla d zenlenir."*

Anayasamızın bu hükmü gereğince 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, devletin yükseköğretim kurulunca ve üniversitelere yapacağı yardımı şu şekilde düzenlemektedir:

“Madde 46: Y ksek retim kurumlarında cari hizmet denekleri, renci ba ına olmak zere belirlenir. Bu miktarın her yıl Bakanlar Kurulunca belirlenecek kısmı devlet e kar ılanır ve y ksek retim kurumu b t esine denek olarak kaydolunur.

Geri kalan kısmı renci tarafından denir. Devlet e kar ılanacak kısım cari hizmet maliyetlerinin yarısından az olamaz.”

Çizelge 20

Üniversitelerin Gerçek Gelirleri

Yıllar	Hazine Yardımı (\$)	Özgelir (\$)	Öğrenci Katkı Payı (\$)	Toplam (\$)	Öğrenci Başına Harcama (\$)
1984	308	3	3	314	1,180
1985	287	7	18	312	813
1986	337	12	20	369	781
1987	417	19	18	454	714
1988	422	127	16	565	734
1989	636	188	12	836	661
1990	1,066	263	23	1,352	1,000
1991	1,235	302	16	1,553	976
1992	1,255	287	20	1,562	1,157
1993	1,340	327	39	1,706	1,256
1994	971	259	37	1,267	889
1995	547	377	48	1,372	604
1996	1,079	474	116	1,590	651
1997	1,269	839	112	2,220	759
1998	1,690	926	133	2,749	821

Kaynak: Y ksek retim Mart 1999 Y K Yayını

Çizelge 20’de Türkiye’de yükseköğretimin gerçek maliyeti görülüyor. Üniversitelerin öz geliri olarak görülenler; döner sermaye, kantin, kafeterya, yurt, kira vb. gelirlerden oluşmaktadır.

Öğrenci katkı payı oranının 1995’de % 3.5 iken 1996’da bu payın % 7’ye yükseltilmesi öğrenci protestolarına ve istenmeyen olaylara yol açmıştır. Oysa günümüzde yaygın olarak öğrencilerin devlet üniversitelerindeki katkı payları giderek artmaktadır.

Çizelge 21

**ABD ve Japonya’da
Yükseköğretim Finansmanı**

Ülkeler	Kamu % Bütçesinden	Öğrencilerden %	Diğer %
<u>ABD</u>			
Özel	18	39	43
Devlet	55	20	25
<u>Japonya</u>			
Özel	15	65	20
Devlet	60	12	28

Kaynak: yok.gov.tr

Çizelge 22

**Bazı Ülkelerde Yükseköğretime
Devlet Üniversitelerinde
Öğrencilerin Katkıları (%)**

Ülkeler	Yüzde %
Kore	23
İspanya	20
İsrail	20
ABD	20
İngiltere	16
Japonya	12
Çin	9
Hindistan	4
Mısır	4
Fransa	1

Kaynak: www.yok.gov.tr (kısaltılarak)

Her ülke kendi özel şartlarına göre değişik sistemler uygulamaktadır. Buna karşılık özel üniversitelerde, ABD’de öğrenci katkı payları % 50’yi bulmaktadır.

Artan yükseköğretim talebini hiçbir devletin yalnız başına karşılaması mümkün olmadığı için öğrenci katkı payları da giderek yükseltilmekte ve yaygınlaşmaktadır .

2.5. Çağdaş Uygarlık Düzeyine Ulaşmak

Osmanlı İmparatorluğu, III. Selim dönemine (1800) kadar dışa kapalı bir toplum idi.

Avrupa'yı "batıl" gördüğü, Avrupa'nın ilmini ve fennini almayı "taklitçilik" ve "kâfirlik" ile eşdeğer tuttuğu için, özetle Osmanlı yönetimi ve toplumu, 18. yüzyıla gelinceye kadar gözlerini ve kulaklarını Batı'ya kapadığından, geri kalmış olduğunun farkında değildi; Avrupa'nın nerelere ulaştığını bilmiyordu bile.

Ancak, ordunun Avrupa karşısında art arda yenilgiye uğraması ve ilk kez toprak kaybının başlaması üzerine aydın ve cesur çevreler, *"Avrupa'ya ayak uydurmalıyız"* demeye başladılar. Gerçekten bunu söylemek için cesur olmak gerekiyordu. Çünkü o günlerde her yenilik önerisi "kâfirlik" ve "Batı taklitçiliği" ile suçlanıyordu.

Avrupa'dan geri kalmakta olduğumuzu söyleyen ilk padişah III. Selim (1789-1807) Batı'ya yetişmek amacıyla İstanbul'da ilk deniz, kara askeri mühendis ve topçu okullarını kurmuş, orduyu modernleştirmişti. Fakat ne yazık ki Osmanlı geleneğine aykırı bulunan bu girişimleri kabullenemeyen subaylar ayaklanmış, III. Selim'in kendiliğinden tahttan çekilmesine neden olmuşlardı.

Bu şekilde başlayan batılılaşma ve modernleşme, tanzimat, meşrutiyet ve cumhuriyetle günümüze kadar uzadı.

Cumhuriyetin 10. yılını doldurduğu gün 1933'te yer gök, "çıktık açık alınla" marşı ile inerken Atatürk o yıl 29 Ekim'de bugün hâlâ 10. Yıl marşı gibi güncelliğini koruyan söylevini okumuştur.

"Yurtta larım..." diye söze baflayan Atatürk:

"Az zamanda ok ve b y k i ler yaptık... yaptıklarımızı asla kafi g remeyiz. nk daba ok ve daba b y k i ler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz..."

diye devam ediyordu. Gerçekten az zamanda çok büyük işler yapılmıştır. Atatürk sözlerine şöyle devam ediyordu:

"Yurdumuzu d nyanın en mamur ve medeni milletleri seviyesine ıkaraca ız"

"Milletimizi en geni refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılaca ız..."

"Milli k lt r m z muassır medeniyet seviyesinin st ne ıkaraca ız."

Üç madde olarak özetlenen bu veciz sözler ve niyetlerden acaba hangisi gerçekleşti:

- Dünyanın en mamur ve medeni milletleri seviyesine çıktık mı?
- Refah düzeyimiz arzulanan düzeye ulaştı mı?
- Milli kültürümüz çağdaş uygarlık düzeyine ulaştı mı?

Gelen her yeni yılımız bir önceki yıla göre daha iyi. Son 10 yılda kalkınma hızlarımızın ortalaması % 5.5'dan aşağı değil. Kendimizce iyi sayılabiliriz. Dünya ile kıyasladığımızda durum değişiyor.

Atatürk'ün özlemini çektiği "çağdaş uygarlık düzeyinin" üstüne çıkmak şöyle dursun, dünyada hızla gelişen, uygarlık, ekonomi ve insansal yaşam düzeyinin altında kaldığımızı görebiliyoruz.

Tablo 12'deki grafikte bazı Avrupa ülkeleri ile Türkiye'de kişi başına düşen gelirin zaman içerisindeki yükselişini görüyoruz.

Grafikteki ekonomik gelişme çizgimizin, Avrupa Topluluğu'nun en fakir iki ülkesi olan Portekiz ve Yunanistan çizgilerinin dahi altında kaldığı görülüyor.

Avrupa ülkelerinin % 2-3'lük kalkınma hızlarına karşılık Türkiye'nin % 5-6 hatta daha yüksek değerler elde etmesine karşın aramızdaki mesafe daralmıyor, giderek açılıyor. Bu sistem sürdükçe Avrupa'daki refah düzeyine yaklaşma veya ulaşma şansımız yok.

Atatürk'ün gösterdiği hedef olarak ulaşmak istediğimiz çağdaş uygarlık düzeyi ile aramızdaki mesafe 1950'den bu yana giderek açılıyor.

Sürdürülebilir en kestirme ve emin yolun insana yatırımdan geçtiğini önceki bölümlerde görmüştük. Halen ülkemizde eğitime olan talebin ötesinde, OECD ülkeleri düzeyinde bir eğitim vermeye devletimizin bütçesinin yeterli olmadığını üçüncü bölümde ele alarak her yönü ile incelemek üzere, insan kaynaklarımızın eğitimi ve eğitimin gücü ile ilgili incelememizi burada kapatıyoruz.

B Ö L Ü M

EĞİTİMİN FİNANSMANI

EGİTİMİN FİNANSMANI

3.1. Devletin Eğitim Görevi

Kamusal hizmetleri kendine görev sayan devlet, başta iç ve dış güvenlik ile adaletin sağlanmasını, bireylerin tek başlarına yapamayacakları, yapsa da verim sağlamayacakları görevleri, ülkeden ülkeye farklı biçimde, üstlenmektedir. Zaman içinde değişikliğe uğrayan bu görevlerden sağlık ve eğitim hizmetleri devletçiliğin yükseliş dönemlerinde salt devlet hizmeti olarak görülmüştü.

Birçok düşünüre göre, halk kitlelerini eğitmek yalnız devletin görevi olarak görülüyorsa da, karşıt görüşler de ileri sürülmektedir.

Bugün uygar ve ileri ülkelerde uygulanmakta olan karma sistem, liberal ekonominin düşünürlerinden Adam Smith'in (1723-1790) görüşlerine dayanmaktadır.

A. Smith'e göre, bireyin eğitimi için zorunlu harcamalar gerekmektedir. Yapılan harcamalar, yani eğitimin maliyeti, bireyin şahsına bağlı olan bir sermaye birikimidir. Bireyin kendi servetinin bir kısmını oluşturan bu yetenekler, aynı zamanda içinde yaşadığı topluma da mal olmaktadır.

A. Smith devletin çok gerekli olmadıkça ekonomik hayata karışmaması görüşünü benimsediği için özel eğitimi savunmakta ve kamu kurumları dışında verilen eğitimin en iyi eğitim şekli olduğunu ileri sürmekte, fakat bunun sadece zenginlerin yararlanmasına yol açacağına, bu nedenle devletin açacağı okullarla, özel okulların aynı koşullar altında toplumun kalitesini birlikte yükselteceklerine inanmaktadır.

A.Smith'in zamanında insan hakları ve eğitim hakları düşünceleri henüz bilinmiyordu. "Eğitim hakkı" en son ileri sürülen haklardandır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948'de ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde; Madde 26 şöyledir:

"Her ahsın e itim hakkı vardır. E itim, en azından ilk ve temel e itim a masında parasızdır. lk retim zorunludur."

Bu bildirinin kabulü ve yayınlanmasından sonra yürürlüğe konulan Anayasalarda temel eğitimin, mecburi ve devlet okullarında parasız olacağı hükmü yer almaya başlamıştır.

1876 ve 1924 tarihli Anayasalarda "Eğitim devletin görevi" olduğuna dair bir hüküm yoktu.

1960 hareketinden sonra oluşturulan kurucu meclis, tamamen devletçi bir görüşle hazırladığı Anayasada eğitimi devletin görevi olarak saymıştı.

Nitekim 1961 Anayasamızın 50. maddesi şöyle idi:

Madde 50- Halkın eğitim ve kültür ihtiyacını sağlamak, devletin başta gelen devlerindenendir. İlk eğitim mecburi ve devlet okullarında parasızdır.

Aradan geçen yirmi yıl içinde dünyada birçok şey değişti. Ayrıca biz de, dünyada eğitim alanında meydana gelen gelişmeleri daha iyi değerlendirdiğimiz için, 1982’de yeniden yazdığımız Anayasada, eğitimi, devletin asli görevi olmaktan çıkardık. 1961 tarihli Anayasamızın yukarıya aldığımız 50. Maddesine veya benzerine 1982 tarihli Anayasamızda yer vermedik. Artık, halkın eğitim ve öğretimini karşılamak devletin görevi değil.

İlköğretimin mecburi olduğu ve parasız olacağı, uluslararası anlaşmalarda, Anayasamızda ve yasalarımızda açıkça yer aldığı halde, ülkemizde ilk ve ortaöğretimde katkı payı adı altında öğrencilerden para alınmaktadır.

Diğer taraftan temel eğitim kanunumuzun 38. maddesi: "Yükseköğretim paralıdır" dediği halde, yükseköğretimde para alınmamaktadır. Harç veya katkı payı adı altında öğrencilerden alınan paralar reel maliyetin % 5’ini aşmamaktadır.

Öğrencilerden alınan katkı payı, açıköğretim ile birlikte 33 trilyon kadardır. Öğrenci başına ortalama 25 milyon TL (96 \$) düşüyor. (1997-98)

Aynı yıl üniversite ve Yükseköğretim Kurumu (YÖK)’nun bütçesi 133 milyon doları öğrenci katkı payı olmak üzere toplam 2 milyar 750 milyon dolardır. Öğrenci başına maliyet 497 milyon TL (1989 \$)’dır. Bu değerlere yatırım ve transferler ile cari giderler, döner sermaye ve öğrenci katkı payları dahildir.

Çizelge 23

Öğrencilerden Alınan Katkı Paylarının Harcandığı Yerlerin Oransal Dağılımı

Harcama kalemi	Son dört yılın ortalaması 1995-98
Beslenme	35
Sağlık	14
Spor	8
Barınma	4
Kültür	4
Diğer kültür	15
Üniversite cari hizmet	20
Toplam	100

Kaynak: www.yok.gov.tr-1999

Ülkemizde kimi üniversite rektörleri ile en üst düzeyde görevli bürokratların görüşlerinin “Daha yaygın ve daha etkili bir eğitim için yükseköğretim paralı olmasıdır.” doğrultusunda olduğunu, verdikleri beyanatlardan ve yayınlarından anlıyoruz.

Aslında Dünya Bankası tarafından eğitimin kişisel ve toplumsal getirileri üzerine yapılan araştırmalarda;

a) Eğitimin kademesi yükseldikçe kişisel getirisi bağıl olarak artmaktadır.

b) Yükseköğretime yapılan devlet katkılarında en çok üst gelir grupları yararlanmakta ve ülke fakirleştikçe bu faydalanma oranı daha belirgin hale gelmektedir.

Alt gelir gruplarının ailelerinin çocukları yükseköğretime giriş için gerekli orta-öğretim kademelerine dahi ulaşamadıkları veya bu kademeyi tamamlasalar dahi, yükseköğretime devam için feragat etmeleri gereken gelir kendileri için önemli olduğundan, yükseköğretimden mahrum kalmaktadırlar.

Hiçbir ülkenin, yükseköğretimin en pahalı şeklini ücretsiz olarak her isteyene sunamayacağı giderek daha iyi anlaşılmaktadır .

Eğitim harcamalarının bir kısmını insan ihtiyaçlarını tatmin edici niteliğinden ötürü tüketim harcaması olarak kabul etmek olasıdır. Eğitim yatırımı daha çok uzun vadeli bir yatırım niteliğindedir. Eğer eğitim harcamalarının ağır basan niteliği tüketim harcaması olsaydı, tüketim harcamalarının kısılmasının ekonomi üzerinde olumsuz etkisi olmazdı. Eğitim harcamalarının yatırım özelliğinden ötürü bu harcamaların kısılması veya yeterli olmaması ekonomiyi ve gelişmeyi de etkileyecektir.

Yatırım amacıyla yapılan eğitim harcamalarına, eğitimden yarar gören toplumun ve eğitim alan fertlerin birlikte katılması gerekmektedir.

Aslında yükseköğretim kanunumuz aynı görüş ve mantıkla yükseköğretimin cari hizmet giderlerinin devlet ve öğrenci tarafından karşılanacağını ve devlet katkısının, cari hizmet maliyetlerinin yarısından az olamayacağını hükme bağlamıştır.

Yükseköğretimimizin gelişip yaygınlaşması ve her isteyene dilediği dalda istediği kadar yükseköğretim olanağı sunulması için, cari hizmet giderlerinin yarısının öğrenciler tarafından karşılanması adaletli uygulama şekli olarak ilerki bölümlerde tartışılacaktır.

3.2. Bazı Ülkelerdeki Eğitim Giderleri

Kendi durumumuzu doğru anlayıp değerlendirebilmek için belli başlı ileri ülkelerde ne kadar eğitim verildiğini ve eğitimlerinin maliyetini bilmemiz yarar var.

Genel bir karşılaştırmaya girmeden önce, Avrupa'da nüfus bakımından bize yakın olan ülkelerle bir kıyaslama yapalım.

Çizelge 24

Eğitim Bütçesi Giderleri ve GSMH İçindeki Payları

Ülkeler	Eğitim Bütçeleri		
	Nüfus Milyon	Milyar Dolar	GSMH yüzdesi
Almanya	82	127	5.4
Fransa	58	91	6.0
İtalya	57	66	5.8
İngiltere	59	62	5.4
Türkiye	63	5	2.5

Kaynak: OECD ve UNESCO yayınlarından zette-1996

Çizelge 24'teki dört ülkenin eğitim için bütçeleri Türkiye'nin konsolide bütçesinin üzerinde.

Cari değerlerle 6 milyar dolar kadar olan eğitim bütçemiz, paranın satınalma gücüne göre değerlendirme yaptığımızda, devletin tüm eğitim harcamaları 10 milyon doları ancak buluyor.

Bazı Avrupa ülkeleri ve komşularımızla kendimizi karşılaştırdığımızda nüfus başına en az harcama yine bizde. Avrupa'da eğitim için kişi başına ortalama 1000 dolar harcanırken Türkiye'de 100 doları dahi bulmuyor. Eğitimin bütün kademelerinde, yeterli harcamayı yapamadığımız için kaliteden de kaybımız olmaktadır.

Tablo 14'te bazı OECD ülkeleri ile komşularımızın kişi başına harcadıkları eğitim giderleri veriliyor.

Türkiye'de kamu bütçesinden eğitime ayrılan paylar, OECD ülkelerinin ortalamasına eşit. Hatta, Hollanda, Fransa, İtalya, Almanya, Japonya ve Yunanistan'ın kamu bütçelerindeki eğitim payları oransal olarak Türkiye'den daha az olduğu halde meblağ olarak büyük farklar ortaya çıkıyor. OECD ortalaması % 10 iken Türkiye'nin kamu bütçesinde eğitimin payı % 11.1'dir (1999 yılı).

Bu büyük farklar Türkiye'de devlet gelirinin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'ya oranla az olmasından kaynaklanmaktadır. Yine bu sebepten eğitim bütçemiz GSMH'nin % 2.5'u civarında kalmaktadır.

Daha geniş bir karşılaştırma Tablo 15'te verilmiştir. Bu tabloda bazı ülkelerin kamu bütçesinden eğitime ne kadar para ayırdıkları ve ayrılan paranın GSMH'ye

oranını görüyoruz. Bütçenin etkinliğini kişi başına yapılan eğitim harcamasıyla değerlendirebiliriz.

Diğer karşılaştırmalarda olduğu gibi burada da Türkiye, komşusu Suriye ile en alt sırayı işgal etmektedir. Karşılaştırma yaptığımız bu ülkelerde kamunun yanı sıra özel kuruluşlar da eğitim için harcama yapmaktadırlar.

1991 yılına kadar tamamen devletçi ve dışa kapalı olan Rusya'da bugün 180 özel üniversite var. Bunlardan 70'i ABD'li girişimcilere ait.

Japonya'da yerel ve merkezi hükümete ait, toplam 436 üniversite ve yükseköğretim kurumuna karşılık, 1264 adet özel üniversite faaliyettedir.

3.3. Türkiye'de Eğitimin Maliyeti ve Öğrencilerden Alınan Katkı Payları

Ülkemizde devletin eğitime ayırabildiği para, eğitime olan talebi karşılayamadığı için, genel olarak eğitim kademelerinin hepsinde kapasite ve kalite yetersizliği vardır.

İç açıcı olmayan, yürek karartan bu sıkıntılar nereden geliyor? Temelde Türkiye'nin vergi toplayamaması ve bu yüzden devlet bütçesinin dar olmasından ve özel girişimcilerin önünün açılmamasından ileri gelmektedir.

1990'dan günümüze kadar dokuz yıllık devlet bütçesi Çizelge 25'te gösterilmektedir.

Maliye Bakanlığı'nın web sayfasından aldığımız trilyon değerindeki bütçeler, DPT tarafından yayınlanan o yıla ait ortalama döviz kuruna bölünerek, bütçe büyüklüğünün dolar cinsinden değeri bulunmuştur (Çizelge 25).

Yüksek enflasyon nedeniyle Türk lirasına göre artış hızını değerlendirmek mümkün olamıyor.

Dolar cinsinden bulunan devletin konsolide bütçesinin büyüklüğü ile nüfusu bize yakın olan İtalya, Fransa, Almanya ve İngiltere ile yaptığımız karşılaştırmada çok düşük düzeyde kaldığımızı görmüştük.

Çizelge 25'te görüldüğü gibi bütçemiz son yıllarda 50-60 milyar dolar civarında seyrediyor.

Tablo 11'de açıkça görüldüğü gibi Avrupa'da kişi başına yapılan eğitim harcamaları 1000 doların üzerinde seyrederken, İspanya'da 722, Portekiz'de 545 dolar,

komşumuz Yunanistan'da Avrupa'nın en düşük seviyesi olarak 444 dolardan az değildir. Komşularımızla birlikte en düşük eğitim harcamalarının bölgemizde olduğunu görüyoruz. OECD kaynaklarından alınarak cetvel halinde düzenlenen bu bilgilere göre, Türkiye'de kamu bütçesinden eğitim için yapılan harcamalar 100 doların altında kalmaktadır. Doğal olarak, vereceğimiz eğitim, Avrupa ile karşılaştırıldığında, hem kalite ve hem de kantite yönünden eksik kalmaktadır. Tablo 14'de 1994 yılındaki eğitim harcamaları verilmiştir. Buna göre, diğer ülkeler nüfus başına kamu bütçesinden 1000 doların üzerinde harcamaya yaparken, Türkiye yine en alt sırada ve hem de 100 doların altında bir harcamaya ile genç kuşaklara kısıtlı bir hizmet sunmaya devam etmektedir.

Çizelge 25

Konsolide Bütçe Gider Gerçekleşmesi

Yıllar	Trilyon TL	Milyar \$
1990	68	26
1991	132	32
1992	225	33
1993	490	45
1994	902	30
1995	1,274	38
1996	3,961	49
1997	8,050	53
1998	15,585	60
1999	27,266	68

Kaynak: Maliye Bakanlığı 1
www.muhasebat.gov.tr.

Kayıtlı öğrenci başına kamu bütçesinden yapılan harcamalarda da Avrupa ile aramızda fark çok büyüktür. Almanya 5663, Fransa 4964, İngiltere 4564, İtalya 4573 dolar harcarken, Türkiye kayıtlı öğrenci başına sadece 1989 dolar ayırabiliyor.

Yükseköğretimde kayıtlı öğrenci başına ABD 16,000, İsrail 10,000, Almanya 9000, Danimarka 8000, Fransa 7000 dolar harcarken, Türkiye ortalaması 2000 doların altında kalıyor.

Çoğu kez, "Avrupa kalkınmış ve zengin, onların eğitim harcamaları da doğal olarak bizden çok olacaktır", diyerek konuyu geçiştirenlerimiz var. Oysa öğrencilerimiz Avrupa ile aynı sahada yarışacak. Globalleşen dünyada her alanda Avrupa ve dünya ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Dünya ile rekabet edebilmemiz için aynı düzeyde ve etkinlikte eğitim vermemiz kaçınılmazdır.

Devlet tekelinde olan eğitim sistemimizin ne kadar yetersiz bir kaynağı olduğunu gördük. Şimdi eğitime öğrencilerin ne oranda katkıda bulunduklarını görelim.

Dünya genelinde giderek öğrenci katkıları artmaktadır. İngiltere'nin yeni iktidarı İşçi Partisi 5 yıl içinde eğitimi tamamen özelleştireceğini duyurmuştu. ABD'de 11

yıllık temel eğitim bitinceye kadar, eğitim devlet okullarında tamamen parasızdır. Defter, kitap, taşıma ve yemek giderlerinin tamamını devlet karşılıyor. Yükseköğretim ise tamamen paralıdır.

İngiltere’de geçen yıldan beri yüksek öğretime öğrenciler 1000 poundluk bir katkıda bulunmaya başladılar. Japonya’da 1950’den beri zorunlu eğitim kademesinden sonra hem devlet okullarında, hem de özel okullarda öğrenciler eğitimin bedelini ödeyerek okumaktadırlar.

Japonya’da devlet üniversitelerine öğrenciler 4000-5000 dolar öderken özel üniversitelerde okul türüne ve yerine göre öğrenim ücretleri 7000 ile 34,000 dolar arasında değişmektedir. Türkiye’de üniversitelerin gerçek gelirleri ve öğrenci katkı payları Bölüm 1.4’te görülmüştür.

Türkiye’de üniversitelerimizde yer bulamayan 50 binden fazla öğrencimiz ülke dışında hem de öğrenim bedelinin tamamını ödeyerek öğrenim görmektedir.

“Bedava Sirke Baldan Tatlıdır”

Devlet bedava eğitim verdiği, sirke de olsa bize tatlı geldiği için kalitesine bakmıyoruz. Ne olursa olsun yeter ki bedava olsun, diye devletin verdiği bedava eğitimi kabul ediyoruz. Sınıfsız, hocasız okulları hiç sorgulamıyoruz. Öğrenci harçlarında küçük bir artış tepkilere neden oluyor.

Çizelge 26

Öğrenci Katkı Payları

Ülkeler ve Üniversiteler	Öğrenci Katkı Payları %
ABD Özel	39
ABD Devlet	20
Japonya Özel	65
Japonya Devlet	12
Türkiye Özel	70
Türkiye Devlet	5

Kaynak: Türkiye’de ve Dnyada Yüksekretim Bilim ve Teknoloji

Çizelge 27

Üniversitelerimizin Gelir Kaynakları

	1997 Yılı		1998 Yılı		1999 Yılı	
	Milyar TL	Milyon \$	Milyar TL	Milyon \$	Milyar TL	Milyon \$
Devlet katkısı	132,568	875	281,696	1,083	495,836	1,240
Hazine Yardımı	63,093	417	101,472	390	177,436	443
Öz Gelir	1,038	7	2,334	9	3,627	9
Toplam	196,699	1,299	385,502	1,482	676,689	1,692

Kaynak: Maliye Bakanlığı ve Y. K.

Türkiye’de öğrenci harçlarını protesto eden öğrencilerin iyi bilgilendirilmemiş heyecanlı gençler olduğunu görüyoruz. Sistemin işleyişi ve devletimizin olanakları çerçevesinde, artık devlet bütçesiyle herkese yeterli eğitim verilemeyeceğinin kesin hesaplarını ve bütçelerini burada ortaya koyuyoruz.

Sistemin bu şekilde işlemesinin, ülkenin ve genç kuşakların yararına olmadığı açıkça görülüyor. Bu sıkıntılı durumdan kurtulmanın yolları beşinci bölümde ele alınarak irdelenecektir.

Üniversitelerimizin gelirlerinin tamamına yakın bir kısmı devletten geliyor. Öğrenci başına 1000 dolar kadar bir harcama ile yokluklar içinde eksik eğitim verdiğimiz kimsenin dikkatini çekmiyor.

Eğitimin cari giderlerinin ortalama % 5’i öğrenciden katkı payı olarak alınmaktadır.

1998 ve 1999 ders yılında yükseköğretimde öğrenci başına maliyetler Çizelge 28’de görülmektedir.

Çizelge 28
Yükseköğretimde Ortalama Öğrenci Maliyetleri ve
Öğrenci Katkı Payları

Program	1998 Yılı		1999 Yılı	
	Ortalama Cari Maliyet Milyon TL	Öğrenci Katkı Payı Milyon TL	Ortalama Cari Maliyet Milyon TL	Öğrenci Katkı Payı Milyon TL
Tıp	990	46	2,200	74
Mühendislik	216	30	432	48
Eğitim	144	22	288	35
Hukuk+İşletme +İktisat+İletişim	162	24	324	38
Fen Edebiyat	180	22	360	35
Açıköğretim	12	6	15	7.5

Kaynak: Bakanlar Kurulu kararları: Resmi Gazeteler

Sergilediğimiz bu özet tablo yükseköğretim maliyeti ile öğrencilerden alınan katkı paylarını göstermektedir. 1997’de toplam katkı payları 17 trilyon iken 1998’te 33 trilyonu bulmuştu. Bu meblağlar maliyetin % 5’i kadardır.

Anayasamızın 42. maddesi, ilköğretimin devlet okullarında parasız olmasını emrettiği halde ilk ve ortaöğretimde okul idaresince öğrencilerden katkı payı adı altında para alınmaktadır.

İlk ve ortaöğretimde, öğrenci velilerinden alınacak katkı payları ve bu payların kullanılması, ilgili yönetmelik gereğince yapılmaktadır.

İstanbul'da, zorla alınan katkı payı için idari yargıda açılan davada, Milli Eğitim Müdürlüğü avukatının yaptığı savunmaya karşın, davayı açan vekil haklı bulunarak davayı kazandığı halde, Anayasaya aykırı olan yönetmelik uyarınca ilk ve ortaöğretimde katkı payı adı altında öğrencilerden para toplanmasına devam edilmektedir.

3.4. Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Ailelerin Eğitim Giderleri - ne Katılma Olanakları

Gelir dağılımının incelemesine başlamadan önce, üniversitelere devam eden öğrencilerin ailelerinin gelirlerini görmemiz uygundur. 1996’dan itibaren artarak hizmete giren vakıf üniversiteleri yaşam standardı bakımından büyük fark göstermemekle beraber genel olarak vakıf üniversiteleri ile devlet üniversitelerindeki öğrenci ailelerinin gelir düzeylerini şu şekilde karşılaştırarak görebiliriz: Orta ve yüksek gelir sahipleri arasında, devlet üniversiteleri ile vakıf üniversitelerinde fark görülüyorsa da, en düşük gelir sahiplerinin çocuklarını vakıf üniversitelerine veremedikleri görülüyor.

Devlet üniversitelerindeki öğrencilerin ailelerinin % 50’sinin gelirlerinin 583 doları aşmadığı görülüyor. Vakıf üniversitelerini karşılaştırdığımızda, devlet üniversitelerinde okuyan ailelerin % 70’inin gelirinin, çocuğunun vakıf üniversitelerinde okutmaya yetmeyeceğini görüyoruz.

Çizelge 29

Öğrenci Ailelerinin Gelir Düzeyleri Karşılaştırılması

Öğrencinin Okuduğu Üniversiteler	En düşük Aylık ABD Doları	Ortalama Aylık ABD Doları	En yüksek Aylık Gelir ABD Doları
Devlet Üniversitesi	135	664	1,400
Vakıf Üniversitesi	1,030	1,605	1,800

Kaynak: www.yok.gov.tr/ailegel.html.18.3.1999

Çizelge 30

Vakıf Üniversitesindeki Öğrencilerin Ailelerinin Ortalama Aylık Gelir Dağılımı

Gelir Grubu (ABD Doları) 1993						
225'den Az Kazanan	225 ile 493 arası	493 ile 762 arası	762 ile 1,166 arası	1,166 ile 1,570 arası	1,570 ile 1,794 arası	1,794'ten çok kazanan
26 aile	128 aile	82 aile	136 aile	81 aile	58 aile	247 aile

Kaynak: www.yok.gov.tr

Devlet üniversitelerindeki öğrencilerin aylık kişisel harcamaları ortalaması 143 dolar iken vakıf üniversitelerinde 332 dolar kadar olduğu YÖK'ün yaptırdığı anket sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Ailelerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe gelirlerinin de o oranda artmakta olduğunu Tablo 13'te görüyoruz. DİE'nin 1994'te yaptırdığı kapsamlı bir araştırmadan alınan bu tabloda görüldüğü gibi, en yüksek geliri elde edenler lisansüstü eğitim görenler arasında bulunuyor.

Orta ve lise dengi meslek okulu mezunlarının, normal ortaokul ve normal lise mezunlarına oranla gelirleri biraz daha düşüktür. En düşük gelire sahip olanların doğal olarak okuryazar olmayanlar olduğunu görüyoruz.

YÖK, 1997 yılının Mayıs ve Haziran aylarında, 51 devlet ve 7 vakıf üniversitesinde kayıtlı 80,000 öğrenci üzerinde 62 sorudan oluşan bir anket uygulayarak bu sonuçları elde etmiştir.

Çizelge 31

Devlet Üniversitelerinde Okuyan Öğrencilerin Ailelerinin Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

Gelir Grupları \$	%	Gelir Grupları \$	%
134 veya daha az	4.1	673-762	6.3
134-324	8.8	762-897	6.8
224-314	12.9	897-1,031	5.6
314-404	12.2	1,031-1,166	2.5
404-493	10.8	1,166-1,304	2.9
493-583	8.3	1,304-1,570	2.6
583-673	7.5	1,794-üstü	8.7

Kaynak: Y K ara tırması. 1996, www.YOK.gov.tr/Y_K, www.yok.gov.tr/raporlar/ailegel.html

Çizelge 32

Devlet Üniversiteleri Öğrenci Velilerinin En Yüksek ve En Düşük Gruplarının Karşılaştırılması

En Yüksek Gelirli Aileler		En Düşük Gelirli Aileler	
Üniversiteler	Aylık \$	Üniversiteler	Aylık \$
Galatasaray	1,400	Yüzüncü Yıl	395
Boğaziçi	1,112	Kafkas	404
Mimar Sinan	1,030	Sütçü İmam	413
Ortadoğu Teknik	942	Mustafa Kemal	430
İstanbul Teknik	878	Harran/Niğde	452
İstanbul	870	Fatih/Kırıkkale	466
Hacettepe	807	Afyon Kocatepe	475
Marmara	780	Atatürk-Abant	485
Ankara	753	İnönü	493
Dokuz Eylül/Ege	717	Çanakkale Tokat	502

Kaynak: Y K ara tırması. 1997, www.YOK.gov.tr/Y K

Çizelge 33'te karşılaştırmalı olarak Türkiye hane halkının, devlet ve vakıf üniversite öğrenci velilerinin aylık gelirleri karşılaştırmalı olarak görülüyor. Asgari ücret sahipleri ile devlet memurlarının gelirleri üniversitede okuyan öğrencilerin ailelerinin gelirlerinin altındadır.

Çizelge 33

Üniversite Öğrenci Ailelerinin Ortalama Aylık Gelirleri ile Memur ve İşçi Ücretleri Karşılaştırması

Ortalama Aylık Gelir	1997		1998		1999	
	Milyon TL	Dolar \$	Milyon TL	Dolar \$	Milyon TL	Dolar \$
Türkiye Hane halkı	73	480	130	500	190	500
Devlet Üniversitelerinde okuyan öğrenci aileleri	74	487	133	511	200	520
Vakıf Üniversitelerinde okuyan öğrenci aileleri	179	1,182	322	1,233	510	1,340
Memur	51	337	90	346	140	375
Kamu İşçisi	86	568	150	576	250	665
Özel Kesim İşçisi	65	429	115	442	190	500
Asgari Ücret	24	158	41	158	83	220

Kaynak: D E, DPT Ar ıvi Y K Ara tırması 1997

Çizelge 34

Türkiye Geneline Gelir Dağılımı DİE Hane Halkı Gelir Dağılımı Anketi Sonuçları (1994)

Toplam Hane halkı (aile) sayısı: 13.382.841

	Birinci yüzde yirmilik grup	İkinci yüzde yirmilik grup	Üçüncü yüzde yirmilik grup	Dördüncü yüzde yirmilik grup	Beşinci yüzde yirmilik grup
Gruplardaki aile sayıları	2,676,568	2,676,568	2,676,568	2,676,568	2,676,568
Hane başına gelir ortalaması –yılda (1994) a- Milyon TL	40	71	104	157	453
b- Dolar \$	1,349	2,398	3,504	5,287	15,250

Kaynak: D E-1994 Hane halkı T ketim Harcamaları anket sonu ları (1994)

Not: 1994 yılında ortalama dolar kuru: 29,704 TL.dır.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1994'te yaptırdığı hane halkı araştırmasına göre ailelerin gelir grupları beşe ayrılarak Çizelge 34'te belirtilmektedir.

Türkiye genelinde ailelerin gelir dağılımını gösteren Çizelge 34'te; birinci grupta yer alan iki buçuk milyondan fazla ailenin çocuklarını üniversitelerde okutmak için yeterli gelirlerinin olmadığını Çizelge 33 ile karşılaştırdığımızda görebiliyoruz.

Üniversitelerde okuyan öğrencilerin ailelerinin gelirleri, Çizelge 34'te birinci grupta yer alan en düşük gelirden fazla olduğu gibi, ortalama memur maaşı ve asgari ücretten de fazladır.

Yalnız orta halli ve zenginlerin çocuklarını yükseköğretime gönderebilmekleri bu sistem yerine, asgari ücrete veya yalnız yaşamını sürdürebilecek gelire sahip ailelerin çocuklarının da yükseköğretime devam etme olanaklarını bundan sonraki bölümde inceleyip, adil çözüm yolları arayacağız.

3.5. Yaygın ve Etkili Bir Eğitim İçin Yeni Finans Kaynakları

Türkiye'nin bütün sorunlarının temelinde eğitim sorununun yattığını, eğitim sorunu çözülmedikçe hiçbir sorunumuzun çözülemeyeceğini önceki bölümlerde görüp etraflıca inceledik.

DİE'nin tespitlerine göre, en yüksek kazancı iyi eğitilmiş kişilerin elde ettiğini gördük. Eğitim düzeyi yükseldikçe bireyin kazancı da artmakta.

Çizelge 35

Kamu Bütçesinden Eğitime Ayrılan Pay

Ülkeler	Öğrenci Başına \$	Kişi Başına \$
Avrupa Topluluğu ortalaması	6,585	-
OECD ülkeleri	5,936	-
Dünya ortalaması	3,370	-
ABD	16,262	1,390
Almanya	8,897	1,250
Fransa	6,569	1,242
İtalya	5,013	1,079
Yunanistan	2,716	214
Türkiye	755	82

Kaynak: www.oecd.org/statlist.htm zetlenerek 1996

Dünya genelinde bütün ülkelerde, yükseköğretimde okullaşma oranı yükseldikçe ülkede kişi başına düşen GSMH'nin de o oranda fazla olduğunu görüp inceledik.

Türkiye'de yükseköğretimde okullaşma oranı dünya ortalamasının altında olduğu gibi OECD ülkelerinin de en alt sırasındadır.

70 yıldan beri ulaşmayı amaçladığımız çağdaş uygarlık düzeyine, bu tempo ve bu çalışmayla ulaşmanın asla mümkün olamayacağını da görmüştük. Yandaki karşılaştırmalı çizelgede de belirtildiği gibi, eğitime kamu bütçesinden kaynak ayırma da çok fakir kalıyoruz. Üstelik bu paraları borçlanarak eğitime aktarıyoruz.

Bu iç karartıcı tabloyu ne yazık ki biz kendimiz oluşturuyoruz. Fakir bir devlet olduğumuzu unutup herkese parasız eğitim vereceğiz diye yıllarca direnmenin sonucunda Avrupa'nın en fakir ülkesi olmaktan öteye gidemedik.

Çağdaş dünyada bugün geçerli olan düşünceler özetle şöyledir: **"Eğitim yarı kamusal bir hizmettir. Bu sebeple eğitim amacıyla yapılan yatırımların, biri toplumsal, diğeri kişisel olmak üzere iki tür getirisi vardır. Kişisel getiri eğitim görmüş olan kişinin yaşam boyunca bundan elde edeceği ek gelirin, toplumsal getiri ise kişinin eğitim almasından dolayı yaratılan ek katma değer, o kişinin eğitimi için yapılan yatırıma orandır ."**

Eğitim kademesi yükseldikçe bağl olarak kişisel getirisi de artmaktadır . Yükseköğretime yapılan devlet katkılarının en çok üst gelir grupları yararlanmaktadır. Fakir ülkelerde bu faydalanma oranı daha belirgin hale gelmektedir. Çünkü alt grup ailelerinin çocukları yükseköğrenim seviyesine gelmeden okuldan ayrılmak zorunda kalmaktadırlar ."

**Hiçbir ülkenin, eğitimin en pahalı şeklini ücretsiz olarak isteyen herke-
se sunamayacağı dünyada artık anlaşılmıştır. Kendilerine sağladığı yararlar
göz önüne alınarak öğrenciler ve mezunları istihdam eden kurumlar ve iş
verenler yükseköğretim giderlerine daha fazla katkıda bulunmalıdır."**

Kamu yatırımları daha çok temel eğitime ve ortaöğretime yöneliktir. Yükseköğretim kurumları devletin katkısı yanında kendileri kaynak yaratmakta ve öğrenci katkıları ile eğitimlerini sürdürmekte ve geliştirmektedir.

Türkiye'deki uygulamaları ikinci bölümde etraflıca gördük. Yükseköğretimde öğrencilerden alınan katkı payları bugün için maliyetin ancak % 5'i kadardır.

Bu kadar küçük bir katkının ne öğrenciye ne de ülkeye bir yararı oluyor. Devlet bu katkı paylarını öğrencilerin beslenme, sağlık, spor, barınma gibi tali gereksinimleri için sarf etmektedir.

Çağdaş bir eğitim için çağdaş sistemlere geçmemiz gerekiyor. Bunun için yapılacak ilk iş olarak Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtildiği gibi yükseköğretimde hemen paralı sisteme geçilmelidir.

Paralı yükseköğretimde adil bir sistem oluşturmak için, sosyal adalete uygun olarak aşağıdaki formülde bir uygulama, ülkemiz için yarar sağlayacaktır. Maddi gücü olmayanlar devlet yardımı alacak, orta halli olanlara devlet borç para verecek, belli bir zenginliğe ulaşanlar kendi paralarını okudukları kuruma ödeyeceklerdir.

Böylece her isteyene okuma imkanı sağlanacağı gibi üniversitelerin olanakları genişleyeceği için daha kaliteli eğitim sunma olanağı da bulmuş olacaklardır.

Paralı yükseköğrenim ücretlerini ödeyecek ailelerin gelir durumlarını, ülkede uygulanan asgari ücretin ne olduğunu görelim.

Üç yıllık asgari ücretin ortalama net değerleri şöyledir:

Çizelge 36

Asgari ücretin net tutarları

1997 Yılı		1998 Yılı		1999 Yılı	
Milyon TL	Dolar \$	Milyon TL	Dolar \$	Milyon TL	Dolar \$
25	165	42	162	86	220

Kaynak: Resmi Gazetelerden hesaplanan

Önerilen sistemde asgari ücret alan ailelerin çocuklarının yükseköğretimde öğrenim ücretleri, devletçe karşılanacak limitin altında kalmaktadır.

Üniversite öğrencileri arasında YÖK tarafından 1997 bahar aylarında yaptırılan bir araştırmanın özetini buraya alıyoruz.

Çizelge 37

Öğrenci Ailelerinin Gelirleri (Milyon TL)

Üniversite	En düşük	En Yüksek	Ortalama
Devlet Üniversiteleri	44	157	74
Vakıf Üniversiteleri	115	201	179

Kaynak: Y. K. ara tırması 1997

Yine YÖK tarafından yaptırılan aynı araştırmaya göre öğrencilerin üniversiteye girmek için yaptıkları dersane ve diğer ders aracı giderlerinin düzeyine bakalım (Çizelge 38).

Ailelerin eğitime verdikleri önem burada açıkça görülüyor. Aylık geliri 44 milyon TL olan bir aile yemiyor içmiyor, çocuğum bir yükseköğrenime girsin diye para biriktiriyor. Aylık kazancının iki misli bir parayı hiç düşünmeden dershaneye ödeyebiliyor.

Halen geçerli uygulamaya göre, öğrencilerin ödediği katkı payları da dersane ücretlerinin yanında çok önemsiz kalıyor.

Çizelge 38

Öğrencilerin Üniversiteye Giriş İçin Yaptıkları Dersane ve Diğer Giderlerin Toplamı

Üniversite	En düşük	En Yüksek	Ortalama
Devlet Üniversiteleri	117	390	191
Vakıf Üniversiteleri	127	217	201

Not: Milyon TL (1996-1997)

Araştırmanın yapıldığı günlerdeki öğrenci paylarını ailelerin gelirleri ve dershaneye ödenen ücretlerle karşılaştırmak üzere buraya alıyoruz.

Üniversiteye giriş için öğrencilerin yaptıkları harcamanın boyutları, yükseköğretime yapılan devlet ve Hazine yardımını aşarken, yükseköğretimde katkı paylarının toplamı % 8'de kalmaktadır.

Bu karşılaştırma, gerektiğinde Türk halkının yükseköğretimde öğrenim görmek için, maliyetin tamamını karşılayacak güçte olduğunu göstermektedir.

YÖK'ün dışında 1994 yılında DİE tarafından yapılan hane halkı gelir araştırması sonuçlarına göre ülkemizdeki ailelerin gruplara ayrılışı ve kazanç durumları şöyledir:

Çizelge 39
Öğrencilerin Ödediği Katkı Payları

Katkı Payları	En düşük	En Yüksek	Ortalama
1997 yılı için	22	46	30

Not: Milyon TL.

Çizelge 40'da açıkça görüldüğü gibi, Türkiye'deki gelirin % 75'ini son iki gruba giren aileler alıyor. Geri kalan gayri safi milli hasılanın yarısını üçüncü, kalan % 13'ü de en düşük iki grup ortaklaşa alıyor.

Çizelge 40
Gelir Sahibi Ailelerin % 20'lik Gruplar Halindeki Gelirleri

	Aile Sayısı	Gelir Milyar TL	Gelir Milyar \$	Hane başına gelir Dolar \$
1. grup %20 aile	2,676,563	103,316		1,349
2. grup %20 aile	2,676,563	190,626		2,398
1+2 grup toplam ve ortalaması	5,353,136	297,944	10.0	1,874
3. grup %20 aile	2,676,568	278,672	9.4	3,504
4. grup %20 aile	2,676,568	420,374		5,287
5. grup %20 aile	2,676,568	1,212,443		15,250
4+5 grup toplam ve ortalaması	5,353,136	1,532,817	55.0	10,265
GENEL TOPLAM	13,382,841	2,209,363	74.4	—

Kaynak: D E Hanehalkı Gelirleri Ara tırması:1994

DİE tarafından 1994'te yapılan "Hane Halkı Tüketim Harcamaları Anket Sonuçları"ndan alınan "Ailelerin %20'lik dilimlerine göre kullanılabilir gelirleri"ndeki beş grubu üçe indirmek için; en düşük % 20'lik iki grup birleştirilerek birinci grup olarak alındı. En yüksek 4. ve 5. gruplar da birleştirilerek en yüksek grup olarak alındı. Değerlendirme yılı olan 1994'teki ailelerin Türkiye ortalaması, "kullanılabilir

Çizelge 41

Türkiye Genelinde Ailelerin Kullanabilir Gelirleri

Aylık Gelirler	Aile Sayısı
300 \$'dan az olanlar	5,353,136
300 \$ ile 800 \$ arası	2,676,568
800 \$'dan çok olanlar	5,353,136
Toplam aile sayısı	13,382,840

Kaynak:1994 ara tırmasından besaplanılarak (ortalama ABD doları kuru: 29,704 TL)

gelirleri" ve aile sayısı Çizelge 41'de görülmektedir.

Bu sıralamada orta sınıfın azlığı görülüyor. Halkımızın çoğunluğu ya fakir ya da çok zengin.

Üniversitelerde YÖK tarafından 1997 yılı bahar aylarında yaptırılan "Öğrenci Ailelerinin Ekonomik ve Sosyal Nitelikleri" araştırmasının sonuçlarından çıkartılan ve Nisan 1997 tarihindeki dolar ortalama değeri ile dolara çevrilen, üniversite öğrenci ailelerin gelir durumları Çizelge 42'deki şekilde gruplandırılmıştır.

Üniversite öğrenci ailelerinin gelirleri, Türkiye'deki ailelerin gelirleri ile paralellik arz etmiyor. Öğrenci ailelerinin çoğunluğu orta ve zengin gruplardan oluşmaktadır. Az gelirli ailelerin, çocuklarını üniversiteye kadar okutamadığı veya liseyi bitirse de yükseköğrenim için üniversiteye gönderemediği ortaya çıkmaktadır.

Yapısal bir değişiklik önerisinde bulunacağımız için baştan beri ortaya koyduğumuz gerçekleri, özetleyerek bir kez daha anımsamamızda yarar var.

Araştırmalar sonunda değişik kanallardan temin edilerek, ilgili bölümlerde yeri geldiğinde incelediğimiz ve tablo olarak eklediğimiz sayısal değerlerden elde edilen sonuçları 3 grupta özetleyebiliriz:

1- Yükseköğretimin İşlevi: Eğitim düzeyinin yükselmesi ile elde edilen kişisel ve toplumsal kazanımlar 1. Bölümde incelenmişti. Satırbaşlarını burada tekrar görüyoruz.

a) Eğitim alanının kişisel kazanımları:

- Daha fazla kazanç elde edilmesi: Tablo 13
- Daha kolay iş bulma olanağı: Çizelge 11a
- Daha fazla vergi ödeme
- Ailesine ve çevresine yardım olanağı
- Toplum içinde itibar kazanma

Çizelge 42

**Üniversite Öğrencilerinin
Ailelerinin Ortalama
Gelir Grupları**

Aylık Gelirler	Aile Sayısı
300 \$'dan az olanlar	300,000
300 \$ ile 800 \$ arası	540,000
800 \$'dan çok olanlar	460,000
Aileler toplamı	1,300,000

Kaynak: 1997 ara tırmasından zetlendi.

b) Toplumsal Kazanımlar:

- Ülkede ekonomik ve sosyal gelişme
- Çocuk ölümlerinde azalma
- Nüfus artışında yavaşlama

2- Avrupa düzeyinde bir eğitim vermedikçe Avrupa'ya yetişmemiz olanaksızdır:

- % 5'lik büyümemize ve Avrupa'nın da yılda ortalama % 1-2'lik kalkınma ve büyümesine rağmen hiçbir zaman, Avrupa'nın yaşam düzeyine ulaşamayacağımızı Tablo 12'de görmüştük.
- Avrupa'nın refah düzeyini yakalamamız için, Avrupa düzeyinde eğitim vermemiz gerekiyor.

3- Devlet bütçemiz çağdaş bir eğitim vermeye yetmiyor:

- Vergi geliri az olduğundan devlet bütçesi dar.
- Bütçeden eğitime ayrılan pay ortalama % 10.
- Avrupa ülkeleri ve komşu ülkelerimizle yaptığımız kıyaslamada aradaki fark açıkça görülüyor. Tablo 10, 11 ve 16.

Globalleşen dünyada, eğitim maliyetleri devletimizin bütçesi ile karşılanamayacak kadar büyük. OECD ülkelerinde eğitim için kişi başına yapılan harcamalar ortalama 1000 dolar kadarken, bizim kamu bütçesinden yaptığımız harcama 100 doları dahi bulamıyor.

Milli Eğitim Temel Kanunu'na uygun bir uygulama

Eğitim sistemimize yön veren temel yasa budur. 12 Mart 1971 muhtırasında her alanda toplumun beklediği reformların yapılmasının gereği hatırlatılmıştı. 12 Mart 1971 muhtırasında sonra kurulan yeni hükümet, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da reform yapmak üzere çalışmaya başladı. Hükümet, programında Türk eğitiminin A'dan Z'ye kadar reforma ihtiyacı olduğu gerçeğini açıkça ortaya koymuştu.

Milli Eğitim Reformu Strateji ve Koordinasyon Komisyonu "**Kalkınmanın gerektirdiği insan gücü**" ne öncelik veriyor ve eğitim hizmetinin üç boyutu üzerinde duruyordu.

1. Eğitimin, kişiliğin gelişmesiyle ilgili boyutu.
2. Kişilerin, vatandaş olarak yetiştirilmesi ile ilgili toplumsal boyutu.
3. Gerekli insan gücünün yetiştirilmesi ile, yani ekonomik kalkınma ile ilgili boyutu.

Bu sonuncu maddeyle, kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için, eğitim politikasında da yön değiştirilmesi gerektiğine işaret ediliyordu.

Kişi ve toplum gereksinmelerini göz önüne alan komisyonun verdiği bilgiler doğrultusunda hazırlanan yasa tasarısı 14 Haziran 1973 günü 1739 sayılı "**Milli Eğitim Temel Kanunu**" adıyla kabul edilerek yasalasmıştı.

Yasanın reform niteliğinde çok önemli iki maddesi vardı:

- a- 8 yıllık zorunlu temel eğitim (Madde 22)
- b- Yükseköğretimin paralı olması (Madde 38)

Yasamızın tümü yürürlükte olduğu halde bu iki madde yıllarca uygulanamadı. CHP, **paralı yükseköğretimin** sosyal adalete aykırı olduğu gerekçesiyle, 38. maddenin tümünün iptali isteğiyle, Anayasa Mahkemesi'nde dava açmıştı.

Anayasa Mahkemesi 26.3.1974 günkü 1973/32 ve 1974/11 sayılı kararı ile,

- a) Yükseköğretimin paralı olması,
- b) Başarılı, fakat maddi olanaklardan yoksun öğrencilerin öğrenim giderlerinin burs, kredi vb. yollarla sağlanması,

ilkelerini Anayasaya uygun bulduğundan CHP'nin iptal istemini reddetmişti.

Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı ile yerindeliği onaylanan "yükseköğretim paralıdır" hükmünü uygulayacak güçlü bir iktidar çıkmadı.

"8 yıllık zorunlu eğitim" ve "paralı yükseköğretim" hep kağıt üzerinde uygulanamayan kanun maddeleri olarak kaldı. 8 yıllık zorunlu eğitime 1998 geçildi. Ama hâlâ "yükseköğretim paralıdır" hükmü yürürlüğe konamadı.

Paralı yükseköğretime bir geçiş modeli olarak tasarladığımız planı buraya alıyoruz. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün, Türkiye hanehalkı ve YÖK'ün üniversite okuyan öğrencilerin ailelerinin gelirleri için yaptıkları araştırmaların verilerine dayanarak, ülkemizdeki aileleri gelirleri bakımından üç ana gruba ayırıyoruz: düşük, orta ve yüksek gelir sahipleri. Ailelerin % 15'ini düşük, diğer % 15'ini yüksek gelir sahibi aileler olarak nitelendiriyoruz. En büyük grup olan orta gelir sahibi aileler ise % 70'i oluşturmaktadır.

Bugünkü, yükseköğrenim talebine tam cevap verebilecek bir uygulamada, öğrenci katkısı ile devlet yardımının durumu Çizelge 43a'daki gibi olacaktır.

Çizelge 43a

Öğrencilerin ödeyeceği öğrenim ücretleri ile devletin borç olarak öğrenciye vereceği öğrenim ücretlerinin yıllık global tutarları

Öğrenci sayısı : 900.000 örgün
500.000 açıköğretim
Öğrenim ücreti : 2000 \$ karşılığı TL
Açıköğretim : 200 \$ karşılığı TL

Öğrencilerin		Devletin Vereceği Borç		Öğrencinin Ödeyeceği Ücret		Genel Toplam (1000 \$)
Yüzdesi	Sayısı	Birimi \$	Tutarı (1000 \$)	Birimi \$	Toplam Tutarı (1000 \$)	
15	135,000	2,000	270,000	—	—	270,000
70	630,000	1,200	756,000	800	504,000	1,260,000
15	135,000	—	—	2,000	270,000	270,000
100	900,000	—	1,026,000	—	774,000	1,800,000
Açıköğretim	500,000	—	50,000	—	50,000	100,000
Genel Toplam	1,400,000	—	1,076,000	—	829,000	1,900,000

Çizelge 43a'nın açıklaması: Örgün öğretimdeki 900,000 öğrenciden 135,000 (%15)'i düşük gelirli sayıldığından katkı payı ödemeyecek; devlet borç olarak öğrenci adına okuduğu üniversiteye ödeyecektir. 630,000 öğrenci (mevcudun %70'i) orta gelirli sayıldığından öğrenim ücretinin % 40'ı öğrenci tarafından ödenecek, kalan % 60 aynı şekilde devletin vereceği borç para ile karşılanacaktır. Öğrencilerin ödemesi öngörülen % 40'lık kısım öğrenci ailesinin gelirine bağlı olarak % 10'dan başlayarak % 90'lara çıkmaktadır. Buradaki % 40 ortalamasıdır. Geriye kalan % 15'lik öğrenci grubunun ailelerinin gelirleri ayda 800 doları aştığı için öğrenim ücretlerini aileleri karşılayacaktır.

Devlet üniversitelerindeki öğrencilerin ailelerinin yaklaşık % 15'inin aylık gelirleri 300 doların altında kalıyor. Diğer % 15'lik grubun aylık geliri 800 dolardan fazladır. Ortada kalan % 70'lik grubun gelirleri, YÖK tarafından 1997 ilkbaharında üniversitelerde yaptırılan anket sonuçlarına göre değişik dilimlere yayılmış durumdadır. Ailelerin gelir durumlarına göre ödemeleri gereken öğrenim ücreti ile devletin vereceği borç miktarları Tablo 17'de görülüyor.

Devletçe öğrencilere borç olarak verilen bu paraları, öğrenciler mezuniyetlerinin ardından işe başladıktan üç yıl sonra aylık taksitler halinde ödeyebileceklerdir. Aylık geliri belirli bir düzeyi bulmayanlar, gelirleri kendilerini besleyecek seviyeye gelince kadar ödeme yapmayacaklardır. Bu düzenlemede sosyal adalet prensipleri göz önüne alındığı gibi, gelecek kuşaklar için eğitim altyapısının tamamlanması da öngörülmüştür.

Burada önerilen borç para normal öğrenim ücreti içindir. Bunların dışında devlet gerek gördüğü eğitim dallarında karşılıksız burs vererek yönlendirmeleri yapacaktır. Örneğin ülkenin ihtiyacı olan öğretmenleri yetiştirmek için verilecek karşılıksız burslar gibi, öğrencilerin fazla yönelmediği bilim dallarında da özendirme için karşılıksız burslar verilebilir.

Eğitim politikalarımıza geçmeden önce (son iki yılın) ve 1999-2000 genel bütçelerindeki eğitimin paylarına bir göz atalım.

Çizelge 43b

Devletin Eğitime Ayırdığı Kaynaklar

	1999 yılı	2000 yılı
Konsolide bütçe (Katrilyon TL)	29	50
Milli Eğitim (Trilyon TL)	2,777	4,396
Milli Eğitimin Payı (%)	9,6	9,8
YÖK bütçesi (Trilyon TL)	667	1,047
YÖK bütçesi (Milyon Dolar)	1,666	1,744
YÖK (öğrenci başına Dolar)	11,187	1,352 ^(*)

(*) Paralı eğitim sonrası öğrenci başına maliyet

Çizelge 43b'de görüldüğü gibi, öğrencilerin katkısından sonra devletin katkısında azalma olacaktır. Uygulamaya geçince, bütçeden ayrılan paralardan ortalama 700 milyon dolar elde kalmış olacaktır. Bu para ile, iç donanımı ile birlikte 100,000 yeni öğrencinin okuyacağı 5 yeni üniversite ile 3000 öğrenim elemanı yetiştirilir.

Böylece paralı sisteme geçiş dönemi başlayacak ve 5 yıl içinde yükseköğretime olan talebin tamamı karşılanmış, dileyen herkese dilediği kadar öğrenim sunma dönemi başlamış olacaktır.

B Ö L Ü M

EĞİTİM POLİTİKALARI

EĞİTİM POLİTİKALARI

4.1. Eğitim Reformları

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızla yükselen eğitim talebine cevap verebilmek ve kaliteyi yükseltmek amacıyla birçok ülke eğitim sisteminde reform yapmak ihtiyacını duymuştur.

Eğitim reformlarından yalnızca eğitimin finansmanını ve buna bağlı olarak niteliğinde meydana gelen değişiklikleri gözden geçiriyoruz.

Türkiye'de eğitim reformları Cumhuriyetin ilanından hemen sonra yürürlüğe konulan *"Tevhid-i Tedrisat Kanunu"* (Eğitim Birliği Yasası) ile başlamış, 1928'deki Harf Devrimi ile doruğa ulaşmıştı. Bu devrimin ilk amacı, kitle eğitimi idi. Yeni harflerin kolay öğrenilmesi ile okur yazarlık geniş halk kitlelerine ulaşmış oldu.

1933'te Darülfünun'un kaldırılması ve yerine ilk Türk üniversitesinin kuruluşu da önemli bir devrim idi.

1973'te kabul edilen "Milli Eğitimin Temel Kanunu" reformist olmasına karşın en önemli iki maddesi hemen uygulamaya konulamadı. Eğitimde son olarak, 1981'de yürürlüğe giren yükseköğretim kanunundan sonra reform niteliğinde bir gelişmeye rastlamıyoruz. Türkiye'nin aksine dünyadaki eğitim reformları birbirini takip ediyor.

Bize en uzak ve anlaşılması güç olan Çin hakkında en doğru ve yeni olarak belirlenen, eğitimle ilgili düşüncelerini ve eğitimin finansmanı ile ilgili gelişmelere ait sayısal değerleri birkaç dakika içinde elde edebiliyoruz.

İşte Çin'den bir örnek:

- **Çin**

Eğitime stratejik açıdan diğer konuların gelişmesine göre öncelik tanıyan Çin devleti, **"ülkeyi bilim ve eğitim sayesinde geliştirme"** politikasını benimsemiştir.

Eğitim sistemine ilişkin reformu sürekli derinleştirmekte, dokuz yıllık ücretsiz eğitim uygulamasını yürütmektedir.

Eğitime yapılan yatırımlar bütün düzeylerde arttırılmakta ve bireyler her kanaldan ve tarzdan okullar işletmeye teşvik edilmektedir.

"Çağdaşlaşmaya, dünyaya ve geleceğe yönelik olmak" yalnızca Çin eğitiminin gelişim hedefi için bir ilke değil, aynı zamanda günlük eğitim reformu ve kalkınması için bir kılavuzdur.

Çin'de eğitim faaliyetlerini geliştirmek, tüm ulusun niteliğini zenginleştirmek, sosyalist materyal gelişimi ilerletmek, ileri düzeyde bir sosyalist kültür ve ideoloji kurmak amaçlarıyla (1 Eylül 1995'te yürürlüğe giren) Çin Halk Cumhuriyeti Eğitim Yasası 84 maddeden ibarettir. Bu küçük yasa ile tüm eğitim kurumlarının (ilk, orta ve yükseköğretim) işleyişi ile ilgili genel prensipler ortaya konmaktadır. Ayrıntılar uygulayıcıların takdirine bırakılmıştır. Kısacası, bu yasa, milyonları eğitecek, onları bir amaç etrafında birleştirecek, yaşamı kolaylaştıracak, refahı artıracak yönde çalışacak eğitim yöneticilerini milli birlik ve beraberlik doğrultusunda yönlendirecek şekilde tedris edilmiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin eğitimde bir reform olarak kabul ettiği bu yasanın, yine bir eğitim yasası olarak 26 yıl önce Türkiye'de TBMM tarafından kabul edilen "Milli Eğitim Temel Kanunu" ile benzerlik arz eden ve konumuzla ilgili iki önemli maddesi var.

Çin Eğitim Yasası'ndaki maddeler (1995):

1. Devlet, 9 yıllık zorunlu eğitim sistemi kurar (Madde 18)
2. Öğrenciden öğrenim ücreti toplamak (Madde 29)

Çin'de bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra devlet okullarında zorunlu eğitim dışında ücret uygulaması başlatılmıştır.

Yükseköğretimde paralı eğitim uygulamasına hemen başlanmıştır. 1996 yılında 642 üniversite paralı hale geçirilmiştir. Burs ve öğrenci kredileri 42. madde gereğince işletilmektedir.

Türkiye "Milli Eğitim Temel Kanunu"ndaki maddeler (1973):

1. İlköğretim (6-14 yaş) zorunludur (Madde 22)
2. Yükseköğretim paralıdır (Madde 38)

Ne yazık ki, reform amaçlı olarak hazırlanan eğitim temel yasasının bu iki maddesinin uygulanmasına hemen geçilemedi.

24 yıl sonra 1998 yılında Yasanın 38. maddesi uyarınca 8 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçildi.

Yasamızın 38. maddesinin emredici hükmü gereğince; paralı yükseköğretim uygulamasına bugüne kadar geçilemedi.

• Japonya

Japonya'da eğitim reformu süreklilik arz etmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda yakılıp yıkılarak mağlup edilen ülkenin yeniden yapılandırılması için gelen Amerikalı uzmanlar, işe eğitim sisteminden başladılar.

Çizelge 44

Japon Yükseköğretiminin Yapısı

	Devlet		Özel	Toplam
	Merkezi	Yerel		
Teknik Kolej	54	5	3	62
Özel Eğitim Kolejleri	137	213	2,606	2,956
Junior Kolej	33	63	502	598
Üniversite	98	53	425	576
Yüksekokullar	98	32	275	405

Kaynak: www.monbu.go.jp, / Sayılar kurum sayısını göstermektedir.

O güne kadar sadece kâr amacı olmayan vakıflara, özel okul ve üniversite kurma yetkisi veriliyordu. Amerikalı uzmanlar, özel eğitimin, araştırma yapmak ve kendisini geliştirmek amacıyla kazanç elde edebilmesine izin verilmesini önerdiler.

1949'da kabul edilen eğitim yasası kâr amaçlı özel eğitim kurumlarına izin verdiği gibi devlet yardımını da öngörüyordu.

Japonya'da yükseköğretimde öğrencilerin % 81'i özel eğitim kurumlarına devam ediyor.

Özel üniversitelerde öğrenim ücreti, kuruma ve branşa bağlı olarak 7000 Dolar'dan 34,000 Dolara kadar çıkmaktadır.

• İngiltere

1997 yılında eğitimi ön plana çıkararak seçime giren İşçi Partisi'nin, yönetimi ele aldıktan iki ay sonra yayınladığı bir raporda; çocukların daha iyi bir eğitim görmesi, dünya ile rekabet edebilmeleri için üniversitelerin yaygınlaştırılmasının gerektiği öne sürülüyor ve artık parasız eğitim devrinin kapandığı bildiriliyordu.

1998 yılından itibaren her öğrenciden 1000 pound isteniyor. Zor durumda olanlar için borç verilme işlemi yeniden düzenlenerek, hiçbir öğrencinin parasızlık yükünden yükseköğrenimden mahrum kalmasına yer verilmiyor.

4.2. Eğitim Politikaları

Henüz Cumhuriyet kurulmamışken ülkenin birçok yeri ile birlikte İstanbul ve İzmir düşman işgalinde iken, 1 Mart 1922'de TBMM'nin açış konuşmasında, Atatürk;

"Hükümetin en verimli ve önemli görevi eğitim hizmetleridir. Bu görevi başarabilmek için, eğitim programlarının milletimizin bugünkü durumu ile sosyal ve ekonomik ihtiyaçları, çevrenin şartları ve asrın gereği ile uygun ve uyumlu olması esastır."

"Eğitim siyasetimizin temeli, cehli ortadan kaldırmak, bütün köylüyü okutmak, vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıyacak kadar tarih, coğrafya ve ahlâk bilgileriyle donatmaktır" diyordu.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de herkesin milli ve dünyevi, modern ve demokratik bir terbiye görmesi amaçlanıyordu. Eğitim politikası iktidardaki tek siyasi parti olan CHP'nin parti programında vardı.

Atatürk laik ve çağdaş bir eğitime geçiş ve halk kitlelerinin aydınlanması için eğitim politikasına yön veren demeçler veriyordu.

Sakarya Meydan Savaşı hazırlıkları devam ederken, Atatürk cepheden dönerek Ankara'da 16 Temmuz 1921 **"Birinci Maarif Kongresi"** ni açarak, doğum halinde olan Türk devletinin eğitim politikalarının belirlenmesine önderlik etmişti.

Devletin eğitim politikalarını belirlemek amacıyla 15 Temmuz 1923'de Ankara'da **"Birinci Heyet-i İlmiye"** toplantısına yetkililerin yanı sıra aydınlarımız da katılmış, 26 maddeden oluşup gündemdeki eğitime yön veren konular görüşülerek karara bağlanmıştı.

Belirlenen hedefler ile cehaletten hızla sıyrılıp, milli eğitime, üretime ve hayata dönük çağdaş öğretim süreci başlatılmış oluyordu.

Atatürk'ün ölümüne kadar eğitim politikalarını belirleyen "**Heyet-i İlmiyeler**" in hükümete kabul ettirdiği prensiplerden en belirgin ve kalıcı olanlarından başta gelenleri şunlardır:

- 1- Eğitimin Birliği Prensibi-1924
- 2- İlk, orta ve lisede öğrencilerden para alınmaması-1926
- 3- Bütün başvuranları alabilecek şekilde okulları genişletmek-1926
- 4- Okullardan din derslerinin kaldırılması-1927
- 5- Harf İnkılabı-1928

Yasallaşan bu prensipler çok partili döneme geçişe kadar aralıksız uygulandı. 1946'dan sonra, siyasal iktidarların oportünist politikaları yüzünden bazı ödünler verilmeye başlandı.

Geriye doğru atılmaya başlanan bu adımları durdurmak için, yukarıda dördüncü maddeye aldığımız, "Okullardan din derslerinin kaldırılması" dışındaki devrim yasaları Anayasanın koruması altına alındı. Buna karşın bugüne değin bu prensiplere saldırılar devam ediyor.

Yasallaşan bu prensiplerin günümüzdeki durumları şöyle:

1- Eğitimin Birliği Yasası: Bugünkü laik eğitime geçişi sağlayan 3 Mart 1924 tarihli 430 sayılı yasa, Anayasamızın 174. maddesi ile korunduğu halde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, bu yasaya aykırı olarak, Kuran Kursu açma uygulamasına 8 yıllık zorunlu eğitime geçişle birlikte 1997'de son verildi. Bütün eğitim kurumları yeniden Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimine geçti.

2- İlk , orta ve liselerde gündüz okuyanlardan para alınmaması 24 Nisan 1926 tarih ve 822 sayılı yasa hükmü gereğidir.

Zorda kalan Milli Eğitim, eğitim hizmetini verebilmek için ilk ve ortaöğretimde öğrencilerden katkı payı adı altında para almaktadır. Üstelik Anayasanın mecburi 42. maddesini görmezlikten gelerek.

3- Bütün okulları, başvuruları alacak şekilde genişletmek:

İlk ve ortaöğretimde bütün başvurular alınıyor ama, oturacak yer ve sınıflar sıkıştıkça kalite ve verim düşüklüğü yaşanıyor. Başvurmayanlar, zorunlu eğitimi yarıda bırakanlar takip edilmiyor.

Yükseköğretimde her başvuruları alacak yer olmadığı için, girişe 1974'ten beri bir baraj sınavı konuldu. Bu sınavlarda öğrencilerin yüksekokullardaki ve üniversitelerdeki yer kadar geçmesine izin veriliyor .

4- Atatürk döneminde “Laiklik” prensibinin kabulü ile birlikte, okullardan din dersleri kaldırıldı. 1950'den sonra ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştı. 1982 Anayasası'nın 24. Maddesi ile ilk ve ortaöğretim kurumlarında, Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi adı ile mecburi dersler arasında yer aldı. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.

5- 1950'den sonra, yaygınlaşarak büyüyen geri dönüşler, eğitim sistemimizin etkinliğini azaltmaktadır.

Eğitimde, bilim, teknoloji ve araştırma yarışmalarından çok tarikatların eğitime sızmaları konusunun gündemimizi meşgul etmekte olduğunu görüyoruz.

Eğitim politikalarının belirlenmesinde sivil toplum örgütlerinin belli bir çalışması henüz yoktur.

Eğitim sistemimize yön vermede en başta, Milli Eğitim Şuraları, beşer yıllık kalkınma planları, iktidardaki siyasi parti programları ile yürürlükteki yasalarımız gelmektedir. Bu önemli kurum ve kuruluşların eğitimin finansmanı ile ilgili prensiplerini ilerki bölümlerde ayrı ayrı ele alıp inceleyeceğiz.

4.3. Milli Eğitim Şuraları

Eğitim sorunlarının belirlenmesi ve sistemin iyileştirilmesi amacıyla Atatürk'ün ölümünden sonra, 1939'da ilk kez Birinci Milli Eğitim Şurası toplanmıştı. Bu Şura'da ortaokuldan liseye geçişin sınavla olması, bütün yükseköğretim kurumlarının mesleki ve teknik okulların Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması kararlaştırılmıştı.

Daha sonra üçer yıllık aralarla toplanan, dünyadaki bilimsel ve teknik gelişmelere bağlı olarak toplumumuzun hızla büyüyen gereksinmelerine cevap verecek du-

ruma getirilmesi ile ilgili çözüm yolları arayan ve tartışan Milli Eğitim Şuralarının 16.sı "Mesleki ve Teknik Eğitim" konularını görüşmek üzere 1999'da toplanmıştı.

Gündemi, mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması ile sınırlı olduğu için ülkenin biriken eğitim sorunlarına hiç temas edilmemişti.

Başlangıçtan beri belirli gündemle toplanan Eğitim Şuraları'nın, mevcut sistem içinde yönetsel ve pedagojik nitelikte işleri kararlar olarak dağılmakta olduklarını gözlüyoruz.

Milli Eğitim Şuraları yükseköğretimi kendi çalışma alanı dışında saymaktadır. Bu nedenle eğitimin temel sorunlarının tartışılması gündeme getirilemiyor.

5-15 Şubat 1962 tarihinde toplanan Milli Eğitim Şurası'nda, eğitimin parasal sorunlarına ve kaynaklarına değinilmeden eğitimin bütün yurtda belli bir sistem içinde yaygınlaştırılması kararlaştırılmış ve planlamanın gereği vurgulanmıştır.

Şura, yükseköğretim ile ilgili kararlar alamıyordu. Bunun için üniversite önleminde yeni yeni başlayan yığılmalara karşı çareyi kendi ilgi alanı içinde aramıştı: Ortaokul ve lise öğrencilerinden kısa yoldan hayata atılmak isteyenlere, tutacakları işlerde başarı koşullarını öğretmenin gereği önerilmişti.

Yedinci Şura'nın toplandığı yıllarda üniversite ve yükseköğretim kurumları önünde biriken öğrenci sayısı 10,000'i aşmıştı. Henüz merkezi giriş sınavı yoktu. Her fakülte ve yüksekokul kendi öğrencilerini kendileri seçerek alıyordu. Öğretim kurumlarında seçme karmaşası, öğrencilerde şaşkınlık başlatmıştı.

Gelecek on yıl içinde yeni üniversiteler açılmamasını öneren Şura, lise mezunu gençlerimizin eğilimlerini bilemediği, göremediği için onlara üniversite yerine kısa yoldan hayata yöneltecek okulları gerekli görüyordu.

Oysa yükseköğretimde lisansı dahi az gören Güney Kore, master ve doktora ile yurtdışı eğitime gençleri özendiriyordu.

Milli Eğitim Şurası gelecek 10 yıl içinde üniversite açılmamasını önerdikten birkaç yıl sonra kurumlar ve adaylar arasında sorunlar yaşanmaya başladı. Talep giderek artıyor, bekleyenler çoğalıyordu.

Şura'nın bu olumsuz kararından 3 yıl sonra açılan özel yüksekokulların sayısı 2 yıl içinde 44'e çıktı. Talep yine karşılanamıyor, bekleyenlerin sayısı 20,000'i aşıyor-

du. 1971'de bu özel yüksekokullar devletleştirilerek üniversitelere bağlandı. Hiçbirşey üniversitelere yönelen öğrenci akınını durduramıyordu.

Yeni üniversite ve yüksekokul açamayan ilgililer, öğrenci akınını kesmek için 1974 yılında toplu giriş sınavı başlattı. Üniversite ve yükseköğretim kurumlarına girmek için başvuran 229,906 öğrenciden 192,635'i elendi, kabul edilenler ise 37,271 idi. Oransal olarak % 16'sı kabul ve 84'ü red edilmişti.

Eğitimin etkinliğini ve yaygınlığını artırıcı kararlar alamayan eğitim şuralarının yedincisinde alınan "*10 yıl içinde yeni üniversite açılmasın*" kararının gençliğe ve toplumun geleceğine verdiği zararlar büyüyerek devam ediyor.

Kendini geliştirmek, ailesine ve topluma yararlı olmak ümidiyle yükseköğretime giriş için ÖSS'ye başvuran gençlerimizden yüzbinlercesi bu yarışın dışına itiliyor. Herhangi bir beceri ve ustalık gerektirmeyen bir iş bulabilenler kendisini mutlu sayarak, kıt kanaat yaşamını sürdüreceklerdir. Birçoğu da gizli veya sürekli işsiz kalacaktır.

Geçmişteki bu durgunluğu, Türkiye artık üzerinden atmaya başlıyor. Toplumun her kesiminde bu uyanma, aydınlanma ve çağdaşlaşma kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Yedinci Milli Eğitim Şurası'nda gelecek 10 yıl içinde yeni üniversiteler açılması kararı alınırken, 31 yıl sonra 1996'da, 15. Şurada; **"Özel yükseköğretimin yaygınlaştırılması için Anayasanın 130. maddesinde öngörüldüğü biçimde, vakıflar dışında da gerçek ve tüzel kişilere yükseköğretim kurumu açma imkanı tanınmalıdır"** şeklindeki modern çağdaş görüşe uygun evrensel kararlar alındığını görüyoruz.

Eğitime yön veren "Milli Eğitim Şuraları" kararları arasında yaptığımız gezintide çağdaş ve evrensel kararların alındığını görmek bizi haklı olarak umutlandırmaktadır. Bu kararların uygulanmaya başlamasıyla Türkiye dünyada layık olduğu yere doğru hızla ilerleyecektir.

Türk insanını geliştirecek, ülkeyi sosyal, ekonomik ve kültürel yönden yüceltecek eğitim arayışımıza bu kez beşer yıllık kalkınma planları üzerinde devam edeceğiz.

4.4. Kalkınma Planlarında Eğitim Reformu

Türkiye planlı kalkınmayı ilk kez Atatürk döneminde uygulamıştı. 1933-1939 yıllarını kapsayan planlı kalkınmayı denerken, bu konuda dünyada ilk uygulayıcılardan biri idik. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ara verilen plan uygulamasına 1960 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin kuruluşu ile yeniden beşer yıllık kalkınma planlarının uygulanmasına başlandı.

Beşer yıllık periyodlarla yürürlüğe konulan kalkınma planlarının eğitimle ilgili yorumlarının hemen hepsinde “nüfusun eğitim düzeyinin yetersizliği devam etmektedir” şeklinde görüşler yer alıyordu.

18.07.1995 tarih 374 sayılı kararı TBMM'nde onaylanan VII. Beş Yıllık (1996-2000) Kalkınma Planı, eğitime geniş yer vermekle birlikte, globalleşen dünyada yerimizi almamız ve dış dünyaya entegre olmamız gibi değerli saptamalarda bulunarak önemli yapısal değişikliklerin gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 5'te, yükseköğretimde okullaşma oranı yüksek olan ülkelerde kişi başına düşen GSMH'nin aynı paralelde ve oranda yüksek olduğu görülüyor. Eğitimde okullaşma oranı yüzdesi azaldıkça ona paralel olarak kişi başına düşen gelirin de azaldığı açıkça ortaya çıkıyor.

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bölümü, **"Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması, toplumsal ve bireysel refah düzeyinin artması, doğa ve insan kaynaklarının etkili bir şekilde geliştirilmesi ve değerlendirilmesine bağlıdır"** saptaması ile başlamaktadır.

İnsana yapılan yatırımı en verimli yatırım olarak gören plan, her kademedeki eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için bütün imkanların harekete geçirileceğini bildirmektedir. Eğitimi bütün yönleri ile ele alan plan çok gerçekçi olarak mevcut durumu ortaya koymakta ve çok önemli hedefler göstermektedir.

Burada sadece konumuzun esasını oluşturan, paralı eğitim ve özel sektörün eğitim hizmetinde görev üstlenmesinin planda nasıl değerlendirildiğine bakacağız.

a) Paralı Eğitim: Kalkınma planının değişik bölümlerinde, verilen eğitimin yetersiz olduğuna ve bugüne kadar beklenen gelişmelerin sağlanamadığına işaret edilmektedir.

Eğitim Reformu başlıklı bölümde; **"Eğitim sisteminin yapılmasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunların çözümü ihtiyacı önemini korumaktadır"**

saptaması yapıldıktan sonra; herkese eğitim ve öğrenim imkanı sunabilecek ortamı yaratmak, yükseköğretime girişteki yığılmaları önlemek amacıyla, **"zorunlu eğitim dışında her kademede hizmetten yararlananların, maddi güçleri ölçüğünde eğitimin finansmanına katılmasını sağlayacak düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır"** denmektedir.

Planda ifade edildiği gibi, kalkınmamız ve refah düzeyimizin yükselmesi için topluma yeterli eğitimi sunabilmek amacıyla için yükseköğretimde öğrencilerin de eğitim finansmanına katılmaları şarttır. Halen ilk ve ortaöğretimde yerine ve yöresine göre farklı değerlerde (ortalama 4 milyon) eğitime katkı payı alınmaktadır. Planda ifade edildiği gibi, zorunlu eğitim dışında her kademedeki öğrenciden etkinliği olabilecek, eğitimin iyileşmesini sağlayacak yeterli bir ücret alınamamaktadır. Öneriler ve çözümler bölümünde bu konuya yeniden döneceğiz.

b) Özel sektörün eğitim hizmetindeki yeri: Halen okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde ve çeşitli yaygın öğretimde özel kişi ve kuruluşların açtığı eğitim kurumları hizmet vermektedir. Yükseköğretimde yalnızca, kazanç amacı gütmeyen vakıflar, yükseköğretim kurumları açabilmektedir. Bütün kesimlerde özel sektörün hizmeti % 3-5'i geçememektedir. Bu da bu kesimden beklenen hizmeti karşılamamaktadır.

Plan bu eksiği gördüğünden eğitim sistemimizin tam kapasite ile çalışması için: **"Her eğitim kademesinde özel öğretim kurumlarının artırılmasına yönelik yeni düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır"** hükmünü vermektedir. Bu plan döneminde özel kişi ve kuruluşların özel öğretim kurumları açarak eğitime katkıda bulunmalarını sağlayacak yeni düzenleme yapılmadı.

Mevcut mevzuata göre vakıflarca kurulan 18 yeni üniversite "kamu tüzel" kişiliği niteliğinde olduğundan, ülkemizde gerçek anlamda bir özel üniversite bulunmamaktadır.

Bu plan döneminde her eğitim kademesinde özel öğretim kurumlarının devreye girmesi için yapılması önerilen yeni yasal düzenlemeler bugüne kadar yapılamadı.

Plandaki, eğitimin mevcut durumu, eğitim reformu, amaçlar, ilkeler ve politikalar değerlendirildiğinde gerçekten yeni düzenlemeler yapılması gerektiği açıkça ortaya çıkıyor.

Yeni düzenleme yapmadığımız takdirde, planlı döneme geçtiğimiz 35 yıldan beri her plan döneminde tekrarlanan olumsuzlukları görmeye devam edeceğiz.

Planda belirtilen eğitim sistemimizdeki sorunların çözümü ile herkese eğitim ve öğrenim olanağı sunacak **yeni düzenlemeler** nedir? Planda ayrıntısı belirtilmeyen yeni düzenlemeleri, planın ruhu ve amacına uygun olarak beşinci bölümde etraflıca ele alıyoruz.

Önerilerimizin plana uygun ve planın ayrıntıları olduğuna işaret ettikten sonra, siyasi partilerin görüşlerini, düşüncelerini ve eğitimin finansmanı ile özelleştirme görüşlerini incelemeye geçiyoruz.

4.5. Siyasi Parti Programlarında Eğitim

Demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez birer unsuru olan siyasi partilerimizden Nisan 1999 genel seçimlerine girenlerin programlarının eğitim bölümleri karşılaştırmalı olarak incelendi.

20 siyasi partimizin tamamı, eğitimin önemini belirterek müreffeh bir Türkiye için herkese dilediği kadar eğitim hizmeti sunacaklarını vaat etmek tedirler .

Siyasi partilerimizin eğitim politikalarının konumuzla ilgili görüşleri beş ayrı bölümde incelenerek Çizelge 45'te özetlenmiştir.

Türkiye'nin birinci sorununun eğitim olduğunu savunan 12 siyasi partimiz, Nisan 99'daki genel seçimde oy kullanan seçmenin % 89'unun (29,117,735) oyunu alarak 447 milletvekili çıkarmışlardır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde üyesi bulunan siyasi partilerimizin yükseköğretimin finansmanı ile ilgili görüşleri gruplandırılarak Çizelge 46'da verilmiştir.

Çizelge 45

Siyasi Partilerimizin Eğitim Sistemi ile ilgili Farklı Görüşleri ve Seçmenlerin Tercihleri ile Çıkardığı Milletvekili Sayıları

Görüşler	Siyasi Parti Sayısı	Seçimde Oy Veren Seçmen Sayısı	Çıkan Milletvekili Sayısı
Türkiye'nin birinci sorunu eğitimidir (Bağımsızlar hariç) diyenler	12	29,117,735	447
Yükseköğretim paralı olmalı diyenler	5	4,788,619	86
Yükseköğretim parasız olmalı diyenler	9	13,762,616	221
Eğitimin finansmanı konusunda görüş belirtmeyenler	5	10,620,803	240
Eğitim talebine cevap verebilmek için özel yükseköğretim isteyenler	8	16,911,430	300

Kaynak: Siyasi partilerimizin eğitim programları ve 18 Nisan 1999 tarih resmi gazetedeki seçim sonuçları

Bu tablo bize, Türk eğitim sistemine yön veren siyasi partilerimizin, eğitimin finansmanı ile ilgili görüşlerini karşılaştırma olanağı vermektedir.

Yükseköğretimin herkese açık ve parasız olmasını isteyen 9 siyasi partiden ikisi haricinde tamamı barajı aşamayıp parlamento dışında kaldı.

Eğitimi Türkiye'nin birinci sorunu olarak gören ve ona köklü ve adil çözümler arayan siyasi partilerimiz çoğunluğu oluşturmaktadır.

Çizelge 46

18 Nisan 1999 Seçimlerine Katılan 20 Siyasi Partinin Eğitimle İlgili Eğilimleri ve Aldıkları Oylar ile Çıkardıkları Milletvekili Sayıları

Sıra No	SİYASİ PARTİ	Eğitim Türkiye'nin En Önemli Sorunudur	Paralı Eğitim Taraftarı	Paralı Eğitim Taraftarı Olmayan	Eğitimin Finansmanı Konusunda Fikir Belirtmeyen	Yüksek öğretimin Özel Yapılmasını İsteyen	Oy veren seçmen Sayısı	Kazandığı milletvekili Sayısı
1	DSP-Demokratik Sol Parti	–		–			6,919,670	136
2	MHP-Milliyetçi Hareket Partisi	–			–	–	5,606,583	129
3	FP-Fazilet Partisi	–			–		4,805,381	111
4	ANAP-Anavatan Partisi	–	–			–	4,122,929	86
5	DYP-Doğru Yol Partisi	–		–		–	3,745,417	85
6	CHP-Cumhuriyet Halk Partisi	–		–		–	2,716,094	
7	HADEP-Halkın Demokrasi Partisi						1,482,196	
8	BBP-Büyük Birlik Partisi	–	–			–	956,353	
9	Bağımsızlar						270,265	3
10	ÖDP-Özgürlük ve Dayanışma Partisi			–			248,553	
11	DTP-Demokrat Türkiye Partisi	–	–				179,871	
12	LDP-Liberal Demokrat Partisi		–			–	127,174	
13	DP-Demokrat Parti	–			–	–	92,093	
14	MP-Millet Partisi	–			–		79,370	
15	BP-Barış Partisi	–		–			78,922	
16	İP-İşçi Partisi			–			57,607	
17	EMEP-Emeğin Partisi			–			51,756	
18	YDP-Yeniden Doğuş Partisi	–	–			–	44,787	
19	SİP-Sosyalist İktidar Partisi			–			37,690	
20	DEPAR-Değişim Partisi				–		37,376	
21	DBP-Demokrasi ve Barış Partisi			–			24,419	
	TOPLAM	12	5	9	5	8	31,684,506	550

Bu çizelge bize, siyasi partilerimizin eğitim finansmanı ve sistemin ana hatları ile ilgili görüşlerini bir arada karşılaştırmalı olarak, aldıkları oylarla birlikte görme olanağı sağlamaktadır.

Eğitimin Türkiye'nin Birinci Sorunu Olduğunu Söyleyen Siyasi Partilerin Programlarındaki Görüşleri:

1. **DSP-Demokratik Sol Parti:** "Eğitimi, toplumsal gelişmenin ve ekonomik kalkınmanın en önemli aracı olarak görmektedir."
2. **MHP-Milliyetçi Hareket Partisi:** "Eğitimi, Türkiye'nin tartışmasız en önemli konusu olarak kabul etmekteyiz. Şu anda hayatın bütün alanlarında karşılaştığımız problemlerin çözülmesi, konuların hedeflere ulaşabilmesi, birinci derecede eğitim sorununun halledilmesine bağlıdır."
3. **ANAP-Anavatan Partisi:** "Anavatan Partisi, milletin yücelmesi, toplumun gelişmesi, ekonomik kalkınma ve refahın gerçekleşmesinin iyi yetişmiş insan gücü ile olacağına inanmaktadır."
4. **FP-Fazilet Partisi:** "Bir ülkenin en önemli kaynağı, maddi ve manevi bakımdan iyi eğitilmiş insandır". Basın Toplantısı: 17.12.1998: "Eğitimin devlet ve millet hayatı için önemi her türlü izahtan varestedir. Yaşadığımız pek çok sıkıntının kaynağı da, çözümü de eğitimidir". "Eğitim konusunu halledemeyen bir toplumun, bugünü de yarını da ciddi tehlikelerle doludur"
5. **DYP-Doğru Yol Partisi:** "Eğitimi, Türkiye'nin bir numaralı meselesi olarak görüyoruz."
6. **CHP-Cumhuriyet Halk Partisi:** "Cumhuriyet Halk Partisi, eğitimi en temel insan hakları arasında saymaktadır." "Eğitim, hak, olanak ve özgürlüğünü çocuklarına, gençlerine yeterince sağlamayanların çağdaşlaşması olası değildir"
7. **BBP-Büyük Birlik Partisi:** "Bir toplumun en önemli sermayesi yetişmiş insan gücüdür." Bu sermayenin kaynağı üniversitelerdir. Seçim Beyanı: "Bir milletin geleceği yakalaması ve uluslararası yarıştan kopmaması için, fertlerin çağın gereklerine uyacak şekilde çok iyi bir eğitimden geçmesi gerekir."
8. **DP-Demokrat Parti:** "Ülkenin en önemli kaynağı iyi eğitilmiş insandır." "Ülkemizin gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmasını ve onlarla rekabet edebilmesini sağlayacak olan Bilim ve Teknolojidir."
9. **YDP-Yeniden Doğuş Partisi:** "Eğitim, kalkınmanın temel unsurudur."
10. **DTP-Demokrat Türkiye Partisi:** "Eğitim, bir ülkenin en önemli önde gelen meselesidir."

11. **Millet Partisi:** "Türkiye'nin en önemli meselelerinin başında eğitim gelmektedir."
"Eğitimin sunulan sonuçlarını devşirebilen toplumlar süratle yükselmişlerdir."
12. **Barış Partisi:** "Eğitim düzeyi düşük bir toplum, geri bir toplumdur. Eğitime yapılmış yatırım topluma yapılmış yatırımdır."

18 Nisan 1999 seçimlerine katılan 20 siyasi partimizden, devlet ve vakıf üniversitelerinin yanında, özel üniversitelerin de bulunmasını isteyenler:

1. MHP- Milliyetçi Hareket Partisi (Seçim Beyannamesi):

"Özel sektör ve vakıflar eğitim alanında yatırım yapmaya teşvik edilerek, daha geniş kitlelere, daha kaliteli eğitim verilmesi sağlanacaktır."

2. ANAP- Anavatan Partisi (Abant Bildirisi):

"Her derecede öğretim kurumu açmak için arsa temini için kolaylık sağlanacaktır."

"Eğitim hizmetlerini topluma sunmak sadece devletin görevi değildir."

"Özellikle yükseköğretim alanında rekabete açık kaliteli eğitim veren, yayın yapmaya istekli özel üniversitelerin açılması teşvik edilecektir."

3. DYP- Doğru Yol Partisi (Seçim Beyannamesi):

"Vakıf ve benzeri kuruluşların desteklenmesini uygun buluruz."

4. CHP-Cumhuriyet Halk Partisi (Program):

"Eğitimde devlet tekelindeki tek tip düzenden, çoğulcu ve rekabetçi, çağdaş, ulusal ve özgün düzene geçiş hedef alınacaktır."

5. BBP- Büyük Birlik Partisi (Seçim Beyannamesi):

"Vakıfların, şirketlerin ve şahısların üniversite ve buna bağlı olarak alt eğitim birimlerini kurmalarına imkan verecektir."

6. LDP- Liberal Demokrat Parti (Program):

"Eğitimde devlet kısa bir süre daha ilköğretimi üstlenmek dışında hiçbir rol almayacaktır."

"Her düzeyde eğitimin vakıf ve özel kuruluşlarınca üstlenilmesi teşvik edilecek; eğitim veren kuruluşlar arasında da gerçek bir rekabet ortamı yaratılacaktır."

7. DP- Demokrat Parti (Program):

"Eğitim ve öğretim kurumları yerelleştirilecek ve özelleştirilecektir."

"Devlet okulları ve üniversiteleri vakıf haline dönüştürülecektir."

8. YDP- Yeniden Doğuş Partisi (Program):

"Genel liseler öncelikle öğretmenlere kiralanarak özelleştirmeleri sağlanacaktır."

Yükseköğretimin paralı olmasını öngören siyasi partilerin programlarındaki görüşleri:

1. ANAP-Anavatan Partisi:

- Eğitim, sadece devletin görevi değildir.
- Eğitim, okul öncesi ve ilköğretimde, devlet okullarında "parasız" ve özel okullarda ve yükseköğretim kurumlarında "paralı" olacaktır.

2. DTP-Demokrat Türkiye Partisi:

- Ortaöğretim ve yükseköğretimde paralı eğitime geçilmesi

3. LDP- Liberal Demokrat Parti:

- Eğitimde devlet, kısa bir süre daha ilköğretimi üstlenmek dışında hiçbir rol almayacaktır.
- Nihai amaç, devletin eğitimden, tümünden çekilmesidir.

4. BBP-Büyük Birlik Partisi:

- Eğitim devletin aslî görevi değildir. Üniversiteler başta olmak üzere bütün eğitim kuruluşları özerk hale gelecek ve eğitimin kalitesini piyasa şartları belirleyecektir.

5. YDP- Yeniden Doğuş Partisi:

- Genel Liseler, öğretmenlere kiralanarak özelleştirilecektir.
- Üniversitelerde eğitim ve öğretimin kalitesinin yükseltilebilmesi için gerekli mali kaynakların (öğrenci maliyetinin yarısı) harçlarla karşılanması esas kabul edilecektir.

Her aşamada, herkese, parasız eğitim vaad eden siyasi partilerin programlarındaki görüşleri:

1. DSP - Demokratik Sol Parti:

- Eğitim herkese açık, sürekli ve parasız olacaktır.

2. CHP - Cumhuriyet Halk Partisi:

- Sosyal devlet her yaşta, herkese yeterli, kaliteli ve "parasız eğitim hizmeti" sunmakla yükümlüdür.

3. DYP - Doğru Yol Partisi:

- Eğitim Devletin görevidir. Bu görevi vatandaşın haiz olduğu kabiliyete göre en yüksek eğitim kademelerini kendisine açık tutmak olarak anlıyoruz.

4. ÖDP - Özgürlük ve Dayanışma Partisi:

- Anaokulundan başlayarak yükseköğretimin sonuna kadar öğrenim ve eğitim herkes için parasız olmalıdır.

5. İP - İşçi Partisi:

- Eğitim ve spor hizmetleri parasızdır.
- İlk, orta ve yükseköğrenimde, öğrencilerden kayıt, harç yardım ve benzeri adlar altında para alınamaz.

6. DBP - Demokrasi ve Barış Partisi:

- Eğitimde herkese fırsat eşitliği sağlanacak, her türlü harç ve haraca son verilecektir.

7. BP - Barış Partisi:

- İyi düşünülmüş bir burs ve borçlandırma sistemi ile herkes dilediği düzeyde öğrenim görecektir.
- Eğitim sigortası getirilecektir.

8. EMEP - Emegın Partisi:

- Parasız, eşit olanaklarda demokratik ve özgür bir eğitim görmesi sağlanacaktır.
- İlk, orta ve yükseköğretimde demokratik bilimsel ve parasız eğitim gerçekleştirilecektir.

9. SİP - Sosyalist İktidar Partisi:

- Eğitim bütün aşamalarda parasızdır.
- Herkesin istediği alanda öğrenim görebilmesi toplumun gereksinimleri de gözetilerek sağlanır.

Parlamentoda temsilcisi bulunan siyasi partilerin eğitimin finansmanı ve özel eğitim ile ilgili görüşleri:

1. DSP- Demokratik Sol Parti:

"Eğitim her yaştaki herkese açık, sürekli ve parasız olacaktır."

"Eğitim, gelişmenin gerektirdiği insan gücünün gereksinmesini karşılayacak biçimde planlanacaktır."

"Gençlerin, yetenekleri alanları seçme özgürlüğü genişletilecektir."

Bu güzel hizmetlerin Türk gençlerine tam olarak sunulabilmesi gerekli kaynağın eğitime kanalize edilebilmesine bağlıdır.

Her yaşta, herkese eğitim verebilmek için kamu bütçesinden 50 milyar dolar ayırmamız gerekir.

1998 bütçe hedefi 14.789 trilyon olarak ilan edilmiştir. ABD doları cinsinden değeri 56 milyar dolardan ibarettir.

Özel sektör ve vakıflar eğitim alanında yatırım yapmaya teşvik edilerek eğitimde hedeflere ulaşılması mümkün olacaktır.

1998 yılı konsolide bütçeden eğitim için ayrılan pay 6.3 milyar dolar kadardır. (M.E.B. 48 milyar dolar, YÖK 1.5 milyar dolardır.) Bu harcamayı nüfusa bölüştürdüğümüzde, kişi başına 101 dolar kalmaktadır.

Her dileyene dilediği kadar eğitim verebilmemiz için nüfus başına 800 dolar sarf etmemiz gerekmektedir. Bu da özel sektörün özendirilerek eğitim alanında yatırım yapmasıyla mümkün olabilecektir.

2. MHP - Milliyetçi Hareket Partisi:

Milliyetçi Hareket Partisi'nin iki dönemde hazırlanmış iki programı vardır. Birincisi 1993 tarihini taşıyor. İkincisi ise henüz basımı yapılmadan seçim öncesi elimize geçen yeni program.

Her iki program, eğitimi, Türkiye'nin tartışmasız en önemli konusu olarak görmektedir.

1993 tarihli eski programda, eğitimin finansmanı ve özel eğitime yeterli yer verilmezken yeni programda:

"Milli eğitim kurumları a n gere ine uygun hizmet etir hale getirilecektir. zel sekt r ve vakıflar e itim alanında yatırım yapmaya te vik edilecek daha geni kitlelere, daha kaliteli e itimin sunulması sa lanacaktır...."

"..... Arsalar zel e itim kurulu larına uzun s reli kiraya verilecektir. Bu sayede vakıf ve zel yatırım maliyetleri a a ıya ekilerek, renciye yansıyan nihai cretin d k olması sa lanacaktır."

şeklinde ifade edilen görüşle, halen çağdaş dünyada uygulanan finans kaynaklarının yaratılması öngörülmüştür. Aşırı merkezizetçi ve müdahaleci olarak detaylara yer veren eski programın bu özelliklerini yeni programda göremiyoruz. Eski programdaki *"Din ve ahlak dersleri ilkokuldan itibaren uygulamalı devreye sokulacaktır"* görüşüne yeni programda yer verilmemiştir.

Çağın gereğine uygun hizmet vermeyi hedefleyen program *"Eğitim sorunu - zımdan Türkiye'yi kalkınma, gelişme, refah bir ülke ve millet haline getirmek mümkün değildir."* demektedir.

Programın bu yönleriyle eğitimin ihtiyacı olan kaynakların harekete geçirileceğine ve böylece üretici ve girişimci Türk insanının yetiştirileceğine inanıyoruz.

3- FP- Fazilet Partisi:

Partinin programı, bütün aramalara karşın temin edilemedi.

17 Aralık 1998'de Genel Başkan'ın yaptığı basın toplantısında eğitime geniş yer verildiği halde eğitimin finansmanı konusuna bir iki cümleyle temas edilmiştir.

"İlk ve orta eğitimin bütün kademelerinde mahall idarelerin katkı ve katılımının her yönüyle artırılması... icap etmektedir." şeklinde bir görüş ileri sürüldükten sonra, okul aile birliklerinin, okulların maddi ihtiyaçları ile ilgilenen kurumlar olmaktan çıkarılması önerilmiştir.

4- ANAP- Anavatan Partisi:

Eylül 1994'de yeniden yapılanma olarak saptanan Anavatan Partisi'nin eğitimin finansmanı ve özel eğitimle ilgili görüşleri:

"Eğitim hizmetlerini toplumun ihtiyaçlarına sunmak sadece devletin görevi değildir."

"Eğitim, devlet okullarında "parasız" özel okullarda ve yoksul eğitim kurumlarında "paralı" olacaktır."

"Kaliteli eğitim- öğretim, araştırma ve yayın yapmaya istekli özel üniversitelerin açılması teşvik edilmeli olacaktır."

"Devlet ve vakıf üniversiteleri dışında gerek devlet ve özel üniversitelerin kurulmasına imkan verilecektir."

Halen Amerika, Japonya ve Rusya'da eğitim sistemleri özel girişim ve devlet kurumları yan yana olmak üzere adil bir rekabet ortamı içinde gelişerek işlemektedir.

İngiltere'de İşçi Partisi, geçen yıldan beri yapmak istediği eğitim reformunun başında eğitimin finansmanı ve gelişmesi için paralı hale getirilmesi, burs yerine borç verme sisteminin devreye sokulması ve beş yıl içinde geniş çapta özelleşeceği ileri sürülmektedir.

5- DYP- Doğru Yol Partisi

"Do ru Yol Partisi, e itimi devletin g revî saymaktadır. Ayrıca vakıf ve benzeri kurulu ların da e itim alanında yatırım yapmaları i in te vik edilmesini uygun g rmektedir."

* * *

18 Nisan 1999 günü yapılan milletvekili seçimlerine katılan 20 siyasi partimizin programlarındaki eğitim ile ilgili bölümleri ve seçim bildirgelerindeki eğitim ile ilgili görüşleri, eğitime genel bakışı sergiliyor.

Genel yönelim olarak, herkese açık, sürekli ve parasız eğitim ve fırsat eşitliği vaat ediliyor.

Dikkate alınması gereken iki önemli gelişmeden biri; eğitimin tartışmasız Türkiye'nin en önemli sorunu olarak kabul edilmesi, karşılaştığımız bütün sorunların çözülmesinin, eğitim sorununun halledilmesine bağlı olduğunun kabul edilmesi ve eğitim görevinin, yalnız devlete ait olmadığı görüşüdür.

Bu iki önemli gelişmenin iktidardaki koalisyon ortağı siyasi partilerce de benimsenmiş olması, bize yeni bir dönemece yaklaşmakta olduğumuzu haber vermektedir.

B Ö L Ü M

YASAL ÖNERİLER

YASAL ÖNERİLER

5.1. Eğitim Yasalarında Yapılması Önerilen Değişiklikler için Genel Gerekçe

Demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, öğrenim hakkı, liberalizm gibi kavramların ortak değerler olarak önem kazandığı; ülkelerarası öğrenci değişiminin hızlandığı, bilgi ve teknolojinin ülke sınırlarını aştığı günümüzde ekonomik, siyasal ve kültürel küreselleşmeye doğru gidilmektedir.

Ülkemizde dünya ekonomisi ile bütünleşmek amacıyla her yönde ileri adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu arada Avrupa Gümrük Birliği ile bütünleşmeye gidilmiş, Uluslararası Çocuk Hakları Anlaşması TBMM tarafından onaylanmıştır. Uluslararası tahkim, Anayasamıza girmiştir.

Bütün dünyada globalleşmeye gidilirken, bilim ve teknoloji, sanayi, ticaret, rekabet ve işgücü piyasaları ile ilgili politikalarımızın yeniden düzenlenmesinin bu plan döneminde ele alındığı ve yapısal değişikliklere gidildiği bilinmektedir.

1995'te Danimarka'da toplanan Birleşmiş Milletler Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde, ekonomik ve sosyal politikaları ele alan ve çevreyi gözetip içeren, piyasa mekanizması temelinde **insan merkezli bir kalkınma ve sosyal gelişme** uygulaması konusunda mutabakat sağlanmıştı.

Dünyadaki bu gelişmelere uyum sağlamak yönünden Türkiye'de **işgücü nite - liğinin yükseltilmesi** için yeni düzenlemelerin yapılmasına gereksinim vardır.

Dünyadaki özelleştirme süreci Türkiye'de de başlamış olup, devletin üstlendiği birçok kamu hizmeti niteliğindeki tesislerde özelleştirmeye gidilmektedir. Devletin üstleneceği hizmetler konusunda yeni görüşler benimsenmektedir.

Teknolojinin gelişmesi, bilgi, iletişim araçlarının yaygınlaşması ve sınır tanıması, giderek insanlarımızı daha yüksek eğitime doğru yönlendirmiştir. Yükseköğretim talebine devlet bütçemiz, artık cevap verememektedir.

Lozan Anlaşması ile elde ettiğimiz haklara bağlı kalarak ülkedeki yabancı okulların tasfiyesi yönünde yapılan yasa düzenlemeleri sonucunda, başlangıçta yabancı uyruklu kişi ve kurumlara ait kimi okullar kapandı ise de bazıları kaliteli insan yetiştirerek eğitime devam etmektedirler.

Eğitim yasalarında yapılması önerilen değişikliklerin, globalleşme ve özelleşme sürecinde, tek amacı vardır. Gençlerimizi dünya ile rekabet edebilecek şekilde yetiştirmek, yükseköğretim kapılarını, yeteneğine göre herkese açmaktır.

Değiştirilmesi ve yenilenmesi önerilen yasa maddeleri toplu halde Çizelge 47’de verilmiştir. Anayasa ile birlikte eğitim sistemimizi düzenleyen üç yasada yapılması gereken değişiklikleri, gerekçeleri ile birlikte incelemek üzere birer birer ele alacağız.

Çizelge 47

Türk Milli Eğitiminin Etkinliğini Artırmak, Serbest Rekabet Ortamında Gelişmesine Yol Açmak için Değiştirilmesi Önerilen Kanun Maddeleri

	Kanun No	İlgili Madde veya Fıkra
1. Özel Öğretim Kurumları Kanunu a) Yabancılar da Türkiye’de özel okul açabilmeli b) Özel okulların denetim ve gözetimi için fon kurulmalı c) Yabancı uyruklu öğrencilerin özel okullarda okumaları sınırlandırılmamalı	625	1-5 6 25
2. Milli Eğitim Temel Kanunu a) Kanundaki "Başarılı" öğrenciyi tanımlamak zor. Yükseköğretime girebilen herkes başarılı kabul edilmeli. b) "Maddi imkanları elverişli olmayan" deyimine açıklık getirilmeli ve yoksulluk sınırında yaşayanlara parasız eğitim sağlanmalı	1739	38
3. Yükseköğretim Kanunu a) Yükseköğretim paralı olmalı b) Öğrencilere yeni olanaklar sağlanmalı c) Özel öğretim kurumlarını denetim ve gözetim fonunun kurulmalı	2547	43 46 Ek Madde 18
4. Anayasa a) Gerçek ve tüzel kişiler de yükseköğretim kurumu açabilmeli b) Özel yükseköğretim kurumları araştırma yapmak ve gelişmelerini devam ettirmek amacıyla kâr edebilmeli	130.madde	2. Fıkra 10. Fıkra 11. Fıkra

5.2. 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi İçin Öneri

Gelişen dünya şartları karşısında, dünyaya ayak uydurabilmemiz için eğitim sistemimizi yönlendiren yasalarımızda bazı değişiklikler yapılması kaçınılmazdır.

İletişim araçlarının hızlı gelişmesi bilgi alışverişinin uluslararası alanda kontrolsüz ve sınırsız olarak yayılmasına yol açmıştır.

Lozan Anlaşması'yla elde edilen ulusallaşma haklarımıza dayanılarak 35 yıl önce, Osmanlı'dan kalma, "Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi"nden esinlenerek, tamamen dışa kapalı olarak hazırlanan "Özel Öğretim Kurumları Yasası"nın içe dönük eğitim görüşü geçerliğini kaybettiği gibi, devamı da ulusal çıkarlarımıza aykırı düşmektedir.

Basılı alanda olduğu kadar, görsel ve işitsel bilgi aktarım materyalleri de doğrudan veya TV ve internet aracılığı ile gençlerimize ulaşmakta ve onları değişik biçimlerde etkilemektedir. Aileler, ilk ve ortaöğretim çağındaki birçok gencimizi daha iyi eğitim için yurtdışındaki okullara göndermektedir.

Eğitim ve kültürlerini dışa kapayan ülkelerin uzun vadede bu durumdan zarar gördüklerini biliyoruz.

Osmanlı İmparatorluğu, dışa kapalılığının kendisini çöküşe götürdüğünü fark ettiğinde, vakit geç olmuştı. Dağılmaktan, yerini Cumhuriyete bırakmaktan başka yapacak birşeyi kalmamıştı. Genç Cumhuriyetin yeni bir ulus oluşturmak ve ulusal birliği güçlendirmek amacıyla düzenlediği ulusal birlik yasaları, amacına ulaşmış, milli birliği ve varlığı ile güçlü bir Türkiye meydana getirilmiştir.

Hasta sağlığına kavuştuktan sonra verilecek ilacın yan etkilerinin zararları gibi, başlangıçta yarar sağlayan ulusal eğitim, 21. yüzyılda Türk ulusuna yarardan çok zarar verecektir.

Lozan Anlaşması'nın etkisi ile tasfiye edilmesi planlanan yabancılara ait özel okullar, yasal engellere karşın, halen ayakta ve en çok rağbet gören, üst düzeyde yetenekli kadrolarımızı yetiştiren modern okullar olarak durmaktadır. Tamamen devletin denetim ve gözetimi altında, yabancı uyruklu kişilerin ülkede özel okullar ve meslek kursları açması çağdaş bir düşünce olduğu gibi, serbest rekabet ortamında eğitim kurumlarımızın gelişip serpilmesine, Türkiye'nin dünya konjonktüründe layık olduğu yerini almasına yardımcı olacaktır.

18.06.1965 tarihli Özel Öğretim Kurumları Yasası'nın 1, 5, 6 ve 28. maddelerinin demokratik ve çağdaş bir hale getirilmesini amaçlayan yeni şekli, karşılaştırmalı olarak yürürlükteki şekli ile birlikte, görüş ve düşüncelerinize sunulmuştur.

625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun de i tirilmesi nerilen maddeleri ile ilgili gerek eler

1. Madde ile ilgili değışikliğin gerekçesi

Özel Öğretim Kurumları Yasası'nın 1. maddesi "**Bu kanun Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kuracağı özel öğretim kurumları** ile ilgili ... hükümleri kapsar" diyerek özel öğretim alanını tamamen dışa kapatmaktadır.

Kanun, Lozan Anlaşması'nın genç Türkiye Cumhuriyeti'ne tanıdığı ulusallaşma haklarına dayanılarak "ulusal birlik ve beraberlik" yaratma amacıyla eğitimi dışa kapamıştır.

Gerçekte aradan geçen 75 yıldan beri, ordusuyla sivil toplumsal güçleri, modern devlet yapısıyla güçlü bir Türkiye Cumhuriyeti yaratılmıştır.

Genç cumhuriyetin yeni kuşaklarını dünya ile entegre etmek, uluslararası rekabete hazırlamak amacı ile onların bütün evrensel eğitim olanaklarına ulaşmalarına artık izin vermeliyiz.

1876 tarihli ilk Anayasamızla getirilen eğitim serbestisi ile ülkenin her yanında açılan yabancı okulların birçoğu halen en iyi özel okullar olarak aileler ve gençlerimiz tarafından aranmaktadır.

Tamamen Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetim ve gözetimi altında bulunan, eğitimin temel amaçları doğrultusunda Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak, milli birlik ve bütünlük içinde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek, hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapma doğrultusundaki gelişmelere katkıda bulunmak üzere yabancı uyruklu kişilerin kuracağı özel okulların açılmasına izin verilmelidir.

Devletin denetim ve gözetimini tam etkili duruma getirerek yabancı eğitim kurumlarının, milli eğitimin temel amaçları doğrultusunda laik demokratik ve bilimsel eğitim vermelerine olanak sağlamak amacıyla 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 1. maddesinin sadece, 1. tümcesi ekte sunulan yeni şekline göre değıştirilmelidir.

*zel retim Kurumları Kanunu'nun de ğ i tirilmesi nerilen 1. madde-
sinin eski ve yeni ekillerinin kar ıla tırılması*

Kanun No: 625

Tarih: 18.06.1975

Yürürlükteki Şekli

Madde 1: Bu kanun, T.C. uyruklu gerçek kişiler; özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılan, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim kurumları ve bu düzeyde haberleşme ile öğretim yapan kuruluşlar, çeşitli kurslar, dersaneler, öğrenci etüd eğitim merkezleri, bıçkı dikiş yurtları benzeri kurumların kurum açma, öğretime başlama, eğitim, öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi ile yabancılar tarafından açılmış bulunan özel öğretim kurumlarının eğitim, öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi konularındaki hükümleri kapsar.

Önerilen Yeni Şekli

Madde 1: Bu kanun gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri veya özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılan okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim kurumları ve bu düzeyde haberleşme ile öğretim yapan kuruluşlar, çeşitli kurslar, dersaneler, öğrenci etüd eğitim merkezleri, bıçkı dikiş yurtları ve benzeri kurumların kurum açma, öğretime başlama, eğitim, öğretim, yönetim, denetim ve gözetimi konularındaki hükümleri kapsar.

5. Madde ile ilgili değişikliğin gerekçesi

Bu madde, yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebileceği, özel okulların yine yabancı uyruklu kişilerce açılış şeklini düzenlemektedir.

Birinci maddede yapılacak değişiklikten sonra, bu tür okulların kurucuları ve öğrenciler ile arasındaki fark ortadan kalkmaktadır.

Birinci maddedeki değişiklikten sonra yabancı uyruklu kişilerin açacakları eğitim kurumları için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan önce, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'na göre, Bakanlar Kurulu'ndan izin almaları öngörülmektedir.

Bakanlar Kurulu'nun milli görüşlerimize uygun olarak çalışacağını öngördüğü yabancı uyruklu kişi ve kurumlar Türk ortaklarla birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı'nın gerekli gördüğü şartları yerine getirerek Türk eğitimine ve milli amaçlarımıza uygun olarak okulları açabilmelidirler.

Böylelikle ilk ve ortaöğretimin yanısıra yaygın bir biçimde Avrupa ve Amerika'dan mesleki ve teknik eğitim kurslarının ülkemize gelmesine olanak tanınacaktır.

*zel retim Kurumları Kanunu'nun de i tirilmesi nerilen 5. madde-
sinin eski ile yeni ekilllerinin kar ıla tırılması*

Kanun No: 625

Tarih: 18.06.1965

Yürürlükteki Şekli

Madde 5: Yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebileceği milletlerarası öğretim kurumu (Yükseköğretim hariç); yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından, doğrudan veya Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu ile, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesinde, Bakanlar Kurulu'nun izni ile açılabilir. Türk vatandaşları ve tüzel kişiler de kendi adlarına aynı maksatla milletlerarası mahiyette öğretim kurumu açabilirler.

Bu öğretim kurumlarında Türk Devleti'nin güvenliğine ve menfaatlerine aykırı ve Türk milleti ve milli değerleri aleyhinde eğitim ve öğretim yapılamaz.

Bu öğretim kurumlarının, müfredat programları, Türk Devleti'nin milli güvenliğine ve menfaatlerine aykırı olmamak kayıt ve şartıyla durum idaresince hazırlanarak Bakanlığın onayına sunulur.

Bu hususta Bakanlığın denetim hakkı saklıdır.

Bu okullarda idare, eğitim-öğretim faaliyetleri, öğrenci, öğretmen ücretleri ve diğer hususlarla ilgili işlemler kurum idaresince hazırlanan esaslara göre yürütülür.

Önerilen Yeni Şekli

Madde 5: Bu kanun kapsamındaki eğitim kurumlarını, yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından doğrudan veya Türk vatandaşlarıyla ortak olarak 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesinde, Bakanlar Kurulu'nun izni ile açabilirler.

Yabancılar tarafından doğrudan veya Türk vatandaşları ile ortak olarak açılan özel öğretim kurumlarının kurucuları tarafından kapatılması halinde taşınır taşınmaz bütün mal varlığı Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilir.

6. Madde ile ilgili değişikliğin gerekçesi

Eğitimin tamamını ulusallaştırmak, yabancı okulları Türk eğitim sisteminin dışına ı-karmak amacıyla, ülkede mevcut yabancı kuruluşlarca açılmış bulunan özel okulların tasfiyesini amaçlayan bu madde aradan geçen 35 yıla karşın amacına ulaşamamıştır.

Tam tersine yabancı özel okulları, Türkiye'nin en iyi okulları olarak, Türk özel okul-larının örnek aldıkları çağdaş ve laik okullar olma niteliklerini korumaktadırlar.

Özellikle temel eğitimin sekiz yıla çıkarılmasından sonra, ülkede mevcut yaban-cı özel okulların devamlılığını sağlamak ve ortaokullarını, ilköğretim okuluna evi-rebilmeleri için bu değişikliğin yapılması kaçınılmazdır.

Diğer taraftan 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası'nın, bu kurumların **"eğitim, öğretim, yönetim, denetim ve gözetimini"** Milli Eğitim Bakanlığı'na verdiği 1. maddesinin bu hükmünün gereğinin, kadrosuzluk nedeniyle gerçek an-lamda yerine getirilemediği bilinen bir gerçektir.

Günden güne artan, özel öğretim kurumlarının milli eğitimimizdeki payı % 2'ye ulaşmıştır.

Sayıları ve öğrencileri artmakta olan özel öğretim kurumlarının **"denetim ve gözetimini"** etkin bir hale getirmek amacıyla "Özel Öğretim Kurumlarını Denetim ve Gözetim Fonu" kurulması ve fonun doğrudan özel öğretim kurumu açan kişiler-ce finanse edilmesi çağdaş devlet anlayışının bir gereğidir.

Hizmetten yararlananın, onun bedelini ödemesi de yerinde ve adildir.

Fonun yarısı, devletin özel öğretim kurumlarını denetlemek için kuracağı ek de-netim teşkilatının harcamalarına sarf edilir.

Fonun ikinci yarısı, ilerde herhangi bir nedenle ekonomik dara düşecek kurum-ların kısa ve uzun vadeli ihtiyaçları için hazır tutulur.

Kurumlara cari usuller çerçevesinde borç olarak verilebileceği gibi, bir kusuru olmadan, beklenilmeyen olağandışı bir zarara uğrayan kurumlara hibe yoluyla da yardım yapılabilir.

Bu fon sayesinde Milli Eğitim Bakanlığı, özel öğretim kurumları üzerinde daha etkili bir denetim ve yararlı gözetim yapabilecektir.

28. Madde ile ilgili değişikliğin gerekçesi

Devletin denetim ve gözetimi altındaki bir özel okula alınacak yabancı öğrencilerin sayısına kısıtlama koymanın hiçbir yararı yoktur.

Yasanın 5. maddesi Türkiye’de yabancı uyruklu kişilerin açtığı özel okulları sadece yabancı uyruklu öğrencilere açık tutarken, Türkler’in açacağı okullara yabancıların gelişini önleyici sınırlar koymanın yararı yoktur.

Çağımızda ileri ülkeler yabancı öğrenci çekmek için gayret sarf etmektedir. Böylece maddi kazanç elde ettikleri gibi kendi kültürlerini de yaymaktadırlar.

Türk özel okulları geliştikçe komşularımızdan ve diğer ülkelerden, Türkiye’de öğrenim görmek için gelecek genç öğrenciler, ileride Türkiye hayranı bireyler haline gelecektir.

Globalleşen dünyada artık yeri kalmayan içe kapalılığı sürdüren bu sınırlayıcı maddenin kaldırılması gelişmişlik bakımından gereklidir.

zel retim Kurumları Kanunu'nun de i tirilmesi nerilen 6. ve 28. maddesinin eski ile yeni ekillerinin kar ıla tırılması

Kanun No: 625

Tarih: 18.06.1965

Yürürlükteki Şekli

Madde 6: Yabancılar tarafından açılmış özel öğretim kurumlarının taşınmaz malları, kurucularının veya yetkililerinin önerisi ile yalnız Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilebilir. Devredilen bu kurumların yönetim, eğitim ve öğretim özellikleri dikkate alınarak korunması yararlı görülürler Bakanlıkça tesbit olunur.

Bu kurumlar kapatılırsalar da üçüncü şahıslar tarafından mülk edinilemezler.

Madde 28 - Bir özel okula alınabilecek yabancı uyruklu öğrenciler sayısı, o okulda okuyan Türk vatandaşı öğrencilerin %20'sini aşmamak kaydıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nca tayin olunur.

Önerilen Yeni Şekli

Madde 6: Bu kanun kapsamındaki eğitim kurumlarının denetim ve gözetimini etkili bir şekilde sürdürebilmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir (Denetim ve Gözetim Fonu) kurulur.

Bu Kanun kapsamına giren ilköğretim ve orta öğretim kurumları öğrenim ücretlerinin % 4'ü, diğer özel öğretim kurumları, öğretim ücretlerinin % 2'si kadar bir meblağı kendi hesaplarından her yıl Şubat ayı içinde fon hesabına yatırmakla mükelleflerdir.

Fon kaynaklarının en çok % 50'si istihdam edilecek özel öğretim kurumlarının denetim elemanlarının ücretlerine ve diğer denetim hizmetlerine sarf edilir. Fonda birikecek meblağ güvence olarak fona üye olan kurumların yararlanmasına açık tutulur. Fondan yardım ve borç para alma usülleri ve kapsamı Yönetmelikle düzenlenir.

Fona ödenecek paralar eğitim ücretine ilave edilmez, velilerden istenmez.

Madde 28 – Gerek olmadığından kaldırılmıştır.

5.3. Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 38. maddesinin değiş - tirilmesi ile ilgili gerekçe

Yükseköğretimin paralı olması dünyada geçerli çağdaş eğitim sistemlerinin gereğidir.

"Başarılı ve maddi gücü yerinde olmayanlara yapılacak yardım" deyimine açıklık getirmelidir. "Başarılı" deyimini çok geniş anlam ve farklı uygulamalara yol açabilir.

Bir yüksek öğrenimde okumaya hak kazanan öğrenci bu hakkını kaybedinceye kadar "başarılıdır".

Bu nedenle tüm yükseköğretim öğrencileri başarılı kabul edilerek değerlendirilmeye gireceklerdir.

"Maddi imkanları elverişli olmayan" her kesime, aileye ve zümreye göre çok değişik bir şekilde yorumlanarak kabul edilebilir. Bunun için kesin sınırlar tespit edilmelidir.

2000 yılında satınalma gücüne göre aylık 200 milyonluk gelir fakirlik sınırı olarak kabul edilebilir. Geliri bu sınırın altında kalan bütün aileler fakir olarak kabul edilir.

Bu kabule göre yıllık kazancı 2.4 milyar lirayı aşmayan ailelerin tümü fakir olarak kabul edilir. Yükseköğretimde öğrenim ücretlerinin tamamı borç olarak devletçe karşılanır.

Yıllık geliri 6 milyar lirayı aşmayanlar orta tabakayı oluşturmaktadır. Bunların çocuklarından isteyenlere borç para verilir. Mezuniyetlerinden sonra çalışmaya başlamalarıyla beraber eşit taksitlerle aldığı parayı iade ederler.

Yükseköğretimde devletten borç alarak okuyacak öğrencilerin ailelerinin, devlet kontrolündeki SSK, Emekli Sandığı, Bağ-Kur gibi devlete ait veya devlet kontrolündeki sosyal sigorta kurumlarına önceden kayıtlı olma şartı aranır.

Halen sosyal sigorta kapsamında olup, kuruma kayıtlı olmayan 4 milyondan fazla vatandaşımız var.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun değiştirilmesi önerilen 38. maddesinin eski ve yeni şekillerinin karşılaştırılması

Kanun No: 1739

Tarih: 14.06.1973

Yürürlükteki Şekli

Madde 38: Yükseköğretim paralıdır. Başarılı olan fakat maddi imkanları elverişli olmayan öğrencilerin kayıt ücreti, imtihan harcı gibi her türlü öğrenim giderleri, burs, kredi, yatılılık ve benzeri yollarla sağlanır.

Öğrenim harç ve ücretlerinin tutarları ve bunların ödenme tarzları ile Maliye Bakanlığı ile birlikte hazırlanacak yönetmelikle tespit edilir. (1)

Bazı alanlar için mecburi hizmet karşılığı öğrenci yetiştirilmesi hakkındaki hükümler saklıdır.

Önerilen Yeni Şekli

Madde 38: Yükseköğretim paralıdır. Yıllık geliri, DİE'nin saptayacağı yoksulluk sınırının altında olan ailelerin çocuklarının öğrenim ücretleri ve harçları devletçe borç olarak, yıllık geliri yoksulluk sınırının iki katından az olanlardan talep edenlerin öğrenim ücretleri kredi olarak öğrenci adına okuduğu öğrenim kurumuna ödenir.

Öğrenim ücretlerinin kredilendirilmesi yeniden değerlendirilmesi ve geri ödenmeleri yönetmelikle düzenlenir.

Bazı alanlar için mecburi hizmet karşılığı öğrenci yetiştirilmesi hakkındaki hükümler saklıdır.

(1) Yönetmelik Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

5.4. Yükseköğretim Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiş- tirilmesi Önerisi

Yükseköğretim Kanunu, 12 Eylül 1980 sonrası döneminde Milli Güvenlik Konseyi'nin görevlendirilmesiyle, Prof. Dr. İhsan Doğramacı ve yardımcıları Prof. Dr. Gürol Ataman ile Prof. Dr. Kemal Karhan tarafından hazırlanmış ve 4.11.1981'de MGK tarafından kabul edilen yasa 6.11.1981 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmişti.

Kısaca YÖK Kanunu olarak anılan yasanın sadece üç maddesi konumuzla ilgili olduğu halde tümü üzerinde kısa saptamalar yapmamız gerekçemizin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Kanun, bugüne kadar 36 kez değişikliğe uğrayarak, rastlanması güç bir rekor kırmıştır. Bazı maddelerin bir kaç kez değişmesine karşın halen kamu vicdanını tatmin eder durumda değildir.

Yasa, yürürlüğe girdiği ilk gün, daha önce çıkarılmış 17 yasayı yürürlükten kaldırmıştır.

68 maddeden oluşan yasa, yöneticilerin ihtiyacına cevap veremediği için 7 ayrı yasa ile 28 ek madde ilave edilmiştir.

Başlangıçta geçiş dönemi için 30 geçici maddesi olan yasaya sonradan değişik tarihlerde, yasalarla yeni maddeler eklenerek geçici madde 43'e çıkarıldı.

Yasada değişiklik yapan yasaların, geçici maddeleri ile konu çok daha karmaşık bir görünüm arz ediyor.

YÖK yasası en çok değişikliğe uğrayan yasa olarak rekor kırarken, 18 yıl yürürlükte kalarak da ayrı bir rekor kırmıştır.

Üniversiteler ilim ve kültür merkezleridir. Bu kurumlar, yasalardan önce kendi gelenek ve görenekleri ile yönetilmelidir.

YÖK yasasını en çok eleştiren üniversite öğretim elemanları ve dernekleridir. En çok değiştirilen maddeler öğretim üyeliğine yükseltme ve atama maddeleri olmuştur.

YÖK yasasının bir de öğrenciler tarafından ağır bulunan bir maddesi var. 54. maddenin son fıkrası: "Yükseköğretim kurumundan çıkarma cezası verilen öğrenciler, bir daha herhangi başka bir yükseköğretim kurumuna alınamazlar" diyor.

Esasında Türk yükseköğretimi için devrim niteliğini taşıyan ve haklı haksız eleştirilere karşın rekor derecede süreyle yürürlükte kalan YÖK yasasının değiştirilmesini öne sürdüğümüz maddeleriyle ilgili gerekçelere geçiyoruz.

Bu kadar çok değişikliğe uğrayan YÖK yasasında yeniden değiştirilmesi istenen üç maddenin durumu şöyle:

- a) 43. madde şimdiye kadar hiç değişmedi.
- b) 46. madde 1992 yılında bir kez değiştirildi.
- c) 18. ek madde 1991 ve 1992 yıllarında olmak üzere iki kez değişikliğe uğradı.

Y ksek retim Kanunu'nun de i tirilmesi nerilen 43, 46 ve ek 18. maddeleri ile ilgili genel gerek e

Yaşanmakta olan yüksek enflasyon nedeniyle gerçek değerleri kavramakta güçlük çekiliyor.

Devlet bütçesindeki hızlı artışın sonucu 1998 bütçemiz 14 katrilyon 789 trilyon TL'yi aşmıştır. 1999 yılı konsolide bütçemiz 27 katrilyon 266 trilyon TL olarak kabul edildi.

Sabit değerlere çevirdiğimizde dolar cinsinden 55 milyarlık bir bütçe harcaması çıkıyor.

10 milyonluk Yunanistan'ın bütçesi 75 milyar dolar oldu. Bunu göz önüne alırsak, bütçemizi daha rasyonel değerlendirmiş oluruz. Yarısından fazlası (28 milyar dolar) bono ödemelerine giderken, eğitime ayrılan para ise sadece 6 milyar dolar-dan ibarettir.

Eğitim harcamamız kişi başına 100 doları dahi geçmiyor.

Kendileri ile yarış içinde olduğumuz komşularımızdan dahi az olduğu gibi Avrupa ile kıyaslanamayacak kadar az para ayırıyoruz.

Dünya standartlarına uygun bir eğitim verebilmemiz, Türk ekonomisini uzun dönemde evrensel rekabete hazırlamak, ancak çağdaş bir eğitim ortamı yaratmakla mümkün olacaktır.

Yükseköğretim Kanunu’nun 43. maddesi 1. fıkrası değişiklik önerisi

43. maddenin 1. fıkrası ile ilgili gerekçe

Maddenin 1. fıkrası: "Yükseköğretim harca tabidir" şeklindeki ifadesi, Milli Eğitim Temel Kanunu’nun yürürlükteki 38. maddesine aykırı olduğu gibi önerdiğimiz diğer değişikliklere de aykırı olduğu için "harca tabidir" ibaresi "paralıdır" şeklinde değiştirilmelidir.

Yükseköğretim Kanunu’nun 46. maddesi 3. fıkrası değişiklik önerisi

43. Maddenin 3. Fıkrası ile ilgili gerekçe

43. maddenin 3. fıkrası, öğrenciler tarafından ödenecek miktarı, istekleri halinde, ödeme güclüğü çekenler için verilecek krediyi, Kredi ve Yurtlar Kurumu’nun verebileceğini hükme bağlıyor.

“Ödeme güclüğü”, geniş kapsamlı ve değişik yorumlu bir kavramdır. Kişiden kişiye çok değişir.

Bu hükmü değişmez, adil ve genel kabul görececek hale getirmek amacı ile üç kademeli gelir sistemi tespit edilmiştir.

Enflasyonla değişmeye karşılık en sağlam gösterge olarak Maliye Bakanlığı’nın yeniden değerlendirme değerleri ile çarpılarak güncel hale getirilecektir.

Öğrenim ücretlerini devletten borç olarak almak isteyen öğrencilerin varsa ebeveynlerinin devletçe tanınan veya kontrol edilen herhangi bir sosyal sigorta kurumuna kayıt olma şartı aranır.

Y ksek retim Kanunu'nun bazı maddelerinin de i tirilmesi nerilen eski ve yeni ekillerinin kar ıla tırılması

Kanun No: 2547

Tarih: 06.11.1981

Yürürlükteki Şekli

43. Madde 1. Fıkra

Yükseköğretim harca tabi olup bu kanun belirlenen amaç ve ana ilkelere göre aşağıdaki şekilde düzenlenir.

46. Madde 3. Fıkra

Öğrenciler tarafından ödenecek miktar, istekleri halinde ödeme gücüne olan öğrencilere Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na kredi olarak verilebilir.

Önerilen Yeni Şekli

43. Madde 1. Fıkra

Yükseköğretim paralı olup bu kanunda belirlenen amaç ve ana ilkelere göre aşağıdaki şekilde düzenlenir.

46. Madde 3. Fıkra

Yıllık gelirleri yoksulluk sınırının altında kalan ailelerin çocuklarının öğrenim ücretlerinin tamamı, yıllık gelirleri yoksulluk sınırı ile yoksulluk sınırının iki katı arasında kalan ailelerin çocuklarının öğrenim ücretleri, ailenin geliri ile orantılı olarak, devletçe borç olarak okuduğu kuruma öğrenci adına ödenir.

Kredi alan öğrenciler mezuniyetlerinden üç yıl sonra başlamak üzere öğrenim süresinin iki katı sürede eşit taksitler halinde; mezun olmadan öğretim kurumları ile ilişkileri kesilenler, kesildiği tarihten başlamak üzere beş yıl içinde taksitler halinde borçlarını geri öderler.

Belirlenen limitler ve verilen borç paralar her yıl Maliye Bakanlığı'nca tespit edilen "yeniden değerlendirme" usulü ile ana para bulunduktan sonra yıllık % 10 faizi ile birlikte öğrenciden alınır.

Öğrencilere mali destek olarak verilen borç paralar için öğrenim süresince faiz tahakkuk ettirilmez.

Öğrenim ücretlerinin devletçe karşılanması ve kredilendirilmesi ile ilgili diğer konular yönetmelikle tespit edilir.

Yükseköğretim Kanunun Ek 18. Maddesinin Değişiklik Önerisi

Yükseköğretim Kanunu ek 18. maddesinin değiştirilmesi ile ilgili gerekçe

Kanun No: 2547 ek 18

Tarih: 06.11.1981

Maddenin yürürlükteki şekli, kurulacak vakıf üniversitelerine devlet yardımının nasıl yapılacağını belirtiyor.

Öğrenciden ve ayrıca kurucu vakıftan para alan vakıf üniversitelerine devletin, üniversitenin yıllık harcamalarının % 45'ine kadar bir yardım yapması haksız rekabete yol açmaktadır.

Anayasamızın 130. maddesinin 2. fıkrasında yer alan vakıf yükseköğretim kurumları üzerinde devletin denetim ve gözetimini etkin bir hale getirmek için denetim kadrosu oluşturmak için vakıf yükseköğretim kurumlarınca finanse edilecek bir fon kurulması gereklidir.

Böylece vakıf yükseköğretim kurumları çok daha iyi denetlenebileceği gibi, zorda kalan kurumlara maddi yardım yapılabilir, kredi ile borç para verilebilir.

Böylece devletin yükü azalmış, etkinliği de artmış olur.

Y ksek retim Kurumları Kanunu'nun de i tirilmesi nerilen ek 18. maddesinin eski ve yeni ekilerinin kar ıla tırılması

Kanun No: 2547

Tarih: 06.11.1981

Yürürlükteki Şekli

Ek Madde 18

Vakıflar tarafından kurulmuş yükseköğretim kurumlarının giderlerine katkıda bulunmak amacıyla ilgili yükseköğretim kurumunun müracaatı, Yükseköğretim Kurulu'nun görüşü ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın teklifi üzerine Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca devlet yardımı yapılabilir.

Yapılacak yardım: Devlet yükseköğretim kurumlarına o yıl tahsis edilen toplam bütçe ödeneklerinin örgün öğrenci sayısına bölünmesiyle elde edilen miktarın, ilgili vakıf yükseköğretim kurumunda okuyan öğrenci sayısına bölünmesiyle elde edilen miktarın, ilgili vakıf yükseköğretim kurumunda okuyan öğrenci sayısı ile çarpılmasıyla bulunacak meblağın yarısını geçemez.

Yardım miktarı vakıf yükseköğretim kurumunun toplam bütçe giderlerinin % 45'ini geçemez.

Yukarıda belirtilen azami yardım miktarını almaya hak kazanan vakıf yükseköğretim kurumunun,

- a) En az iki yıl eğitim-öğretim yapmış olması,
- b) Üniversitelerarası Kurulca görevlendirilen değerlendirme komisyonuna tespit edilen tanınmış bilimsel dergilerde öğretim üyesi başına düşen yayın sayısı bakımından bu esasa göre sıralanan Devlet Üniversitelerinin ilk yarısına girecek durumda olması,
- c) Öğrenci yerleştirme sınavında fen ve matematik puanlarına göre ilk 2 bine giren öğrencilerin üniversitelere yerleştirilmeleri suretiyle yapılacak sıralamada devlet üniversitelerinin ilk yarısına girecek durumda olması,

Önerilen Yeni Şekli

Ek Madde 18

Vakıflar tarafından kurulmuş yükseköğretim kurumlarının denetim ve gözetimi için Yükseköğretim Kurulu bünyesinde bir fon kurulur.

Vakıf yükseköğretim kurumları öğrencilerden alacakları öğrenim ücretinin % 5'i oranındaki bir parayı kendi hesaplarından her yıl Şubat ayı içinde fona yatırır.

Fonda toplanan paralar aşağıda belirtilen denetim ve gözetim amaçları için kullanılır:

a)Fonda biriken paralar, fona ödeme yapan üyelere nakit yardımı ve kredilendirilmesi için kullanılır.

Hangi hallerde üyelere yardım yapılacağı, kredi şartları, geri ödemeleri ve birikenlerin değerlendirilmesi yönetmelikle tespit edilir.

b)Fon gelirin % 50'sini aşmayan kısmı vakıf yükseköğretim kurumlarının denetimi için istihdam edilecek denetim elemanı ve uzmanların aylıkları ile diğer denetim giderleri için harcanır.

d) Öğrencilerinin en az % 10'una eğitim-öğretim masraflarını karşılayacak burs vermesi, gerekir.

Söz konusu sıralamada en sonra yer alan beş devlet üniversitesi düzeyinde olan vakıf yükseköğretim kurumlarına yukarıda belirlenen esaslara göre, bütçelerinin en çok % 20 oranına kadar yardım yapılabilir. Bu maddede belirtilen azami ve asgari düzeyler arasında yer alan vakıf yükseköğretim kurumlarına yapılacak yardım miktarı Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılacak sıralama dikkate alınmak suretiyle Maliye ve Gümrük Bakanlığı tarafından tespit edilir.

Vakıf yükseköğretim kurumlarına yapılacak yardım her yılın ilk yarısında iki eşit taksit halinde ödenir. Yardım alan vakıf yükseköğretim kurumu her yıl Nisan ayı sonuna kadar bir önceki yılın gelir ve giderlerinin Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu'na göndermek zorundadır.

Bu maddenin uygulanmasıyla ilgili olarak vakıf yükseköğretim kurumlarından her türlü belge ve bilgiyi istemeye ve gerektiğinde merkez denetim elemanları vasıtasıyla denetim ve inceleme yaptırmaya Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir.

5.5. Anayasanın Eğitimle İlgili 130. Maddesinin Değiştirilmesi İçin Öneri

Anayasamızın 42. maddesinin 1. fıkrası, "Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılmaz" dediği halde, günümüzde yükseköğretim için üniversiteye başvuran gençlerden bir milyonu yer olmadığı için geri çevrilmekte ve öğretim hakkından yoksun bırakılmaktadır.

Mevcut devlet ve vakıf üniversiteleri yükseköğretim talebine cevap verememektedir.

Daha iyi bir hayat için okumak isteyen gençlerimize devlet ve vakıf üniversiteleri yanında yeni bir olanak sunmak üzere özel üniversitelerin devreye sokulmasında zaruret vardır.

Devletin kontrolünde, serbest rekabet ortamında birarada çalışacak olan devlet, vakıf ve özel üniversitelerinin gelişmeleri ve etkinlikleri daha sağlıklı olacaktır.

Her alanda dünyayla rekabet edecek gençlerimizin daha geniş kapsamlı eğitim ve öğretim sistemi içinde yetişmeleri için eğitim yasalarımızın da evrensel nitelikte olması kaçınılmazdır.

Japonya'da özel üniversitelerin sayıları devlet üniversitelerinin üç katından fazla, ABD'de yükseköğretimin % 40'ı özel, SSCB'nin dağılmasından sonra Rusya'da 180 özel üniversite kuruldu. Bugüne kadar özel üniversiteye yer vermeyen İngiltere, İşçi Partisi'nin iktidara gelmesinden sonra, 5 yıl içinde eğitimi tamamen özelleştirme kararı aldığı gibi, "parasız yükseköğretim devri kapandı" söylemi ile yeni bir devrin başladığı ilan edildi.

Yükseköğretime olan talebe devletin tek başına cevap vermesinin olanağı yoktur. Vakıf üniversiteleri tamamen kâr amaçsız olduğu için gelişmeleri güç ve yetersiz kalmaktadır.

İlk ve ortaöğretimde olduğu gibi gerçek ve tüzel kişilerce kurulacak yükseköğretim kurumları faaliyetlerini sadece kazanç sağlama amacına yönelik olarak düzenlemeyeceklerdir. Gelirlerini, eğitimin kalitesini yükseltmek ve gelişmelerini sağlayacak yatırımlara ve hizmetlere yönlendirecekleri için artan kapasite oranında daha çok gencimiz okuma olanağı bulacaktır.

Anayasa'nın de i tirilmesi nerilen 130. maddesinin 2. ve 10. fıkralarının eski ve yeni ekillerinin kar ıla tırılması ve maddeye yeni bir fıkra eklenmesi nerisi

Yürürlükteki Şekli

130. Madde 2. Fıkra Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmak şartı ile vakıflar tarafından, devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir.

130. Madde 10. Fıkra

Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir.

130. Madde 11. Fıkra- (Mevcut değil)

Önerilen Yeni Şekli

130. Madde 2. Fıkra Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre; devletin denetim ve gözetimi altında, özel yükseköğretim kurumları, vakıflar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulabilir.

130. Madde 10. Fıkra Vakıflarca kurulan vakıf yükseköğretim kurumları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan özel yükseköğretim kurumları mali ve idari, konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir.

130. Madde 11. Fıkra Gerçek ve tüzel kişilerce kurulan özel yükseköğretim kurumları, faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler, ancak Türk milli eğitiminin amaçları doğrultusunda, eğitimin kalitesini yükseltmek, gelişmelerine imkan verecek yatırımlar ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlayabilirler.

B Ö L Ü M

SONUÇ

SONUÇ

Her yıl üniversite kapılarından geri çevrilen bir milyon lise mezununun durumunu incelerken doğal olarak eğitim sistemimizin tümünü gözden geçirdik.

Anayasamıza göre ilköğretim kız-erkek herkes için mecburi olduğu halde ülkemizde 49 milyon olan yetişkin nüfusumuzun 9 milyonu hiçbir okulu bitirmemiştir. Bunların 6.5 milyonu okur yazar değildir.

1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre, ülkemizdeki eğitim yıllarını yetişkin nüfusa dağıttığımızda kişi başına 4 yıllık bir eğitim süresi düştüğünü görüyoruz.

Lise mezunlarının ancak üçte biri daha yüksek bir öğretim görebiliyor. Üçte ikisi herhangi bir yükseköğretim kurumuna alınamıyor.

Her yıl % 10 artarak üniversite kapılarına dayanan bu gençlerin durumunu incelerken şu sorulara cevap aramaya gerek duyuyoruz.

"Bu çocuklar neden başarısız ilan ediliyor ?"

Üniversite seçme sınavları, başarılı ve başarısızları ayırma sınavı değil. Bu bir eleme sınavıdır. Yükseköğretim kurumlarındaki boş yerlere yerleştirme yapıldıktan sonra, kalanlar yer olmadığı için geri çevriliyor. Alınmayanlar, alınanların iki katından fazla.

Yükseköğretim kurumlarında yer olmadığı için kabul edilmeyen gençlerimize ÖSS’de “başarısız oldunuz”, demeye kimsenin hakkı yoktur.

"Her isteyenin yükseköğretim görmesi gerekiyor mu?"

Her insanın kendini geliştirme ve öğrenim görme hakkı vardır. Çağımızda bütün insanların en yaygın ve müşterek gayesi, çocuklarına iyi bir eğitim vermekte birleşiyor. Eğitimle insanların yaşam düzeyleri daha yükseliyor, daha çok gelir elde ediyor ve daha çok vergi verebiliyor.

Toplumsal yönden, ülkede yükseköğretim görenlerin sayısı arttıkça kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) aynı oranda artıyor. Toplumsal barış daha yakınlaşıyor. Çocuk ölümlerinde azalma, nüfus artış hızında yavaşlama, üretim de artış ve verimlilikte yükselme meydana geliyor. **Eğitim, ulusların geleceğinin teminatıdır** .

"Devletin eğitim bütçesi yeterli mi?"

Devletin 1999 yılında eğitim için sarf ettiği para 7 milyar dolardır. Milli Savunma'nın bütçedeki payı % 9 iken Milli Eğitim'e ayrılan pay % 10.3 ile bakanlıklar arasında en yüksek payı almış durumda.

Bu 7 milyar doları Türkiye nüfusuna bölüştürdüğümüzde kişi başına 114 dolar düşüyor.

Avrupa Birliği'nde eğitim için kişi başına 1000 dolardan daha fazla harcama yapılıyor. Nüfusu bize yakın olan Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'nın eğitim bütçeleri, Türkiye'nin genel bütçesinden daha fazla.

Çağdaş ve etkili bu eğitim vermek için devletimizin bütçesi yeterli değil.

"Ülkemizin kalkınması, yaşamın gönenci için nice eğitim gerekli"

Son 25 yılda verdiğimiz eğitimin, ekonomik ve sosyal kalkınmamızı sağlayacak yeterli sayıda kadroları oluşturmadığını gördük.

Eğitim kademelerine göre varolan okullaşma oranı ile varolması gerekli olan okullaşma oranları:

	Mevcut okullaşma		Olması gereken okullaşma	
	Oranı %	sayısı	Oranı %	sayısı
Okulöncesi	9	261,159	35	1,000,000
İlköğretim	89	9,581,120	100	11,000,000
Ortaöğretim	55	2,296,203	75	3,000,000
Yükseköğretim	22	1,300,000	50	2,500,000

Olması gereken, çağdaş bir eğitimi insanlarımıza vermedikçe **kalkınmakta olan ülke** olmaktan kurtulamayız.

"Eğitim kademelerine göre okula gidemeyenler"

Mevcut sistemde eğitim yüzü göremeyen nüfusumuz şöyledir:

Eğitim Kademesi	Okula devam edemeyenler (%)	Açıklama
Okul öncesi	91	İnsan karakteri bu çağda belirleniyor.
İlköğretim	11	Anayasaya göre mecburi olduğu halde halen 9 milyon insanımızın bu eğitimi görmediği açıklanıyor.
Ortaöğretim	45	İleri ve kalkınmış ülkelerde bu eğitim de zorunludur.
Yükseköğretim	78	Ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayacak kendini, ailesini yüceltecek olanlar bu eğitimi görenler arasından daha çok çıkıyor.

Daha fazla eğitim vermeye devletin olanakları el vermiyor. Özel eğitimin gelişmesine de yasalarımız engel oluyor.

Eğitim nicelik sorununa çözüm getireceğini saptadığımız yasaların ilgili maddeleri seçilerek, yürürlükteki halleri ile önerilen yeni şekilleri 5. bölümde gerekçeleri ile birlikte sunuldu.

Anayasamızla birlikte, özel öğretim kurumları kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu ve Yükseköğretim Kanunu 'nda yapılması gereken bu değişiklikler 18 Nisan 1999 seçimlerine giren siyasi partilerimizin, programları ve seçim bildirgeleri ile paraleldir.

Bu görüşte olmayan, herkese dilediği kadar eğitimi parasız vereceğini vaat ve ilan eden siyasi partilere milletimiz inanmadığı için onların tamamına yakın bir kısmını parlamento dışında bıraktı.

Koalisyon ortağı iktidar partilerimizin üçü de eğitimi Türkiye'nin tartışmasız en önemli sorunu olarak görmektedirler.

5. bölümde önerilen yasa değişiklikleri, yürürlükteki VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 15. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar ve 28 Mayıs'ta DSP, MHP ve ANAP genel başkanlarının imzaladıkları koalisyon protokol taslağı ile, 4 Haziran 1999 gü-

nü TBMM’de Başbakan Bülent Ecevit tarafından okunan hükümet programının sözlerine ve ruhuna uygun olarak düzenlenmişlerdir.

"Önerilen bu yasa değişiklikleri neler getirecek?"

a) Üniversiteler paralı olacak. Geliri düşük olan öğrencilerin öğrenim ücretleri devletçe borç olarak verilecektir.

Öğrenim süresinde faizsiz olan bu borcu, öğrenci mezun olduktan üç yıl sonra başlamak üzere uygun taksitler halinde geri ödeyecektir.

b) Yerli ve yabancı özel kişi ve kuruluşlar, her derece ve nitelikte öğretim kurumu açabilecektir.

Böylece ilk ve ortaöğretimde eğitim kalitesi yükselecek, yükseköğretimde okullaşmada hedeflenen Avrupa düzeyini yakalamış olacağız.

c) Vakıf ve özel öğretim kurumlarının denetim ve gözetimi için bir fon kurulacaktır. Fonun gelirleri bu kurumların gözetim ve denetimi için kullanılacaktır.

d) Özel okullara alınabilecek yabancı uyruklu öğrencilerin sayısını o okulda okuyan Türk vatandaşlarının % 20’sini aşmamak üzere Milli Eğitim Bakanlığı’nın iznine bağlayan yasa maddesi yürürlükten kaldırılarak, yabancı uyruklu öğrenciler için konan sınır kaldırılacaktır.

e) Vakıflar tarafından kurulan üniversitelere (yıllık işletme giderlerinin % 45’ine kadar) verilen devlet yardımı tamamen kaldırılacaktır.

Beşinci bölümde belirtilen eğitimle ilgili 4 yasada toplam 9 maddede yapılacak yeni değişiklikle başlayacak eğitim seferberliğinde, ilk ve ortaöğretimde tam okullaşma, yükseköğretimde okullaşma hedefi % 50 olarak alınacaktır.

Bu yasa değişiklikleri 1739 sayılı, “Temel Eğitim Yasası”nın getirdiği eğitim reformuna işlerlik kazandıracaktır.

Çağdaş eğitim ve öğretimin gereksinimlerini dile getiren iktidardaki üç siyasi partimizin program ve seçim beyannamelerinde aynı görüşü bildirmelerini ülkemiz için bir şans ve fırsat olarak görüyoruz.

Gözümüz ve umudumuz 57. Cumhuriyet Hükümetinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin değerli üyelerinde.

TABLÖLÄR

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1: Lise son sınıf öğrencilerinden yükseköğretim için ÖSYM'ye başvuranlardan yerleşen ve açıkta kalanlar
- Tablo 2: Açıköğretim dahil, son 20 yılda ÖSYM'ye başvuran ve ÖSYM tarafından bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilen öğrenci sayıları
- Tablo 3: Dünyada uygulanan açıköğretimin (uzaktan öğretim) yükseköğretim içindeki payları
- Tablo 4: OECD ülkelerinde ve komşularımızda yükseköğretimde okullaşma oranları (1966)
- Tablo 5: Bütün dünyada yükseköğrenim çağındaki nüfusun okullaşma oranı ile kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) arasındaki paralellik
- Tablo 6: Yükseköğretimde okullaşma oranı ile kişi başına düşen (GSYİH) arasındaki korelasyon cetveli (1997)
- Tablo 7: Yükseköğretim için ÖSYM'ye başvuran öğrenci sayısı ile kabul edilen ve açıkta kalan öğrenci sayısı
- Tablo 8: Vakıf üniversitelerinin öğrenci sayıları
- Tablo 9: Vakıf üniversitelerine 1998/99 eğitim yılında yeni kaydolan ve toplam öğrenci sayıları
- Tablo 10: Türkiye'de genel ve katma bütçeden eğitime ayrılan ödeneklerin yıllara göre değişimi
- Tablo 11: Bazı ülkelerde kamu bütçesinden eğitim için yapılan harcamalar
- Tablo 12: OECD ülkelerinde kişi başına düşen reel gayri safi milli hasıllar ile Türkiye'nin karşılaştırılması
- Tablo 13: Gelir elde eden aile fertlerinin öğrenim durumlarına göre gelirleri
- Tablo 14: Bazı ülkelerde eğitim harcamaları
- Tablo 15: Bazı OECD ülkelerinde milli gelirden ve genel bütçeden eğitim için yapılan harcamaların oranı
- Tablo 16: Avrupa ve komşularımızda kamu bütçesinden yapılan eğitim harcamaları
- Tablo 17: Yükseköğretimde öğrencilerin ödeyeceği öğrenim ücretleri ve devletin vereceği burslar

Tablo 1: Lise son sınıf öğrencilerinden yükseköğretim için ÖSYM'ye başvurulardan yerleşen ve açıkta kalanlar

Yıl	Başvuran	Yerleşen	Açıkta Kalan	
			Sayı	Oran %
1980	198,105	17,101	181,005	91
1981	199,046	24,382	174,664	88
1982	190,369	39,083	151,276	80
1983	188,536	62,543	125,993	67
1984	199,280	73,032	126,248	63
1985	220,162	72,726	147,436	67
1986	229,328	75,053	154,270	67
1987	257,858	69,980	187,878	73
1988	277,414	78,089	199,325	72
1989	303,077	70,849	232,228	77
1990	336,651	73,870	262,781	78
1991	351,941	78,699	273,342	78
1992	375,432	82,084	293,348	78
1993	457,476	98,637	358,839	78
1994	486,284	99,884	386,400	79
1995	469,245	84,180	385,065	82
1996	543,815	92,985	450,830	83
1997	521,114	96,968	424,146	81
1998	520,000	80,046	439,994	84
<i>Toplam</i>	<i>6,325,135</i>	<i>1,370,201</i>	<i>4,954,934</i>	<i>78</i>

Kaynak: ÖSYM yayımlarından: Yerleşen ve açıkta kalan öğrenci sayıları 1998

- Yerleşen: ÖSYM'nin herhangi bir yükseköğretim kurumunda yer gösterilen öğrenci sayılarıdır. Bunlardan % 10'u yerini beğenmeyerek kaydolmamakta veya daha sonra ayrılmaktadırlar.
- Lise mezunlarının ortalama % 20'si, mezun olduğu yıl üniversiteye girebilmektedir.

Tablo 2: Açıköğretim dahil son 20 yılda ÖSYM'ye başvuran ve ÖSYM tarafından bir yükseköğretim kurumuna yerleştirilen öğrenci sayıları

Yıl	Başvuran	Yerleşen	Açıkta Kalan	
			Sayı	Oran %
1980	466,963	41,574	425,389	91
1981	420,850	54,818	366,818	87
1982	408,573	72,583	335,590	82
1983	361,158	105,158	256,000	71
1984	436,175	148,766	287,409	66
1985	480,633	156,065	324,568	68
1986	503,481	165,817	337,664	68
1987	628,089	174,269	453,820	72
1988	693,277	188,183	505,094	73
1989	824,128	193,665	630,463	77
1990	892,975	196,253	696,718	78
1991	875,385	199,599	675,786	77
1992	977,550	260,263	717,282	73
1993	1,154,571	414,732	739,839	64
1994	1,249,965	370,826	879,139	70
1995	1,265,103	383,974	881,129	70
1996	1,399,061	384,885	1,014,176	73
1997	1,398,595	390,000	1,008,595	72
1998	1,379,579	394,432	985,147	71

Kaynak: SYM 1997-1998 SS sonu ları

- ÖSYM tarafından yerleştirilen öğrencilerden % 10'u yerini beğenmeyerek kaydını o kuruma yaptırmamakta ve bir sonraki yılı beklemektedirler.

Tablo 3: Dünyada uygulanan açıköğretimin (uzaktan öğretim) yükseköğretim içindeki payları

e-

Ülkeler	Yüzde %
Ürdün	39
Türkiye	36
Sri Lanka	32
Arnavutluk	31
Çin	24
Pakistan	18
İsrail	14
Namibya	13
Kostarika	13
Kore	12
Hindistan	11
Endonezya	9
Cezayir	8
El Salvador	8
İrlanda	8
Honduras	8
İspanya	7
Hollanda	7
İngiltere	7
İran	6
Meksika	5
Jamaika	3
Portekiz	1
Japonya	1

Kaynak: UNESCO Statistical Year 1997

Tablo 4: OECD ülkelerinde ve komşularımızda yükseköğretimde okullaşma oranları (%): 1996

Ülkeler	Toplam	Erkek	Kız
Avusturya	48	48	48
Belçika	58	57	58
Danimarka	46	41	52
Finlandiya	71	66	77
Fransa	52	46	59
Almanya	45	48	42
Yunanistan	43	43	43
İrlanda	40	40	40
İtalya	43	39	46
Hollanda	50	52	49
Norveç	62	54	70
Portekiz	38	33	44
İspanya	51	47	55
İsveç	49	43	55
İsviçre	34	42	26
İngiltere	50	48	53
ABD	81	70	91
Japonya	43	46	39
Türkiye	18	22	14
Suriye	15	18	13
Irak	11	13	9
İran	17	21	13
Bulgaristan	41	31	52

Kaynak: UNESCO Statistics on the internet (participation Education Level: Third)

Tablo 5: Bütün dünyada yükseköğrenim çağındaki nüfusun okullaşma oranı ile kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) arasındaki paralellik

Ülkeler	Nüfusu (Milyon)	Okullaşma Oranları (%)		Kişi Başına Düşen (GSYİH) \$
		Ortaöğretim	Yükseköğretim	
İsviçre	7	95	25	31,467
Finlandiya	5	100	40	25,533
Japonya	124	95	31	25,260
İsveç	8	90	32	24,858
Norveç	4	94	32	24,822
Danimarka	5	100	31	23,482
Almanya	77	99	32	23,000
ABD	250	98	60	21,925
Kanada	27	95	62	21,510

Fransa	56	94	35	19,650
Avusturya	8	80	31	19,538
Avustralya	17	99	29	17,450
Hollanda	15	100	33	17,338
Belçika	10	99	33	17,320
İtalya	57	76	26	17,250
Kuveyt	2	73	17	16,380
İngiltere	58	83	23	16,290
İspanya	39	95	32	11,020
İsrail	5	83	34	10,700

Bulgaristan	9	75	25	7,540
Yunanistan	10	95	28	6,099
G.Kore	43	86	38	5,440
İran	55	65	7	3,853
Irak	19	58	14	3,621
Çek Cumhuriyeti	16	85	17	3,168
Brezilya	150	50	10	2,720
Meksika	89	68	15	2,360
Cezayir	25	65	9	2,110
Şili	13	91	18	1,890

TABLO 5'in Devamı

TÜRKİYE	57	66	11	1 610
Paraguay	4	50	9	1 150
Arnavutluk	4	80	8	930
Mısır	52	63	20	630
Angola	10	37	1	620
Endonezya	184	66	4	550
Sudan	25	50	2	420
Kenya	24	57	2	380
Çin	1,139	44	2	370
Pakistan	123	19	5	370
Hindistan	827	42	6	350
Zaire	36	46	2	260
Çad	6	24	0.5	190
Bangladeş	144	21	2	185
Etyopya	50	26	0.9	123
Tanzanya	27	51	0.3	120
Vietnam	67	47	2	113
Mozambik	16	28	0.2	80
Toplam	3,998			

Kaynak: Dünya Bankası ve UNESCO yayımları 1996

Tablo 6: Yükseköğretimde okullaşma oranı ile kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) arasındaki korelasyon

Ülkeler	Nüfusu (Milyon)	Yükseköğretimde Okullaşma Oranı %	Kişi Başına Düşen (GSYİH) \$
Mozambik	16.2	0	80
Etyopya	56.4	1	100
Tanzanya	26.9	1	120
Burundi	6.3	1	160
Malavi	9.8	1	170
Sierra Leona	4.2	1	180
Ruanda	6.4	0	180
Çad	6.4	1	180
Nepal	21.5	6	200
Niger	9.1	1	220
Madagaskar	13.7	4	230
Burkina Faso	10.4	1	230
Vietnam	73.5	2	240
Bangladeş	119.8	4	240
Uganda	19.2	1	240
Mali	9.8	1	250
Gine-Bissau	1.1	0	250
Haiti	7.2	1	250
Nijerya	111.3	2	260
Yemen	15.3	2	260
Kamboçya	10.1	1	270
Kenya	26.7	2	280
Togo	4.1	1	310
Moğolistan	2.5	2	310
Gambia	1.1	0	320

TABLO 6'nın Devamı

India	929.4	6	340
O.Afrika Cumh.	3.3	2	340
Lao Pdr	4.9	2	350
Benin	5.5	3	370
Nikaragua	4.4	9	380
Gana	17.1	3	390
Zambia	9.1	2	400
Angola	10.8	1	410
Gürcistan	5.4	30	440
Pakistan	129.9	6	460
Mauritanya	2.3	4	460
Azerbaycan	7.5	26	480
Zimbabwe	11.1	6	540
Gine	6.6	6	550
Honduras	5.9	9	600
Senegal	8.5	5	600
Çin	1200.2	6	620
Kamerun	13.3	2	650
Kotdivuar	14.1	3	660
Arnavutluk	3.3	10	660
Kongo	2.6	0	680
Sri Lanka	18.1	6	700
Kirgizistan	4.5	21	700
Ermenistan	3.8	49	730

Lesoto	2.1	2	770
Mısır	57.8	17	790
Bolivya	7.4	23	800
Makedonya	2.1	16	860
Moldavya	4.3	35	920
Özbekistan	22.8	33	970
Endonezya	193.3	10	980
Filipinler	68.6	26	1,050
Fas	26.6	10	1,100
Suriye	14.1	18	1,120
Papua Yeni Gine	4.3	2	1,160
Bulgaristan	8.4	23	1,330

TABLO 6'nın Devamı

Kazakistan	16.6	34	1,330
Guatemala	10.6	8	1,340
Ekvator	11.5	35	1,390
Dominik Cum.	7.8	2	1,460
Romanya	22.7	12	1,480
Ürdün	4.2	19	1,510
Jamaika	2.5	6	1,510
Cezayir	28.1	11	1,600
El Salvador	5.6	15	1,610
Ukrayna	51.6	46	1,630
Paraguay	4.8	10	1,690
Tunus	9.1	11	1,820
Litvana	3.7	39	1,900
Kolombiya	36.8	9	1,900
Namibia	1.5	3	1,910
Beyaz Rusya	10.3	44	2,070
Rusya	148.2	45	2,240
Latvia	2.5	39	2,270
Peru	23.8	40	2,310
Kostarika	3.4	30	2,610
Lübnan	4.1	29	2,660
Tayland	58.2	19	2,740
Panama	2.6	23	2,750

Türkiye	61.1	16	2,780
Polonya	38.6	26	2,790
Estonya	1.5	38	2,860
Slovakya	5.4	17	2,950
Venezuela	21.7	29	3,020
Botswana	5.4	3	3,020

Güney Afrika	41.5	13	3,160
Hırvatistan	4.8	27	3,250
Meksika	91.8	14	3,320
Mauritius	1.1	4	3,380
Gabon	1.1	3	3,490

TABLO 6'nın Devamı

Brezilya	159.2	12	3,640
Çek Cumhuriyeti	10.3	16	3,870
Malezya	20.1	6	3,890
Macaristan	10.2	17	4,120
Şili	14.2	27	4,160
Uruguay	3.2	30	5,170
Suudi Arabistan	19.1	140	7,040
Arjantin	34.7	41	8,030
Slovenya	2.1	28	8,200
Yunanistan	10.5	19	8,210

Kore Cum.	44.9	48	9,710
Portekiz	9.9	23	9,740
İspanya	39.2	41	13,580
Yeni Zelanda	3.6	58	14,340
İrlanda	3.6	34	14,710
İsrail	5.5	35	15,920
Kuveyt	1.7	11	17,390
İngiltere	58.5	37	18,710
Avustralya	18.1	42	18,720
İtalya	57.2	37	19,020
Kanada	29.6	103	19,380
Finlandiya	5.1	63	20,580
Hong Kong	6.2	21	22,990
İsveç	8.8	38	23,750
Hollanda	15.5	45	24,000
Belçika	10.1	32	24,710
Fransa	58.1	50	24,990
Singapur	3.1	10	26,730
Avusturya	8.1	43	26,980
ABD	263.1	81	26,980
Almanya	81.9	36	27,510
Danimarka	5.2	41	29,890
Norveç	4.4	54	31,250
Japonya	125.2	30	39,640
İsviçre	7.1	31	40,630

Kaynak: WorldBank.worlddevelopmentindicators 1999

Tablo 7: Yükseköğretim için ÖSYM'ye başvuran öğrenci sayısı ile kabul edilen ve açıkta kalan öğrenci sayısı

Yıllar	ÖSYS'ye Başvuran	Açıköğretime Kaydolanlar	Örgün Öğretime Kaydolanlar	Kaydolanlar Toplamı	Açıkta Kalan Toplam	Açıkta Kalan %
1974	229,994					
1975	280,504					
1976	316,279					
1977	357,425					
1978	373,717					
1979	434,095					
1980	466,963					
1981	420,850					
1982	408,573					
1983	361,158	18,898				
1984	436,175	31,003				
1985	480,633	40,455				
1986	503,481	42,722				
1987	628,089	54,209				
1988	693,277	64,289				
1989	824,128	69,146				
1990	829,975	67,022				
1991	876,633	66,663				
1992	976,602	108,730				
1993	1,154,571	139,875				
1994	1,249,965	121,384				
1995	1,265,103	114,104	192,448	353,300	911,803	72
1996	1,299,061	138,356	203,050	341,408	1,057,653	76
1997	1,398,595	145,414	229,310	374,724	1,023,871	73
1998	1,359,579	256,757	123,465	380,222	979,357	72

Kaynak: ÖSYM sınav sonuçları

Tablo 8: Vakıf üniversitelerinin öğrenci sayısı

Vakıf Üniversiteleri	1996/97	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00
Bilkent	7,122	8,661	8,661	9,251	9,629
İ.Bilgi	-	758	2,567	3,674	4,903
Yeditepe	-	719	1,954	3,220	4,614
Başkent	292	1,041	1,992	2,531	3,308
Fatih	-	488	1,522	2,467	3,313
Çankaya	-	-	650	1,367	2,976
Koç	604	808	931	1,368	971
Işık	-	171	494	922	1,136
Doğuş	-	-	213	776	1,012
İ.Kültür	-	-	153	693	1,204
Beykent	-	-	155	578	867
Atılım	-	-	200		687
Çağ	-	-	136	427	622
Maltepe	-	-	154	387	768
Kadir Has	-	-	-	4	453
Bahçeşehir	-	-	-	-	283
Haliç	-	-	-	-	249
Sabancı	-	-	-	-	249
Toplam	818	12,646	19,988	23,765	37,244

Tablo 9: Vakıf üniversitelerine 1998/1999 eğitim yılında yeni kaydolun ve toplam öğrenci sayıları

Vakıf Üniversiteleri	Yeni Kayıt	Toplam Öğrenci	Yer Gösterildiği Halde Kaydolmayan Öğrenciler	
			Sayıları	Yüzdeleri
Atılım	293	510	286	49
Başkent	864	2,531	694	45
Beykent	384	557	140	27
Bilkent	2,332	5,251	1,353	42
Çağ	309	427	464	60
Çankaya	779	1,368	395	34
Doğuş	445	693	201	31
Fatih	1,064	2,467	1,016	49
Işık	324	776	68	17
İ.Bilgi	1,582	3,674	753	32
İ.Kültür	408	578	377	48
Kadir Has	4	4	18	82
Koç	197	922	3	2
Maltepe	248	387	214	46
Yeditepe	1,423	3,220	914	39
Toplam	10,655	27,365	6,896	—

Kaynak: SYM sınav sonuçları 1998

- Öğrenci sayıları genel yükseköğretimdekilerin % 1.9' u kadardır.
- YÖK' ün vakıf üniversiteleri için gönderdiği 6896 öğrenci bu kurumlara kaydını yaptırmadı. Ancak % 61'i kayıt oldu.

Öğrencisi olmayan vakıf üniversiteleri:

Bahçeşehir

Sabancı

Haliç

Batı

**Tablo 10: Türkiye’de genel ve katma bütçeden eğitime ayrılan ödeneklerin yıl
lara göre değişimi**

Yıl	Bütçenin Eğitim Ödeneği Milyar TL	ABD Doları Milyar	Bütçedeki Payı (%)	GSMH Payı (%)	Kişi Başına Eğitim Harcaması ABD \$
1980	118	-	16	2.2	30
1981	194	1.76	13	2.4	32
1982	242	1.51	14	2.3	28
1983	383	1.71	15	2.7	29
1984	460	1.26	14	2.1	21
1985	616	1.19	12	1.7	21
1986	841	1.26	12	1.6	21
1987	1,251	1.46	11	1.6	23
1988	2,414	1.71	12	1.8	25
1989	4,018	1.89	12	1.7	32
1990	11,012	4.22	17	2.8	67
1991	18,146	4.45	18	2.9	62
1992	39,354	5.74	19	3.7	79
1993	74,206	6.57	22	4.0	114
1994	124,763	4.20	15	4.4	66
1995	180,804	3.96	14	3.6	68
1996	349,774	4.31	10	3.1	68
1997	712,416	4.71	11	2.8	-
1998	1,665,765	6.4	11	3.4	-
1999	2,763,708	6.7	12	3.5	-

Kaynak: www.TC.Maliye.gov.tr - Konsolide bütçe tabloları ile resmi sayıları Y K’ten alındı

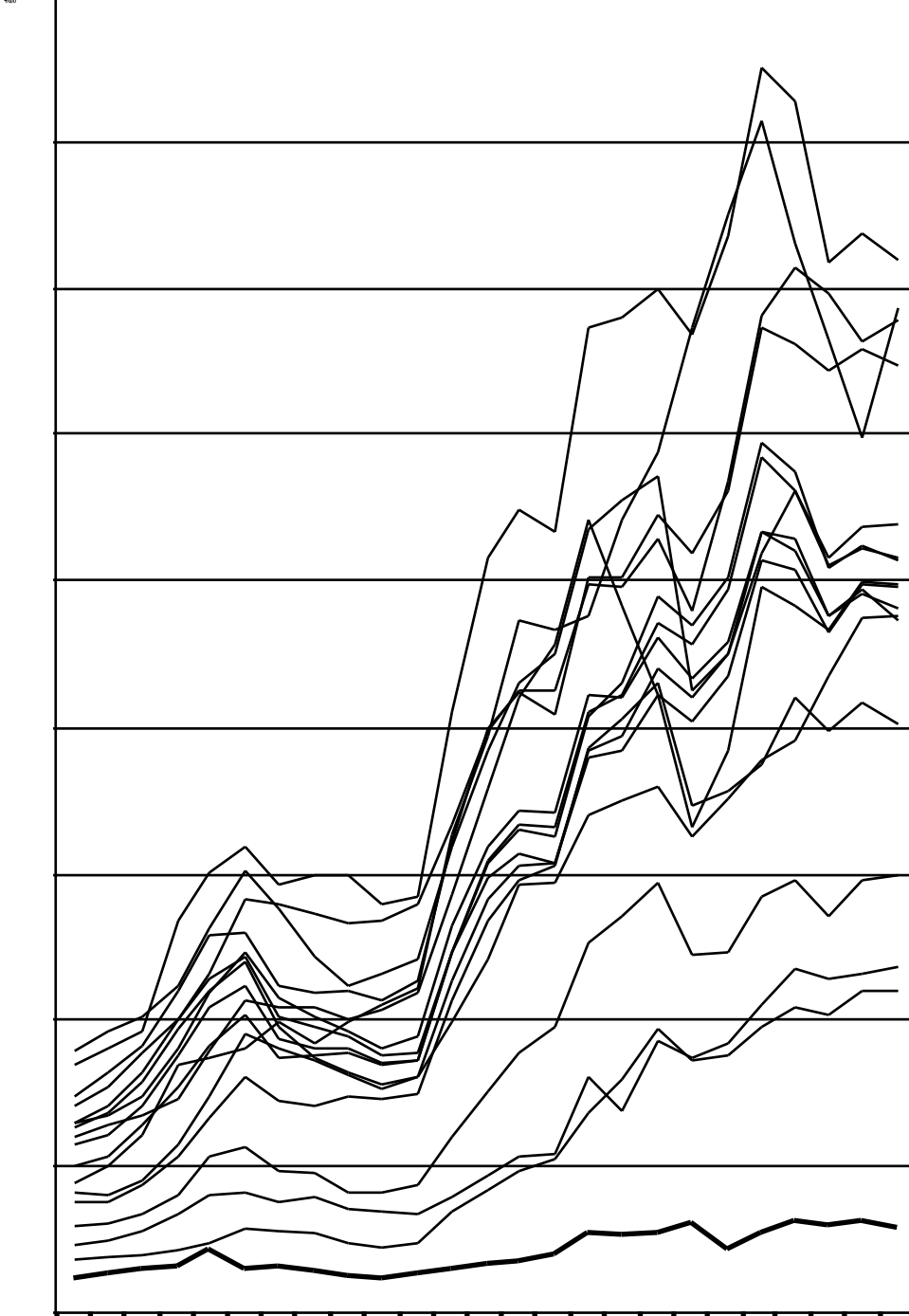
Tablo 11: Bazı ülkelerde kamu bütçesinden eğitim için yapılan harcamalar

Ülkeler	GSYİH Nüfus Milyon	Eğitime Milyar Dolar	Toplam GSMHden Ayrılan Pay %	Kişi Başına Harcaması Milyar \$	Eğitim Harcaması \$
Danimarka	5	169	8.3	14.1	2,805
Norveç	4	151	7.2	10.8	2,718
İsviçre	7	314	5.5	17.2	2,467
İsveç	9	227	8.0	18.2	2,018
Finlandiya	5	119	7.6	9.1	1,809
İtalya	57	1,141	8.2	93.5	1,642
Avusturya	8	227	5.5	12.5	1,561
Fransa	58	1,534	5.9	90.5	1,560
Japonya	126	5,149	3.8	195.6	1,552
Belçika	10	269	5.7	15.3	1,533
ABD	265	7,434	5.3	394.1	1,487
Kanada	30	570	7.3	41.6	1,387
Almanya	82	2,365	4.2	111.2	1,356
Hollanda	16	403	5.7	21.4	1,335
İngiltere	59	1,152	5.5	63	1,074
İsrail	6	90	6.6	5.9	990
İspanya	39	563	5.0	28.1	722
Portekiz	10	101	5.4	5.4	545
Yunanistan	10	120	3.7	4.4	444
Kore	46	483	3.7	17.9	389
Rusya	148	356	4.1	14.6	99
Türkiye	63	178	3.4	6.1	96
Ukrayna	51	61	7.7	4.7	92
Suriye	15	17	5.6	9	63
Bulgaristan	8	10	4.2	4	42
Mısır	59	64	2.2	1.4	24
İran	63		4.0		
Irak	21				

Kaynak: OECD

Tablo 12: OECD ülkelerinde kişi başına düşen cari Gayri Safi Yurt İçi Hasıllar (GSYİH) ile Türkiye'nin karşılaştırılması

(ABD \$)

Kaynak : " National Accounts, Main Aggregates, Vol.1 OECD "

Tablo 13: Gelir elde eden aile fertlerinin öğrenim durumlarına göre gelirleri: 1994

Eğitim Düzeyi	Fert Sayısı	Yüzde Oranı %	Aylık Milyon TL	Dolar \$
Okur yazar değil	4,439,868	16	30	1,004
Okur yazar olup okul bitirmeyen	1,858,834	6.5	57	1,325
İlkokul	14,768,515	53.3	68	2,308
Ortaokul	2,244,801	8.1	87	2,915
Orta Dengi Meslek	31,379	0.1	66	2,231
Lise	2,420,557	8.5	135	4,550
Lise Dengi Meslek	546,770	2	107	3,612
Yüksekokul	1,301,763	4.7	268	9,016
Master	31,128	0.1	585	19,704
Doktora	20,457	0.7	449	15,125
Genel Toplam ve ortalama	27,664,088	100	*80	*2689

** Ortalama Gelirler*

Kaynak: D E 1994 Hane Halkı Gelir Ara tırması

Tablo 14: Bazı ÷lkelerde eğitim harcamaları: 1994

÷lkeler	Kişi Başma \$
Norveç	1,912
İsviçre	1,890
İsveç	1,845
Danimarka	1,683
Kanada	1,407
ABD	1,390
Hollanda	1,265
Fransa	1,242
Almanya	1,215
Japonya	1,181
İtalya	1,075
Belçika	1,065
İngiltere	937
İspanya	588
Portekiz	422
Yunanistan	215
Irak	92
İran	86
Suriye	47
Mısır	39
Türkiye	31

Kaynak: Y ksek retimin bug nk durumu Mart 1999

Tablo 15: Bazı OECD ülkelerinde milli gelirden ve genel bütçeden eğitim için yapılan harcamalar oranı

Ülkeler	Kamu Bütçesinden Doğrudan Eğitime %	GSMH'den Eğitime %
Danimarka	13.1	8.2
ABD	14.1	7.1
Estonya	25.5	6.9
Kanada	11.9	6.7
İsveç	9.8	6.5
Hollanda	7.6	6.4
Fransa	10.6	6.1
İtalya	8.7	5.8
Avusturya	10.6	5.7
Finlandiya	12.2	5.7
Almanya	9.1	5.4
Belçika	11.9	5.4
İngiltere	–	5.3
İspanya	12.5	5.3
Japonya	9.8	5.1
Portekiz	–	4.8
İsviçre	14.3	4.7
Yunanistan	8.2	3.7
Türkiye	11.1	2.5

Kaynak:: www.oecd.org/istatistikler1996

Tablo 16: Avrupa ve komşularımızda kamu bütçesinden yapılan eğitim harcamaları

Sıra No	Ülkeler	Nüfus Milyon Kişi	Hükümet Bütçesi Milyar \$	Eğitim Harcamaları		
				Bütçenin %	Tutarı Milyar \$	Kişi Başına \$
1	Norveç	4	74	16.7	12	3,074
2	İsviçre	7	123	14.7	18	2,593
3	Danimarka	5	85	13.1	11	2,220
4	İsveç	9	133	11.6	16	1,719
5	Belçika	10	121	5.8	7	1,702
6	Avusturya	8	69	5.7	4	1,489
7	Fransa	58	746	11.1	83	1,427
8	Finlandiya	5	58	12.2	7	1,411
9	İngiltere	59	534	13.0	70	1,191
10	Almanya	82	979	9.5	93	1,135
11	Hollanda	15	172	8.7	15	996
12	İtalya	57	562	9.0	51	887
13	İspanya	39	215	12.8	27	705
14	Portekiz	10	43	12.0	5	516
15	Yunanistan	10	49	8.2	5	489
16	Türkiye	63	49	11.1	5	86
17	Suriye	15	5	13.6	0.6	45
18	İran	63	–	17.8	–	–
19	Ukrayna	51	–	7.7	–	–
20	Bulgaristan	8	–	7.0	–	–

Kaynak: OECD ve Dünya Bankası yıllık yayımları: 1997

Tablo 17: Yükseköğretimde öğrencilerin ödeyecekleri öğrenim ücretleri ve devletin vereceği burslar

1997 yılında yapılan anket sonuçlarına göre ailelerin gelirleri		Devletin vereceği destek		Öğrencilerin ödeyeceği öğrenim ücreti	
Oran %	Aylık Geliri \$	Oran %	ABD Doları	Oran %	ABD Doları
15.0	300'den az	100	2,000	–	–
11.8	300-350 arası	90	1,800	10	200
11.1	350-400 arası	80	1,600	20	400
10.8	400-450 arası	70	1,400	30	600
8.3	450-500 arası	60	1,200	40	800
7.5	500-550 arası	50	1,000	50	1,000
6.3	550-600 arası	40	800	60	1,200
7.0	600-650 arası	30	600	70	1,400
5.6	650-700 arası	20	400	80	1,600
1.6	700-800 arası	10	200	90	1,800
15.0	800'den çok	–	–	100	2,000

- 1) Gelir grubundaki oranlar: Gelir grubundaki ailelerin oranını gösterir.
- 2) Devlet desteği: Devletin öğrenciye öğrenim ücreti için vereceği borç miktarını gösterir.
- 3) Son sütundaki oranlar: Öğrenim ücretlerinin ne kadarını öğrencilerin ödeyeceğini belirtmektedir.
- 4) Aylık geliri 300 dolardan az olan (yaklaşık % 15) ailelerin çocuklarından öğrenim ücreti talep edilmeyecek, tamamı devletçe, öğrenciye borç olarak okuduğu üniversiteye ödenecektir.
- 5) Aylık geliri 800 dolardan fazla olan öğrencilere normalde borç verilmeyecek, öğrenim ücretlerini kendileri karşılayacaktır.
- 6) Bu düzenlemeler normal öğrenim ücretleri içindir. Devlet gerekli gördüğü öğrenim dallarında ülke ihtiyacı için gerekli personeli yetiştirmek amacıyla karşılıksız

burslar verecektir. Örneğin: Eğitim kurumlarımız için ihtiyaç görülen dallarda karşılıksız burs vermek.

- 7) Verilecek borç paraların geri ödenmesi, öğrencinin mezuniyetinden sonra, taksitler halinde geri ödeme gücünü elde edince başlayacaktır. İşsizken ve geliri ancak yaşamını sağlayacak kadarsa geri ödeme ertelenecektir.
- 8) Borcun geri ödenmesi mezuniyetin ardından işe başladıkları üç yıl sonra başlar.
- 9) Öğrenim ücretleri Türk Lirası üzerinden olacaktır.
- 10) Alınan burslar her mali yıl sonunda, Maliye Bakanlığı'nca o yıl için tespit edilmiş olan yeniden değerlendirme katsayısı ile çarpılarak yeni değeri bulunacaktır.
- 11) Yıllık faiz % 10 olarak hesaplanacaktır.
- 12) Öğrencilerin ailelerinin gelirleri ve mezuniyetten sonraki iş hayatı ile ilgili olarak verecekleri bilgilerin denetimini öğrencinin okuduğu ve mezun olduğu kurum yapacaktır.
- 13) Geri ödemelerin belirlenen kurallara göre geri alınmasından, öğrencinin mezun olduğu öğrenim kurumu sorumludur.

KAYNAKÇA

1. Akyüz, Hüseyin, *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavramları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara, 1991
2. Atayığıt, Ali, *İstanbul'da Eğitim Politikası (1938-1950)*
3. Atbach, Philip G., *Sosyoloji ve Eğitim*, İnsan Yayınları. 1991
4. Başgöz, İlhan, *Türkiye'nin Eğitim İnkıması ve Atatürk Kültür Bakanlığı*, 1995
5. Binbaşioğlu, Cavit, *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, MEB Yayını, 1995
6. Büyükdüvenci, Sabri, *Eğitim Felsefesine Giriş*, Ankara, 1991
7. Cem, İsmail, *Türkiye'de Geri Kalımların Tarihi*, İstanbul, 1991
8. Coşar, Nevin, *Türkiye'de Devlet İlişkileri*, İstanbul, Aralık 1995
9. Cumhurbaşkanlığı, *Üniversitenin Sorunları*, Ankara, 1999. 2 cilt
10. *Cumhuriyetin Eğitim Politikaları*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998
11. Dewey, John, *Demokrasi ve Eğitim*, İstanbul, 1996
12. Einstein, Albert, *Deneyim'e Bakış*, İstanbul, 1987
13. Erdoğan, İrfan, *İstanbul'da Eğitim ve Üniversite*, İstanbul, 1998
14. Güçlü, Abbas, *Giriş Eğitim*, İstanbul, 1996
15. Gürüz, Kemal, Erdoğan Şuhubi, A. M. Celal Şengör, Kazım Türker, Ersin Yurtsever, *Türkiye'de ve Dünyada Yüksek Öğretim, Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayını, İstanbul, 1995
16. Güvenç, Bozkurt, *Sevimsi Bazı İlkelerde Yüksek Öğretim Geleceği*, ÖSYM, Ankara, 1992
17. Halidi, Mustafa, ve Ferruh Ömer, *Eğitim ve Siyaset*, İstanbul, 1991
18. Hatipoğlu, M. Tahir, *Türkiye Üniversite Tarihi: 1845-1997*, Ankara, 1998
19. Kafadar, Osman, *Türk Eğitim Dönüşümünde Batılılaşma*, İstanbul, 1997
20. Kalıpcı, İlknur, *Atatürk ve Eğitim*, Ankara, 1997
21. Kaya, Yahya Kemal, *İnsan Yetiştirme Düşünemize Yeni Bir Bakış*, Ankara, 1989
22. Kazgan, Gülten, *Karşınlaşma ve Yeni Demokratik Düşünce*, İstanbul, 1997
23. Kozlu, Cem, *Türkiye Mucizesi*, İş Bankası Yayını, 1994
24. Krishnamurti, Jiddu, *Eğitim Üzerine Mektuplar Arion Yayınevi*, İstanbul, 1994

25. Latouche, Serge, *Dünyanın Batılılı ması*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993
26. MEB, *Eğitimde G R* , Ankara, 1990
27. Mortan, Kenan, *Kalkınma Arayışları*, İstanbul, 1987
28. ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği, *Üniversitenin Gelece i*, Ankara, 1995
29. *Onbe inci Milli Eğitim ürası, Raporlar, G r meler, Kararlar*, 1996, Ankara
30. ÖSYM, *Eğitimde Y relerarası Dengesizli in Neresindeyiz?*, Ankara, 1989
31. ÖSYM, Ankara, 1992
32. Öymen, Onur, *T rkiye'nin G c* , AD Kitapçılık, İstanbul, 1998
33. Özkaya, Necdet, *D nden Bug ne zel retim Kurumları*, Ankara, 1991
34. Reboul, Oliver, *Eğitim Felsefesi*, İstanbul, 1991
35. Resmi Gazete: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)
36. Rosovsky, Henry, *Üniversite*, Tubitak Yayınları, 1994
37. Sakaoğlu, Necdet, *Cumhuriyet D nemi Eğitim Tarihi*, İstanbul, 1992
38. Sakaoğlu, Necdet, *Osmanlı Eğitim Tarihi*, İstanbul, 1992
39. Serin, Necdet, *Eğitim Ekonomisi*, Ankara, 1989
40. Spring, Joel, *z g r Eğitim*, İstanbul, 1997
41. Şaylan, Gencay, *De i im K reselle im*, İmge Yayınları, İstanbul, 1995
42. T.C. Başbakanlık, *a da Eğitim a da Üniversite*, Ankara, 1992
43. Tanilli, Server, *Nasıl Bir Eğitim stiyoruz?*, İstanbul, 1989
44. TÜBA, *Bilimadamı Yeti tirme: 2.*, Ankara, 1996
45. TÜBA, *Bilimadamı Yeti tirme: 7.*, Ankara, 1997
46. TÜBA, *T rkiye'de Bunalım ve Demokratik ıkı Yolları*, Ankara, 1998
47. TÜBA, *Üniversiteye Giri : 6.*, Ankara, 1997
48. Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği, *2. Üniversite Kurultayı (Bildiriler)*, İstanbul, Aralık, 1995
49. Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği, *Y ksek retimde Sorunlar ve z mleri*, İstanbul, 1992
50. Yavuz, Ünsal, *Atat rk: mparatorluktan Milli Devlete*, İstanbul, 1990

INTERNET WEB SAYFALARI

1. CEPES: [www.cepes.ro/European higher education](http://www.cepes.ro/European_higher_education)
2. DEED: www.oecd.org
3. DiE: www.die.gov.tr/
4. DPT: www.dpt.gov.tr/
5. EAIE: [www.eaie.nl/International education](http://www.eaie.nl/International_education)
6. Maliye: www.TCmaliye.gov.tr/
7. MEB: www.meb.gov.tr/
8. NAFSA: www.uta.fi/FAST/Forum
9. ÖSYM: www.ösym.gov.tr/
10. UNDP: www.undp.org/undp/hdro
11. Unesco: www.unesco.org.
12. WORLD BANK: www.worldbank.org
13. YÖK: www.yok.gov.tr/